

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออมของครัวเรือนใน
ประเทศไทย

ผู้ศึกษา นางสาวปณิตา มนตรี **ปริญญา** เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์สุภาสินี ตันติศรีสุข **ปีการศึกษา** 2547

บทคัดย่อ

การออมเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง ในการสนับสนุนการลงทุนและขยายการผลิตของประเทศ แต่การออมของภาคครัวเรือนของไทยซึ่งเป็นภาคเศรษฐกิจที่มีขนาดใหญ่ที่สุดกลับมีสัดส่วนที่เล็กลง วัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เพื่อศึกษาพฤติกรรมการออมของภาคครัวเรือนในช่วงดังกล่าว และวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อปริมาณการออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทย ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่มีผลกระทบต่อปริมาณการออมของภาคครัวเรือนในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ.2537 ถึง พ.ศ.2546)

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ทำการวิเคราะห์โดยอาศัยข้อมูลทศนิยมซึ่งเป็นข้อมูลรายปีระหว่างปี พ.ศ.2537 – พ.ศ.2546 โดยใช้วิธีทางเศรษฐมิติ โดยการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงซ้อนในรูปแบบของสมการถดถอยเส้นตรง ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ผลจากการศึกษาพฤติกรรมการออมของภาคครัวเรือนในช่วงดังกล่าว พบว่า อัตราการออมของภาคครัวเรือนลดลงมาโดยตลอด จากร้อยละ 30 ของรายได้ ในปี พ.ศ.2537 เหลือ ร้อยละ 27.5 และร้อยละ 17.3 ในปี 2541 ในปี พ.ศ.2546 เหลือร้อยละ 12.32 ของปริมาณการออมรวมในประเทศ ทั้งๆที่รายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 15.1 ในปี พ.ศ.2537-พ.ศ.2541 แต่รายได้เฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นยังต่ำกว่าดัชนีราคาผู้บริโภคที่เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 34.2 เมื่อคิดเป็นร้อยละของรายได้ รายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคสูงขึ้นถึงร้อยละ 71.4 ในปี พ.ศ.2541 มีผลทำให้การออมของครัวเรือนลดลง

ผลการศึกษายปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออมของครัวเรือนในประเทศไทย พบว่า รายได้ที่ใช้จ่ายจริงต่อหัว และพฤติกรรมการออมหลังวิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ.2540 มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการออมของภาคครัวเรือน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีและสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 12 เดือน ทรัพย์สินและค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในปีที่ผ่านมา มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับปริมาณการออมของภาคครัวเรือน

คำสำคัญ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออม พฤติกรรมการออม การออมของภาคครัวเรือน

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ สำเร็จลงด้วยความเอื้อเฟื้อและความอนุเคราะห์ช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์สุภาสินี ตันตศิริสุข อาจารย์ประจำสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระและได้กรุณาให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ให้สมบูรณ์มากที่สุด ผู้ศึกษารู้สึกทราบบ้างถึงความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ฐิติวุฒิ มุสิกเจริญ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำเพิ่มเติมในการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ รวมทั้งคณาจารย์ประจำสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาทางด้านเศรษฐศาสตร์ให้กับผู้ศึกษาอย่างดียิ่ง นอกจากนี้ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ของธนาคารแห่งประเทศไทย และเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ช่วยในการประสานงานในการขอข้อมูลเพื่อทำการศึกษาในครั้งนี้

ในท้ายที่สุดนี้ ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณที่ได้รับจากการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ให้แก่ บิดา มารดา พี่ชาย และเพื่อนๆ ที่คอยให้กำลังใจมาโดยตลอด รวมทั้งผู้มีพระคุณต่อการศึกษาระดับนี้ทุกท่าน

ความผิดพลาดอันพึงมีในการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ ผู้ศึกษาขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

ปณิตา มนตรี

พฤษภาคม 2548

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
สมมติฐานการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	6
ข้อจำกัดในการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	11
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการออม.....	11
แนวคิดเกี่ยวกับการออมของคลาสสิก.....	11
แนวคิดเกี่ยวกับการออมของเคนส์.....	13
แนวคิดเกี่ยวกับการออมภายหลังเคนส์.....	15
แนวคิดเกี่ยวกับการออมในปัจจุบัน.....	29
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	31
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	36
การเก็บรวบรวมข้อมูล	36
เครื่องมือในการวิจัย.....	36
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	36
แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา.....	37
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	40
การออมและการออมสุทธิของครัวเรือนในประเทศไทย.....	40
ปริมาณการออมของครัวเรือนในประเทศไทย.....	41

สารบัญ (ต่อ)

พฤติกรรมการณ์การออมของครัวเรือนในประเทศไทย.....	42
รูปแบบการออมของครัวเรือนในประเทศไทย.....	42
ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการณ์การออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทย.....	43
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	49
สรุปผลการวิจัย.....	49
อภิปรายผล.....	52
ข้อเสนอแนะ.....	54
ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารั้งต่อไป.....	55
บรรณานุกรม.....	56
ภาคผนวก.....	60
ประวัติผู้ศึกษา.....	86

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 มูลค่าการออมของภาคเศรษฐกิจและผลิตภัณฑ์มวลรวม.....9 ในประเทศไทย ปี พ.ศ.2537-พ.ศ.2546	
ตารางที่ 2 สัดส่วนการออมของภาคเศรษฐกิจต่างๆต่อผลิตภัณฑ์.....10 มวลรวมในประเทศไทย พ.ศ.2537-พ.ศ.2546	
ตารางที่ 3 รายได้ รายจ่ายและเงินออมของครัวเรือน.....67 ปี พ.ศ.2523 พ.ศ.2536 และปี พ.ศ.2541	
ตารางที่ 4 รูปแบบการออมของภาคครัวเรือน.....68 ปี พ.ศ.2523 พ.ศ.2536 และปี พ.ศ.2541	
ตารางที่ 5 เหตุผลที่ภาคครัวเรือนไม่ออมทรัพย์กับสถาบันการเงิน.....69 ปี พ.ศ.2523 พ.ศ.2536 และปี พ.ศ.2541	
ตารางที่ 6 วัตถุประสงค์ของการออมของภาคครัวเรือน69 ปี พ.ศ.2523 พ.ศ.2536 และปี พ.ศ.2541	
ตารางที่ 7 การออมของภาคครัวเรือนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ.....72 และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1- 4	
ตารางที่ 8 การออมของภาคครัวเรือนในแผนพัฒนาฉบับที่ 5-8.....75	
ตารางที่ 9 เงินรับฝากภาคครัวเรือนของสถาบันการเงิน.....79 ปี พ.ศ. 2546-พ.ศ.2547	
ตารางที่ 10 เงินรับฝากของสถาบันการเงิน.....80 ปี พ.ศ. 2542-พ.ศ.2547	
ตารางที่ 11 ช่องว่างระหว่างการออมและการลงทุน.....81 ปี พ.ศ. 2541-พ.ศ.2546	
ตารางที่ 12 ประมาณการช่องว่างระหว่างการออมและการลงทุน.....71 ปี พ.ศ. 2546-พ.ศ.2547	
ตารางที่ 13 ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์สัมพรรคถดถอย.....82	
ตารางที่ 14 การออมสุทธิภายในประเทศ.....83 ปี พ.ศ. 2545-พ.ศ.2546	

สารบัญตาราง(ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 15 รายได้ รายจ่าย และการออมของครัวเรือน.....	84
ปี พ.ศ. 2545-พ.ศ.2546	
ตารางที่ 16 ปริมาณการออมของครัวเรือนแยกตามสถาบันการเงิน.....	85
ปี พ.ศ. 2537-พ.ศ.2546	

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ของการอ้อมกับรายได้.....	14
ภาพที่ 2 การบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้สมบูรณ์ในระยะสั้น.....	16
ภาพที่ 3 การบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้สมบูรณ์ในระยะสั้นและระยะยาว.....	18
ภาพที่ 4 การบริโภคในวัฏจักรชีวิต.....	21
ภาพที่ 5 รายได้ การบริโภค การออม และทรัพย์สินในสมมติฐานวัฏจักรชีวิต.....	22
ภาพที่ 6 การบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้เปรียบเทียบในระยะสั้นและระยะยาว.....	27

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในระหว่างที่ผ่านมาการเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจไทยทำให้โครงสร้างการผลิตมีการเปลี่ยนแปลงจากภาคเกษตรเป็นภาคอุตสาหกรรมและปรับตัวอย่างต่อเนื่องภาคอุตสาหกรรมและบริการได้ทวีความสำคัญมากขึ้นการผลิตทั้งภาครัฐและภาคเอกชนมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตามการที่ประเทศจะพัฒนาหรือมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการสะสมทุน (Capital Formation) โดยการสะสมทุนหนึ่งส่วนของทรัพยากรของตนจากความต้องการในการบริโภค หรือที่เรียกว่าการออมเพื่อใช้จ่ายในการลงทุนและการบริโภคในอนาคต ทั้งนี้การที่ประเทศใดจะสะสมทุนได้มากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายด้านด้วยกันโดยส่วนใหญ่ประเทศกำลังพัฒนาต่างๆยกเว้นประเทศกำลังพัฒนาที่ส่งน้ำมันเป็นสินค้าออกนั้น รายได้ประชาชาติจะอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งมีผลทำให้การออมภายในประเทศต่ำตามไปด้วย ดังนั้นการสะสมทุนก็อยู่ในระดับต่ำ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ ประเทศเหล่านี้จึงต้องการการลงทุนจากต่างประเทศเข้ามาประกอบกับการออมภายในประเทศเพื่อผลในการพัฒนาประเทศ เมื่อเกิดความไม่สมดุลเกิดขึ้นในระบบคือมีทั้งประเทศที่มีเงินทุนส่วนเกินและประเทศที่ขาดแคลนเงินทุน ดังนั้น จึงทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายเงินทุนจากประเทศที่มีเงินทุนส่วนเกินแต่ขาดแคลนทรัพยากร ที่อุดมสมบูรณ์ไปยังประเทศที่มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์แต่ขาดแคลนเงินทุน เนื่องจากมีการออมต่ำทั้งนี้การเคลื่อนย้ายเงินทุนอาจจะทำเพื่อแสวงหาผลกำไรหรือเพื่อวัตถุประสงค์อื่นๆ อย่างไรก็ตามการปฏิบัติการดังกล่าวก็ได้ส่งผลให้ในอดีตที่ผ่านมาประเทศกำลังพัฒนาและประเทศด้อยพัฒนาส่วนใหญ่มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้โดยไม่ต้องอาศัยการสะสมทุนผ่านการออมภายในประเทศมากนัก

สำหรับประเทศไทยซึ่งเป็นหนึ่งในประเทศกำลังพัฒนาและมีความต้องการขยายความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อให้ประชาชนในประเทศมีความกินดีอยู่ดี และเพื่อให้เป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับต่างๆที่ประเทศได้วางแผนไว้จึงทำให้ประเทศไทยมีความต้องการเงินทุนเพื่อใช้ในการลงทุนในโครงการต่างๆค่อนข้างมาก อย่างไรก็ตามแม้ว่าประเทศไทยจะมีปริมาณการออมในประเทศเบื้องต้นต่อ GDP ค่อนข้างสูงโดยเฉพาะในปี พ.ศ.2538 การออมในประเทศของไทยอยู่ที่ร้อยละ 33.4 ของ GDP แต่เมื่อเทียบกับการลงทุนแล้วถือว่าปริมาณการออมของไทยค่อนข้างต่ำ ดังนั้นเมื่อความต้องการการลงทุนมากขึ้นขณะที่เงินออมมีไม่เพียงพอต่อความต้องการที่จะใช้ในการลงทุนจึงก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างการออมและการลงทุน

(Saving – Investment Gap) เกิดขึ้น การที่ประเทศไทยพึ่งพาเงินทุนจากต่างประเทศ เพื่อใช้ในการพัฒนาประเทศโดยไม่ให้ความสำคัญกับเงินทุนภายในประเทศมากเท่าที่ควร ซึ่งส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะเงินทุนจากต่างประเทศมีต้นทุนที่ถูกกว่า จากการที่อัตราดอกเบี้ยจากต่างประเทศต่ำกว่าและไม่ต้องเสี่ยงกับภาวะอัตราแลกเปลี่ยนที่ประเทศไทยใช้ระบบผูกค่าเงินบาทไว้กับ เงินดอลลาร์สหรัฐฯ มาเป็นเวลานานซึ่งทำให้อัตราแลกเปลี่ยนเคลื่อนไหวอยู่ในช่วงแคบๆ นักลงทุนจึงไม่ต้องคอยกังวลกับการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยน (ตั้งแต่ปี พ.ศ.2527-พ.ศ.2539 อัตราแลกเปลี่ยนต่อดอลลาร์สหรัฐฯ เคลื่อนไหวอยู่ในช่วงแคบๆ อยู่ระหว่าง 24.92 – 27.13 บาท ต่อดอลลาร์สหรัฐฯ) และอีกส่วนหนึ่งอาจเกิดจากการเปิดเสรีทางการเงินของไทยเมื่อปี พ.ศ.2533 และการที่ธนาคารแห่งประเทศไทยอนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์ไทยและต่างประเทศเปิดให้บริการ วิเทศธนกิจ (บีไอบีเอฟ) ได้เมื่อวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ.2536 ทำให้เงินทุนไหลเข้าประเทศได้โดยเสรี เงินทุนจากต่างประเทศจึงทะลักเข้ามายังไทยเพื่อแสวงหากำไรทั้งในรูปของเงินฝากของผู้มีถิ่นฐานในต่างประเทศ(non-resident bath account) และในรูปของการแสวงหากำไรในตลาดหลักทรัพย์เป็นจำนวนมาก การไหลเข้าของเงินทุนดังกล่าวทำให้เศรษฐกิจของไทยเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตามการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วเกินไป ทำให้เกิดเศรษฐกิจที่เรียกกันว่าเป็นเศรษฐกิจ แบบฟองสบู่ (bubble economy) เป็นเศรษฐกิจที่เจริญเติบโตอย่างรวดเร็วโดยมีแรงฟุ้งของราคาที่ดินและหุ้นเป็นพลังขับเคลื่อน ทั้งนี้เงินทุนที่ไหลเข้ามาซึ่งมากจนเกินความจำเป็น ทำให้เกิดเงินทุนส่วนเกินที่นำไปลงทุนในกิจการที่ไม่ก่อให้เกิดผลผลิต (non – productive) เช่น การลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ รวมทั้งการเก็งกำไรในตลาดหุ้น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ไทยมีความทรงจำอันเลวร้ายในช่วง ปี พ.ศ.2540 เนื่องจากเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ เมื่อเกิดปัญหาภายในประเทศ เกิดการโจมตีค่าเงินบาทจากกองทุนจากต่างประเทศ จนกระทั่งธนาคารแห่งประเทศไทยต้องประกาศเปลี่ยนแปลงระบบอัตราแลกเปลี่ยนจากระบบตรึงค่าเงิน (Basket of Currency) ที่ใช้มานานเป็นระยะเวลา 12 ปี 8 เดือน มาใช้เป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัวภายใต้การบริหารจัดการ (Managed Float) ในวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ.2540 ทำให้เสถียรภาพทางการเงินและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของไทยสั่นคลอน ความไม่มั่นใจต่อเศรษฐกิจของไทยของนักลงทุนต่างประเทศ ทำให้นักลงทุนต่างพากันถอนเงินออก การไหลออกของเงินทุนได้ทำให้ค่าเงินอ่อนค่าลงอย่างรวดเร็วตามไปด้วย ขณะเดียวกันเงินบาทที่อ่อนค่าลงก็ทำให้หนี้ต่างประเทศเพิ่มขึ้นเป็นเท่าตัว ซึ่งได้ก่อให้เกิดปัญหาใหญ่ที่ยากต่อการแก้ไขในปัจจุบันปัญหาดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่าเป็นผลพวงจากการใช้นโยบายที่ผิดพลาดมาโดยตลอดของไทยโดยการหวังที่จะใช้เงินทุนจากต่างประเทศ ในการสร้างความเจริญเติบโตให้กับประเทศ

ดังนั้นสถานการณ์ที่เลวร้ายที่ได้เกิดขึ้นกับประเทศไทยครั้งนี้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งจากการที่ประเทศไทยได้พึ่งพาเงินทุนจากต่างประเทศมากจนเกินไป จึงไม่ควรให้ประวัติศาสตร์ซ้ำรอยเดิม

เราควรที่จะหันมาให้ความสำคัญกับการระดมเงินทุนในประเทศผ่านการออมแทนการระดมเงินทุนจากต่างประเทศมากขึ้น เนื่องจากยังไม่แน่ใจว่าเงินทุนจากต่างประเทศจะสามารถชดเชยการออมภายในประเทศได้จริงหรือไม่ นอกจากนี้ผลของการออมภายในประเทศนอกจากจะช่วยหลีกเลี่ยงการเกิดวิกฤตการณ์ที่รุนแรงแล้วยังช่วยสนับสนุนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ของประเทศอีกด้วย ดังที่ธนาคารโลกเคยกล่าวไว้ว่า ประเทศกำลังพัฒนาควรจะใช้นโยบายที่จะทำให้อัตราการออมเพิ่มขึ้น เพื่อกระตุ้นให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

การออมและการลงทุนมีความสัมพันธ์กับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นเป้าหมายหนึ่งของการพัฒนาประเทศ การออมของประเทศเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งในการสนับสนุนการลงทุน โดยการออมเป็นแหล่งเงินทุนสำหรับการลงทุน และขยายการผลิตของประเทศให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เพราะเงินออมเป็นแหล่งเงินทุนสำคัญที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพในการผลิต ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจหลายทฤษฎี ก็ได้ให้ความสำคัญกับการออมและการสะสมทุนเป็นอย่างยิ่ง การพัฒนาประเทศจึงต้องเริ่มจากการที่ประเทศนั้นมีเงินออมในประเทศ เพื่อให้เพียงพอกับการลงทุน สำหรับการออมของภาคครัวเรือนนั้น เป็นเครื่องชี้ถึงความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประชาชนโดยรวม เพราะการออมของบุคคลในครัวเรือนแสดงถึงผลทางเศรษฐกิจที่ประชาชนได้รับ ส่วนการออมของภาครัฐก็แสดงถึงศักยภาพความสามารถหรือเหตุของการทำกำไรและการออมของภาครัฐบาลแสดงถึงศักยภาพของการบริการและบริหารที่รัฐบาลจะจัดให้แก่ประชาชน ดังนั้นการออมของภาคครัวเรือนจึงมีความสำคัญโดยตรงต่อประชาชนที่จำเป็นต้องให้ความสำคัญอย่างมาก

การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเจริญเติบโตให้เป็นที่น่าพอใจนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยเงินทุนจำนวนมาก และแนวทางการสะสมเงินทุนจำเป็นต้องอาศัยแหล่งเงินทุนจาก 2 แหล่ง คือ (1) การออมในประเทศ ได้แก่ การออมภาคเอกชน และภาครัฐ (2) เงินทุนจากต่างประเทศ ได้แก่ เงินกู้ เงินช่วยเหลือ และเงินลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ แม้ว่าการพึ่งพาเงินทุนจากต่างประเทศจะมีผลกระทบต่อ การเพิ่มขึ้นของปริมาณเงินทุน เช่นเดียวกับการออมในประเทศ แต่การพึ่งพาเงินทุนจากแหล่งเงินทุนต่างประเทศมากเกินไปอาจส่งผลกระทบต่อ การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากต้องเสียผลประโยชน์ให้ต่างประเทศในรูปของดอกเบี้ยและสิทธิพิเศษต่างๆ ดังนั้นการพยายามระดมเงินออมในประเทศจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่ รัฐบาลจำเป็นต้องกระทำ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางเศรษฐกิจทั้งด้านการเจริญเติบโตและ การพัฒนาประเทศ

จากตารางที่ 1 จะเห็นว่าการออมรวมของประเทศไทยนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2537-พ.ศ.2546 มีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น โดยตลอดการออมของภาคครัวเรือนก็มีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นเช่นกัน โดยในปีพ.ศ.2537 มูลค่าการออมรวมภายในประเทศเท่ากับ 1,290.6 พันล้านบาท และเพิ่มเป็น 1,580.3 พันล้านบาท ในปี พ.ศ.2539 ในขณะที่ปี พ.ศ.2540 การออมรวมภายในประเทศเท่ากับ 1,564.1 พันล้านบาท และลดลงเหลือ 1,470 พันล้านบาท ในปี พ.ศ.2541 หรือลดลงร้อยละ 6.7 เนื่องจากประเทศไทยประสบกับปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจทำให้การออมและการลงทุนลดลงจากเดิม ในปีพ.ศ.2540 มูลค่าการลงทุนในประเทศเบื้องต้นเท่ากับ 1,580.1 พันล้านบาท เหลือเพียง 940.7 พันล้านบาท หรือลดลงร้อยละ 40.5 ในปี พ.ศ. 2541 ส่วนในปี พ.ศ.2546 การออมรวมเพิ่มขึ้นเป็น 1,862.2 พันล้านบาท จะเห็นได้ว่าอัตราการออมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศจัดอยู่ในอัตราที่สูงหากแต่การเพิ่มขึ้นของเงินออมยังไม่สูงเพียงพอกับการเพิ่มขึ้นของการลงทุนที่ขยายตัวตามสภาพเศรษฐกิจ

ในช่วงปี พ.ศ.2540 ประเทศไทยได้ประสบกับปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ ซึ่งมีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากปัญหาด้านการระดมเงินทุนในระบบเศรษฐกิจ เนื่องจากการระดมเงินออมไม่เพียงพอที่จะลงทุนภายในประเทศจึงจำเป็นต้องพึ่งพาเงินทุนจากต่างประเทศ แต่การพึ่งพาเงินทุนจากต่างประเทศจำนวนมากๆ ในระยะเวลาที่ยาวนานจนเกินไป รวมไปถึงความไม่มีประสิทธิภาพของการใช้เงินทุนเหล่านั้น ทำให้เกิดปัญหาการขาดดุลการค้าและการขาดดุลบัญชีเดินสะพัด จนระบบเศรษฐกิจหยุดชะงักเมื่อมีการถอนเงินลงทุนกลับไปอาจกล่าวได้ว่าการที่ประเทศไทยต้องประสบปัญหาและภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ.2540 มีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากปัญหาด้านการระดมเงินทุนในระบบเศรษฐกิจ เนื่องจากการระดมเงินออมไม่เพียงพอกับการลงทุนในประเทศ

แม้ว่าในระยะสั้น รัฐบาลมีความจำเป็นที่จะต้องเร่งให้มีการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ โดยเร่งการใช้ย่ำทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ แต่การที่จะพัฒนาเศรษฐกิจไทยให้มีเสถียรภาพในระยะยาว เพื่อป้องกันการเกิดวิกฤตซ้ำสองและเพื่อตอบรับการแข่งขันในตลาดโลกที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น จึงมีความจำเป็นอย่างมากที่รัฐบาลจะต้องส่งเสริมการออมในทุกรูปแบบอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ โดยเฉพาะการออมของภาคครัวเรือนที่มีผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมากกว่าการออมในภาคอื่นๆ

การกระตุ้นและส่งเสริมการออมในภาคครัวเรือนจะเป็นหนทางหนึ่งที่ทำให้ประเทศไทยพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น แต่ทั้งนี้การส่งเสริมการออมในประเทศก็จำเป็นต้องมีการศึกษาถึงพฤติกรรมการออม เพื่อทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลในการกำหนดเงินออมภาคครัวเรือนของไทย จากวิกฤตการณ์เศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ส่งผลกระทบต่อหลายด้านต่อภาคครัวเรือนไม่ว่าจะเป็นค่าครองชีพ

ที่สูงขึ้น อันเนื่องมาจากการประกาศใช้อัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัว ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้อัตราลดลง นอกจากนี้ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อปริมาณการออมที่เป็นปัจจัยอื่นๆ เช่น ผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับจากการออมในรูปของอัตราดอกเบี้ย และอัตราเงินเฟ้อก็มีการเปลี่ยนแปลงผันผวนค่อนข้างมากตลอดช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา

การศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การออมของครัวเรือนในประเทศไทย และการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างมูลค่าของปัจจัยที่กำหนดการออมของครัวเรือนกับการออมของครัวเรือน จึงเป็นเรื่องที่น่าจะนำมาศึกษาเพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การออมของครัวเรือน และเพื่อใช้เป็นแนวทางในการรักษาและเพิ่มระดับการออมของครัวเรือนให้เพิ่มมากขึ้นในอนาคต อันจะทำให้ครัวเรือนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจมากขึ้น และเป็นการพัฒนาประเทศในระยะยาว ดังนั้นเพื่อเป็นการหาคำตอบของปัญหาที่เกิดขึ้นและเพื่อเป็นการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการออม เราจึงต้องทำการศึกษากิจการออมในประเทศที่มีส่วนสำคัญต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจริงหรือไม่ เพื่อจะได้ทราบว่าปัจจัยใดบ้างที่มีผลกระทบต่อ การออมของภาคครัวเรือน ซึ่งจะทำให้เรากระตุ้นได้ตรงตามปัจจัยเพื่อให้กระทบการออมในภาคนั้นๆ และในที่สุดก็จะช่วยส่งผลดีต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ และความเติบโตดังกล่าวต้องอยู่บนรากฐานของความแข็งแกร่งและความมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษารูปแบบของการออมและพฤติกรรมการออมของครัวเรือนในประเทศไทย
- 2.2 เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การออมของครัวเรือนในประเทศไทย
ในระหว่างปี พ.ศ.2537-พ.ศ.2546
- 2.3 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทย

3. สมมติฐานการวิจัย

- 3.1 การออมของภาคครัวเรือน(S) มีความสัมพันธ์โดยตรงกับรายได้ที่ใช้จ่ายได้จริงต่อหัว (Y)
- 3.2 การออมของภาคครัวเรือน (S) มีความสัมพันธ์ตรงกันข้ามกับสินทรัพย์สุทธิ(W)
- 3.3 การออมของภาคครัวเรือน(S) มีความสัมพันธ์โดยตรงกับอัตราดอกเบี้ย(R)
- 3.4 การออมของภาคครัวเรือน(S) มีความสัมพันธ์ตรงกันข้ามกับอัตราเงินเฟ้อ(INF)

3.5 การออมของภาคครัวเรือน(S)มีความสัมพันธ์ตรงกันข้ามกับค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในปีที่ผ่านมา (Ex_{t-1})

3.6 การออมของภาคครัวเรือน(S) จะมีความสัมพันธ์ตรงกันข้ามกับอัตราการพึงพิง (DF)

3.7 การออมของภาคครัวเรือน(S)จะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ

4. ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของการศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะการออมที่มาจากภาคครัวเรือนในประเทศไทย เพราะการออมของภาคครัวเรือนเป็นภาคการออมที่ใหญ่ที่สุด ซึ่งเป็นเครื่องชี้ถึงความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประชาชนโดยรวมและการออมของบุคคลในครัวเรือนจะแสดงถึงผลทางเศรษฐกิจที่ประชาชนได้รับ ดังนั้นการออมของภาคครัวเรือนจึงมีผลบวกต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจรวมทั้งวิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างมูลค่าของปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การออมของครัวเรือนกับการออมของครัวเรือนในประเทศไทยในแต่ละช่วงเวลา ในที่นี้จะเป็นการศึกษาปัจจัยทางด้านรายได้ของครัวเรือน ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในปีที่ผ่านมาของครัวเรือน อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำประเภท 12 เดือน อัตราเงินเฟ้อ สินทรัพย์สุทธิและอัตราการพึงพิง โดยใช้ข้อมูลอนุกรมเวลา (time – series data) กำหนดระยะเวลาของการศึกษาและวิเคราะห์ตัวเลขในช่วงปี พ.ศ.2537–พ.ศ.2546 ซึ่งเป็นช่วงก่อนและหลังวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในปี พ.ศ.2540 เพื่อจะได้เปรียบเทียบการออมรวมของครัวเรือนในประเทศว่าในช่วงก่อนและหลังวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจปี พ.ศ.2540 การออมรวมมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างไร

5. ข้อยกเว้นในการวิจัย

การศึกษานี้ไม่ได้กล่าวถึง การออมในรูปการออมแบบผูกพัน ทั้งกองทุนบำเหน็จบำนาญราชการ (กบข.) ซึ่งเริ่มใช้อย่างเป็นทางการตั้งแต่ปี พ.ศ.2540 รวมถึงกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ ซึ่งเป็นการออมระยะยาว ตลอดอายุการทำงานของผู้ออม ในทางปฏิบัติการออมรวมโดยผ่านกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการและกองทุนสำรองเลี้ยงชีพนั้น สามารถเพิ่มระดับการออมของประเทศได้มากเช่นกัน

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

1. เงินออม หมายถึง เงินออมเฉลี่ยรายเดือน ซึ่งได้จากรายได้หลังหักค่าใช้จ่ายแล้ว

2. ภาคครัวเรือน หมายถึง บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป กินอยู่และใช้สิ่งอุปโภคที่จำเป็นแก่การดำรงชีพร่วมกัน โดยจะรวมรายได้เข้าด้วยกันหรือไม่ก็ตาม และมีความเกี่ยวพันฉันท์ญาติหรือไม่ก็ได้ หรือบุคคลที่อยู่คนเดียวโดยไม่ได้กินอยู่และใช้สิ่งอุปโภคบริโภคร่วมกับผู้อื่นตลอดจนครอบคลุมไปถึงกิจการของเอกชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเงิน ไม่ได้อยู่ในรูปบริษัท และสถาบันที่ไม่แสวงหากำไร เช่น สภากาชาดไทย มูลนิธิ สมาคม สโมสร เป็นต้น

3. การออมของครัวเรือน หมายถึง รายได้พึงใช้จ่ายของครัวเรือน หักด้วยภาษีเงินได้ และหักด้วยรายจ่ายของครัวเรือน (personal outlay)

4. สินทรัพย์ทางการเงิน หมายถึง ตราสารทางการเงินทั้งสิ้น หุ่นประเภทต่างๆ รวมถึงการลงทุนในธุรกิจอื่นๆ กรมธรรม์ประกันชีวิต ตั๋วสัญญาใช้เงิน พันธบัตรหรือหลักทรัพย์รัฐบาล เงินให้กู้แก่บุคคลนอกครัวเรือน เงินสดในมือ รวมไปถึงเงินฝากกับสถาบันการเงินและกองทุนประเภทต่างๆ

5. รายได้ของครัวเรือน รายได้ทั้งหมดของครัวเรือนได้แก่

1. ค่าแรงและเงินเดือน เงินรางวัลบริการเงิน โบนัส เป็นต้น
2. กำไรสุทธิจากการประกอบธุรกิจการเกษตรและธุรกิจอื่นๆ
3. รายได้จากทรัพย์สิน เช่น ค่าเช่าบ้าน ค่าเช่าที่ดิน ค่าลิขสิทธิ์ ดอกเบี้ย และ เงินปันผล
4. เงินที่ได้รับจากการช่วยเหลือ บำเหน็จ บำนาญ
5. รายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน ได้แก่ มูลค่าของสินค้าและบริการที่ได้รับเป็นส่วนหนึ่งของค่าแรง เงินเดือนมูลค่าของสินค้าหรืออาหารที่ครัวเรือนผลิตและบริโภคเอง(รวมค่าประเมินค่าเช่าบ้านที่ครัวเรือนเป็นเจ้าของและอยู่เอง) หรือได้รับมาโดยไม่ต้องซื้อ
6. รายรับที่เป็นตัวเงินอื่นๆ เช่นเงินได้จากการประกันภัย หรือประกันชีวิต เงินรางวัลสลากกินแบ่ง และรายรับอื่นๆ ในประเภทเดียวกัน
7. รายได้ประจำ ได้แก่ รายได้ทั้งหมดของครัวเรือน ซึ่งไม่รวมรายรับที่เป็นตัวเงินอื่นๆ ใน ข้อ 6

6. รายได้ถาวร หมายถึง มูลค่าปัจจุบันของรายได้เฉลี่ยระยะยาวที่คาดว่าจะได้รับจากสินทรัพย์

7. การออมภาคเอกชน (Sp) ประกอบด้วย เงินออมภาคครัวเรือน เงินออมของธุรกิจ นิติบุคคล และเงินออมของสหกรณ์

8. การออมภาครัฐ (Sg) ประกอบการออมภาครัฐบาล และการออมภาครัฐวิสาหกิจ

9. การออม (S) หมายถึงการออมภาครัฐ และการออมภาคเอกชน

10. รายได้ประชาชาติ (Y_t) หมายถึงผลิตภัณฑ์ในประเทศเบื้องต้น (Gross Domestic Product : GDP)

11. เงินทุนไหลเข้าออกสุทธิ หมายถึง เงินทุนไหลเข้าทุกประเภท (เงินทุนโดยตรง เงินทุนในหลักทรัพย์ และเงินกู้จากต่างประเทศ) หักด้วยเงินทุนไหลออกทุกประเภท

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงระดับการออม พฤติกรรมการออม ตลอดจนปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดการออมของภาคครัวเรือน รวมถึงผลกระทบของวิกฤติการณ์เศรษฐกิจที่มีต่อการออมของภาคครัวเรือน

2. ทำให้ทราบถึงแนวทาง มาตรการ และกระบวนการในรักษาระดับการออมที่เหมาะสม และเพิ่มระดับการออมของภาคครัวเรือนภายในประเทศ

3. เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการออมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในภาครัฐ และเอกชนรวมทั้งทำให้ทราบถึงความสำคัญของสถาบันการออมและพิจารณาแนวทางในการปรับปรุงสถาบันการเงินต่างๆ เพื่อสนับสนุนการเร่งระดมเงินออม และพัฒนาตลาดเงินให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

4. เพื่อประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาการออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทย ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ตารางที่ 1 มูลค่าการออมของภาคเศรษฐกิจต่างๆ และผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ในช่วง
ปี พ.ศ. 2537 – พ.ศ. 2546

หน่วย : พันล้านบาท

	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546
การออมรวม	1,290.6	1,492.1	1,580.3	1,564.1	1,470.0	1,397.7	1,552.3	1,556.8	1,666.3	1,862.2
ภาคเอกชน	503.1	575.8	530.3	434.8	581.6	499.9	601.8	539.8	461.2	564.2
- คริวเรือน	256.0	318.1	278.0	297.0	470.3	409.3	344.9	284.0	183.3	229.6
- ธุรกิจ	247.1	257.7	252.3	137.8	111.3	90.6	256.9	255.8	277.9	334.6
ภาครัฐบาล	391.5	447.0	496.2	498.5	209.3	193.9	222.2	257.7	414.6	473.7
- รัฐบาล	329.3	378.6	431.4	410.8	229.7	150.7	159.3	143.9	248.2	363.8
- รัฐวิสาหกิจ	62.2	68.4	64.8	87.7	(20.4)	43.2	62.9	113.8	165.9	109.9
เงินสำรองค่าเสื่อมราคา	396.0	469.3	553.8	630.8	679.1	703.9	728.3	759.3	790.9	824.3
ผลิตภัณฑ์มวลรวม-										
ภายในประเทศ	3,629.3	4,186.2	4,611.0	4,732.6	4,626.4	4,632.1	4,907.7	5,123.4	5,451.9	5,931.6

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บ หมายถึง ค่าเป็นลบ

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

<http://www.mof.go.th> (วันที่ 26 เมษายน พ.ศ.2548)

ตารางที่ 2 สัดส่วนการออมของภาคเศรษฐกิจต่างๆ ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ
ระหว่าง ปี พ.ศ. 2537 – พ.ศ. 2546

หน่วย : ร้อยละ

	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546
การออมรวม	35.56	35.64	34.27	33.05	31.77	30.17	31.63	30.39	30.56	31.39
ภาคเอกชน	13.86	13.75	11.50	9.19	12.57	10.79	12.26	10.54	8.45	9.50
- ครุภัณฑ์	7.05	7.60	6.03	6.28	10.17	8.84	7.03	5.54	3.36	3.85
- ธุรกิจ	6.81	6.16	5.47	2.91	2.41	1.96	5.23	4.99	5.09	5.64
ภาครัฐบาล	10.79	10.68	10.76	10.53	4.52	4.19	4.53	5.03	7.60	7.98
- รัฐบาล	9.07	9.04	9.36	8.68	4.96	3.25	3.25	2.81	4.54	6.13
- รัฐวิสาหกิจ	1.71	1.63	1.41	1.85	(0.44)	0.93	1.28	2.22	3.02	1.85
เงินสำรองค่าเสื่อมราคา	10.91	11.21	12.01	13.33	14.68	15.20	14.84	14.82	14.49	13.89

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บ หมายถึง ค่าเป็นลบ

ที่มา : คำนวณจากตารางที่ 1

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการออม

ในอดีตที่ผ่านมา มีผู้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับการออมไว้หลายแนวด้วยกัน โดยนักเศรษฐศาสตร์ กลุ่มคลาสสิกในช่วงก่อนกลางทศวรรษที่ 1930 เสนอว่าการออมเป็นฟังก์ชันที่เพิ่มขึ้นตามอัตราดอกเบี้ย การลงทุนเป็นฟังก์ชันที่ลดลงตามอัตราดอกเบี้ย การออมเท่ากับการลงทุนและกำหนดเป็นอัตราดอกเบี้ยที่ดุลยภาพ แต่ในปี ค.ศ.1936 John Maynard Keynes ได้เสนอแนวคิดดังกล่าวโดยในแบบจำลองของ Keynes การออมขึ้นอยู่กับรายได้ที่นำเอาไปใช้จ่ายได้จริง (Disposable Income) หลังจากนั้น ได้มีผู้เสนอแนวคิดอื่นๆ เกี่ยวกับการออมตามมา เพื่ออธิบายผลการศึกษาได้แก่ สมมติฐานรายได้เปรียบเทียบ (Relative Income Hypothesis) นำเสนอโดย Dusenberry สมมติฐานรายได้ถาวร (Permanent Income Hypothesis) เสนอโดย Milton Friedman และสมมติฐานวัฏจักรชีวิต (Life Cycle Hypothesis) ซึ่งเสนอโดย Modigliani และ Ando ต่อมาในปัจจุบันมีการพัฒนาทฤษฎีเกี่ยวกับการออมคือ สมมติฐานการคาดการณ์แบบมีเหตุผล (Relative Expectation Hypothesis) ซึ่งพัฒนาต่อจากแบบจำลองรายได้ถาวรของ ฟรีดแมน โดยแทนที่การคาดการณ์แบบปรับตัว (Adaptive Expectation) ด้วยการคาดการณ์แบบมีเหตุผล (Rational Expectation)

สำหรับแนวคิดทฤษฎีที่นำมาประยุกต์ใช้ในงานวิจัยฉบับนี้สามารถสรุปได้ดังนี้

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการออมของคลาสสิก

1.1.1 อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงกำหนดเงินออมที่แท้จริง ตามแนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิก อัตราดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นในภาวะดุลยภาพในระยะยาวถูกกำหนดโดยอุปทานของเงินทุนได้แก่ อุปทานของเงินออมในระบบเศรษฐกิจซึ่งมีความสัมพันธ์กับอัตราดอกเบี้ยโดยตรง กล่าวคือ เมื่ออัตราดอกเบี้ยสูงขึ้นอุปทานของเงินออมจะเพิ่มขึ้นและหากอัตราดอกเบี้ยลดลงอุปทานของเงินออมจะลดลง ดังนั้นความมั่งคั่งของประชาชน จึงเป็นเครื่องมือกำหนดการออมที่แท้จริง และผลิตภาพของทุนซึ่งเป็นเครื่องกำหนดการลงทุนที่แท้จริงของระบบเศรษฐกิจ

การออมแสดงถึงการละเว้นการบริโภคในปัจจุบันเพื่อที่จะได้มีความสามารถในอนาคต การออมแสดงถึงการเสียสละของผู้ออมที่จะไม่ทำการบริโภคในปัจจุบัน ดังนั้นอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงที่เป็นบวกจึงเป็นสิ่งจูงใจให้ผู้ออมทำการออมจำนวนหนึ่ง นอกจากนี้อัตรา

ดอกเบี้ยที่แท้จริงที่สูงขึ้นก็เป็นสิ่งจูงใจให้ผู้ออมทำการออมมากขึ้น เส้นการออมที่แท้จริงจึงเป็นเส้นที่มีลักษณะที่ลาดชันจากซ้ายไปขวา และมีค่าความชันเป็นบวก แสดงว่าการออมที่แท้จริง ผันแปรไปในทางเดียวกันกับอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง ฟังก์ชันการออมตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของสำนักคลาสสิก แสดงได้ดังนี้

$$S = S(r)$$

โดยที่

$$S = \text{การออมที่แท้จริง}$$

$$R = \text{อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง หรืออัตราดอกเบี้ยที่เป็นตัวเงินหักด้วยอัตราเงินเฟ้อ}$$

รูปแบบการออมตามแนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิกคือ การซื้อ และการขาย พันธบัตรโดยผู้ออมและผู้ลงทุนโดยมีข้อสมมติประการแรกคือ พันธบัตรที่พิจารณานี้ เป็นพันธบัตรที่ให้ผลตอบแทนในรูปของกระแสของดอกเบี้ยอย่างไม่มีที่สิ้นสุด โดยไม่มีการจ่ายคืนเงินต้น ประการที่สอง ไม่มีตลาดรองสำหรับพันธบัตรดังกล่าว และประการที่สาม ไม่มีสถาบันตัวกลางทางการเงิน ดังนั้นวิธีการหาเงินจะเป็นวิธีการหาเงินโดยตรงคือ ผู้ลงทุนที่ต้องการใช้เงินจะออกพันธบัตรเพื่อนำมาขายให้แก่ผู้ออมโดยตรง สำหรับผู้ออมตามทัศนะของนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกเป็นผู้ออมที่มีเหตุผล (Rational Saver) เขาจะใช้รายได้ส่วนที่เหลือจากการบริโภค ในปัจจุบันไปในการซื้อพันธบัตรที่ออกโดยผู้ลงทุนที่ต้องการเงินเพื่อใช้จ่ายในการลงทุนมากกว่า ที่จะถือไว้ในรูปของเงินสด นั่นคือ ผู้ออมย่อมเลือกทางที่ให้ผลตอบแทนมากกว่าทางเลือกที่ไม่ได้ผล ตอบแทน

นอกจากนี้ Irving Fisher ได้ทำการศึกษาทฤษฎีอัตราดอกเบี้ย กล่าวว่า อัตราดอกเบี้ยปกติจะกำหนดเป็นร้อยละของเงินต้นในรูปของตัวเงิน ที่เรียกว่าอัตราดอกเบี้ยในนาม (Nominal Interest Rate) หรืออัตราดอกเบี้ยที่เป็นตัวเงิน ซึ่งแตกต่างไปจากอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง (Real Interest Rate) อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงคือ อัตราดอกเบี้ยแต่ในนามที่ได้มีการขจัดอิทธิพลของภาวะเงินเฟ้อแล้ว ดังนั้นอัตราเงินเฟ้อ จึงมีผลกระทบต่ออัตราดอกเบี้ยในนามของบรรดาสິงต่างๆ และให้ความหมายของอัตราดอกเบี้ยในนามเป็นฟังก์ชันของอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงและอัตราเงินเฟ้อที่คาดหวัง ดังนี้

$$r_n = r_r + p_e$$

หรือ

$$r_r = r_n - p_e$$

เมื่อ

r_n คือ อัตราดอกเบี้ยที่เป็นตัวเงิน หรืออัตราดอกเบี้ยในนาม

r_r คือ อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง

p_c คือ อัตราเงินเฟ้อที่คาดคะเน
 ดังนั้นเมื่ออัตราเงินเฟ้อที่คาดคะเนเพิ่มขึ้น จะทำให้้อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงลดลง การออม
 ก็จะลดลงด้วย

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการออมของเคนส์

รายได้จากครัวเรือนสามารถถูกจัดสรรใน 3 ทางด้วยกัน คือ จ่ายภาษี บริโภค หรือ
 การออม รายได้หลังหักภาษีเป็นรายได้ที่ใช้จ่ายได้จริง (Disposable Income) ดังนี้

$$Y = S + C \quad (1)$$

โดยที่ Y = รายได้ที่เอาไปใช้จ่ายได้จริง
 S = การออม
 C = การบริโภค

ทั้งนี้ รายได้ การออม และการบริโภค ถูกจัดในรูปที่แท้จริง (real term)

ฟังก์ชันการออมในรูปปกติของ เคนส์ การเพิ่มขึ้นในการบริโภคเกิดจากการเพิ่มขึ้นของ
 รายได้แต่ไม่มากเท่าการเพิ่มขึ้นของรายได้ ซึ่งสามารถเขียนฟังก์ชันการบริโภคและการออมในรูป
 ทั่วๆ ไป ได้ดังนี้

ฟังก์ชันการบริโภคในระยะสั้น

$$C = a + bY \quad (2)$$

โดยที่

C = ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภค
 a = ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในขณะที่ยังไม่มีรายได้
 b = ค่าความโน้มเอียงในการบริโภค
 Y = ระดับรายได้ที่ใช้จ่ายได้จริง

ในสมการที่ 2 C' และ S' เป็นแนวโน้มหน่วยสุดท้ายในการบริโภคและการออม
 ตามลำดับ (Marginal Propensity to Consume and Save) ในทฤษฎีของเคนส์ C' และ S' จะเป็นบวก
 แต่น้อยกว่า 1

ฟังก์ชันการออมเส้นตรงอย่างง่าย ซึ่งเป็นไปตามสูตรของเคนส์ คือ

$$S = S_0 + sY \quad \text{โดยที่ } S_0 < 0 \quad \text{และ} \quad 0 < S < 1$$

$$S = Y - C$$

$$= Y - (-a + b)Y$$

$$S = -a + (1 - b)Y \quad (3)$$

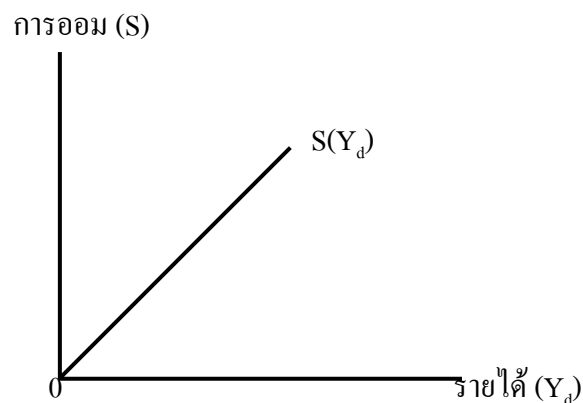
จากสมการที่ 1

$$\begin{aligned} C &= Y - S \\ &= Y - (S_0 + sY) \\ &= -S_0 + (1 - s)Y \end{aligned}$$

1.2.1 รายได้ที่แท้จริงกำหนดเงินออมที่แท้จริง

John Maynard Keynes เห็นว่ารายได้ที่ใช้จ่ายได้จริง (disposable income หรือ Y_d) หรือรายได้ที่ครัวเรือนได้รับหลังหักด้วยภาษีเงินได้ เป็นปัจจัยที่สำคัญในการกำหนดการบริโภคและการออมที่แท้จริง (S) ส่วนปัจจัยอื่นๆ ถือเป็นตัวกำหนดทางอ้อม ดังนั้นฟังก์ชันการออมตามแบบจำลองของ Keynes เป็น ดังนี้

$$S = S(Y_d)$$

ภาพที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ของการออมกับรายได้

จากภาพที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ของการออมกับรายได้ ตามสมมติฐานของเคนส์ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคและรายได้ ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวจะสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการออมกับรายได้ด้วย เนื่องจากครัวเรือนมีช่องทางการใช้จ่ายได้สองทาง คือ การบริโภค และการออม ความสัมพันธ์ระหว่างการออมกับรายได้ตามสมมติฐานของเคนส์

มีสาระสำคัญคือ ณ ระดับรายได้ที่ต่ำมากๆ ครัวเรือนจะใช้จ่ายในการบริโภคมกกว่ารายได้ที่ได้รับในปัจจุบัน ซึ่งทำได้โดยการใช้จ่ายจากเงินออมที่เก็บสะสมในอดีตหรือโดยการกู้ยืม ดังนั้นเงินออมที่ครัวเรือนมีอยู่จะลดลง (Dissaving) หรือการออมมีค่าเป็นลบ เมื่อระดับรายได้สูงขึ้น ค่าใช้จ่ายในการบริโภคของครัวเรือนจะเท่ากับรายได้ในงวดปัจจุบันพอดี ระดับรายได้ดังกล่าว ก็คือระดับรายได้ที่

เสมอตัวซึ่งการออมของครัวเรือนเท่ากับศูนย์ สำหรับระดับรายได้ที่สูง ครัวเรือนใช้จ่ายในการบริโภค น้อยกว่ารายได้ในงวดปัจจุบัน ดังนั้นครัวเรือนจะมีการออมเกิดขึ้น (Saving) หรือการออมมีค่า เป็นบวก จากสมมุติฐานดังกล่าว เส้นการออมจึงเป็นเส้นตัดแกนนอนที่ระดับรายได้หนึ่ง และ มีลักษณะเป็นเส้นที่ลาดชันขึ้นจากซ้ายไปขวา ระดับรายได้ที่เส้นการออมตัดกับแกนนอนก็คือ ระดับรายได้เสมอตัว ซึ่งการออมเท่ากับศูนย์

ลักษณะที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งของเส้นการออม คือ ความชัน (Slope) ของเส้น การออมเป็นค่าเดียวกับค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการออม (Marginal Propensity to Save หรือ MPS) ซึ่งเป็นตัวกำหนดค่าตัวทวี (Multiplier) โดยตัวทวีมีค่าเท่ากับ $1/MPS$ ดังนั้นค่าตัวทวีก็คือ ส่วนกลับของค่าความชันของเส้นการอมนั่นเอง และเป็นตัวที่แสดงว่ารายได้จะเปลี่ยนแปลงมาก น้อยเพียงใด เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในการใช้จ่ายจำนวนหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการใช้จ่ายในการลงทุน หรือการใช้จ่ายของรัฐบาล

1.3. แนวคิดเกี่ยวกับการออมภายหลังเคนส์

จากที่กล่าวไปแล้วการออมและการบริโภคเป็นของคู่กัน ดังนั้นการออมจึงมีความ เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการบริโภคอย่างใกล้ชิด และจากการศึกษาในบทนี้จะใช้แนวคิดทางทฤษฎีว่าด้วย การบริโภคและการออม เพื่อใช้ในการศึกษาสมมุติฐานต่างๆ เกี่ยวกับการออมของประเทศไทย สำหรับทฤษฎีที่นำมาประยุกต์ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้จะมีความเกี่ยวข้องกับทฤษฎีการบริโภค ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1.3.1. ทฤษฎีรายได้สัมบูรณ์ (Absolute Income Theory) ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎี การบริโภคตามแนวคิดของ John Maynard Keynes ซึ่งเชื่อว่าในระบบเศรษฐกิจที่ผู้บริโภคมีเสรีภาพ ในการเลือกบริโภคสินค้าและบริการและการบริโภคที่ตั้งใจไว้ของครัวเรือนในงวดเวลาหนึ่งจะถูก กำหนดโดยระดับรายได้สัมบูรณ์ในงวดเวลานั้น โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน การบริโภคมว ลรวมกับรายได้มวลรวมหลังหักภาษีเป็นรายได้ที่สามารถนำไปใช้จ่ายใช้สอยได้จริง มีความสัมพันธ์กันในทิศทางเดียวกัน

ดังนั้น จึงอาจเขียนในรูปสมการ แสดงความสัมพันธ์แบบง่าย ๆ ของฟังก์ชันการบริโภค ในระยะสั้น ได้ดังนี้

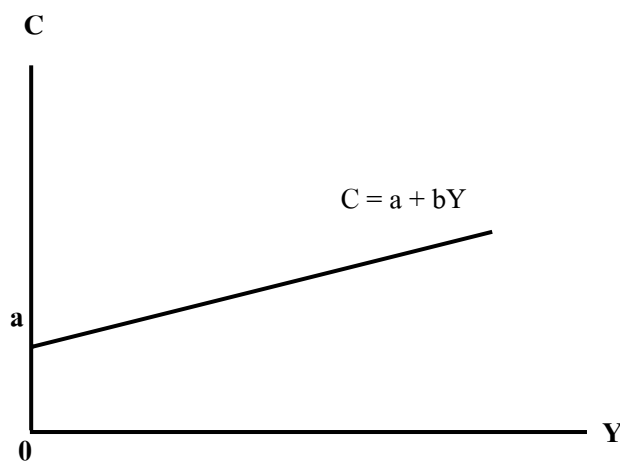
$$C_d = a + bY_d ; \quad a > 0, 0 < b < 1$$

กำหนดให้ C_d คือ ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภค

Y_d คือ ระดับรายได้ที่สามารถใช้จ่ายได้จริง

a คือ ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในขณะที่ยังไม่มีรายได้ (Autonomous Consumption Expenditure : แม้ว่าบุคคลจะยังไม่มีรายได้ ($Y=0$) แต่เพื่อความอยู่รอดจึงต้องมีค่าใช้จ่ายระหว่างที่ยังไม่มีรายได้เกิดขึ้น

b คือ ค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการบริโภค (Marginal Propensity to Consume หรือ MPC) หรือค่า coefficient ซึ่งแสดงถึงความชัน (slope) ของเส้นการบริโภคนั้นเอง สามารถนำสมการ มาแสดงโดยรูปภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 2 การบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้สมบูรณ์ในระยะสั้น

จากสมการที่ (1) นำมาหารด้วย Y ตลอด จะได้ว่า

$$C/Y = a/Y + b$$

ในที่นี้ C/Y คือค่า APC (Average Propensity to Consume : ค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภค) บอกให้ทราบว่ารายได้ที่สามารถนำไปใช้จ่ายใช้สอยได้จริงจะถูกจัดสรรไปเพื่อการบริโภค เท่ากับ C/Y หน่วย

อธิบายได้ว่า a เป็นมูลค่าของการบริโภคระดับต่ำสุดที่ไม่เกี่ยวข้องกับรายได้ หรือเป็นระดับของการบริโภคที่เกิดขึ้น แม้จะไม่มีรายได้ เรียก a ว่าการบริโภคอิสระ ส่วน bY นั้นเรียกว่า การบริโภคโดยจงใจ การบริโภคส่วนนี้จะมามีค่าเท่าใดนั้นขึ้นอยู่กับรายได้ การออมซึ่งเป็นส่วนที่เหลือจากการบริโภคจึงขึ้นอยู่กับรายได้ในปัจจุบัน เพราะเหตุที่ รายได้สามารถใช้จ่ายใช้สอยได้จริงของบุคคลจะถูกจัดสรรไปเพื่อใช้ในการบริโภค ส่วนที่เหลือ จะนำเก็บออมไว้ สามารถแปลงสมการการบริโภคเป็นสมการการออม โดยอาศัยคำจำกัดความที่ว่า

$$S = Y - C$$

ได้เป็นสมการการออม ดังนี้

$$S = -a + (1-b)Y$$

โดยกำหนดให้

S คือ ระดับการออม

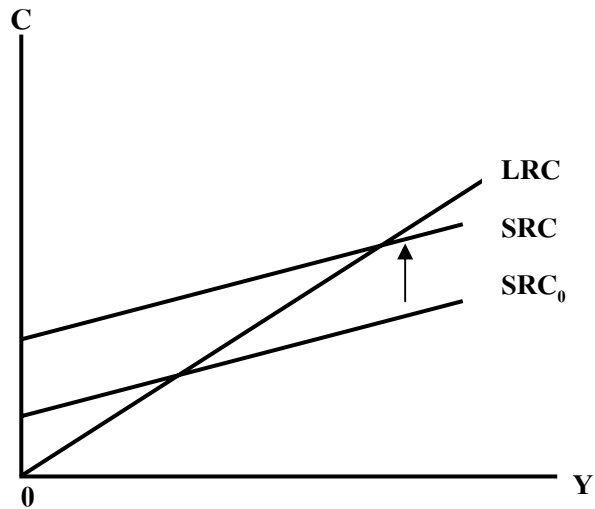
-a คือ แสดงการบริโภคเพื่อการยังชีพ

1-b คือ ค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการออม (Marginal Propensity to Save หรือ MPS) คืออัตราส่วนของการออมที่เปลี่ยนแปลงไป

เมื่อรายได้เปลี่ยนแปลง สมการการออมซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณการออมและจำนวนรายได้ที่บุคคลสามารถใช้จ่ายใช้สอยได้จริงในปัจจุบันเพราะเหตุว่าค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายของการออม (MPS หรือ $-b$) เป็นบวก ดังนั้นปริมาณการออมและจำนวนรายได้ที่สามารถใช้จ่ายใช้สอยได้จริงจะมีความสัมพันธ์กันเชิงบวกนั่นคือ เมื่อรายได้เพิ่ม การออมก็จะเพิ่ม

ตามทฤษฎีการบริโภคของเคนส์ นั้นถือว่าความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคกับรายได้จะเป็นไปตามกฎเกณฑ์จิตวิทยาขั้นพื้นฐาน โดยค่าความโน้มเอียงการบริโภคหน่วยสุดท้าย (Marginal Propensity to Consume หรือ MPC) จะเป็นค่าบวกและมีค่าน้อยกว่า 1 เนื่องจากบุคคลทั่วไปจะเพิ่มการบริโภค เมื่อรายได้ของเขามากขึ้น แต่การบริโภคที่เพิ่มขึ้นจะน้อยกว่ารายได้ที่เพิ่มขึ้นและ MPC ในช่วงระยะสั้นจะมีค่าน้อยกว่าในระยะยาว นอกจากนี้ในระยะสั้นการปรับตัวในการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของบุคคล ต่อการเปลี่ยนแปลงรายได้นั้น จะยังทำได้ไม่สมบูรณ์ ถ้ารายได้เพิ่มการบริโภคก็อาจจะเพิ่มไม่มากนัก หรือถ้ารายได้ลดลงการบริโภคก็อาจจะลดลงไม่มากนัก เพราะผู้บริโภคคุ้นเคยกับมาตรฐานการบริโภคอยู่ระดับหนึ่งส่วนในระยะยาวการปรับตัวก็จะไปตามอย่างสมบูรณ์

สามารถแสดงโดยรูปภาพได้ ดังนี้

ภาพที่ 3 การบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้สมบูรณ์ในระยะสั้น(SRC)และระยะยาว(LRC)

1.3.2 ทฤษฎีรายได้ถาวร (Permanent Income Theory) ทฤษฎีนี้ถูกเสนอขึ้นครั้งแรกโดย Milton Friedman ในผลงานวิจัยเรื่อง A Theory of Consumption Function เมื่อ ค.ศ. 1957

Milton Friedman เสนอแนวคิดที่ว่า การบริโภคในปัจจุบันไม่ได้ขึ้นกับรายได้ในปัจจุบันเพียงอย่างเดียว ยังขึ้นกับรายได้ในอนาคต ที่ผู้บริโภคคาดว่าจะได้รับอีกด้วย โดยเชื่อว่าครัวเรือนจะมีการจัดสรรรายได้เพื่อการบริโภคโดยอิงกับรายได้ในระยะยาว (long term income) ที่คาดว่าจะได้รับ ได้กำหนดรายได้ประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ รายได้ถาวร (permanent income) และรายได้ชั่วคราว (transitory income) และกำหนดค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคออกเป็น 2 ส่วน เช่นกัน คือ ค่าใช้จ่าย เพื่อการบริโภคถาวร (permanent consumption) และค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคชั่วคราว (transitory consumption) อธิบายถึงฟังก์ชันการบริโภคโดยการแบ่งแถมของรายได้ และการบริโภคออกเป็น ส่วนประกอบด้านถาวร (permanent) และด้านชั่วคราว (transitory) ดังนี้

$$Y = Y_p + Y_{tr}$$

$$C = C_p + C_{tr}$$

- ซึ่ง
- Y คือ รายได้ที่เกิดขึ้นจริงในงวดเวลา ประกอบด้วย
 - Y_p คือ รายได้ถาวร (permanent income)
 - Y_{tr} คือ รายได้ชั่วคราว (transitory income)
 - C คือ ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคที่เกิดขึ้นจริงในงวดเวลาหนึ่ง ประกอบด้วย
 - C_p คือ การบริโภคถาวร(permanent consumption)
 - C_{tr} คือ การบริโภคชั่วคราว(transitory consumption)

Friedman เชื่อว่ารายได้ชั่วคราว ซึ่งเป็นรายได้ที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดฝันในงวดเวลาใดเวลาหนึ่งอาจมีค่าเป็นได้ทั้งบวกหรือลบ แต่ในระยะยาวแล้วรายได้ก็จะพอดี ดังนั้นรายได้ในระยะยาวที่เกิดขึ้นจริงในงวดเวลาใดเวลาหนึ่งจึงมี เฉพาะส่วนถาวรเท่านั้น และเหตุผลทำนองเดียวกันนี้ ค่าใช้จ่าย เพื่อการบริโภคที่เกิดขึ้นจริงจึงมีเฉพาะส่วนของค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคถาวร ด้วยเช่นกัน ภายใต้อัสมมติที่ว่า ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่าง

- 1) รายได้ถาวรกับรายได้ชั่วคราว
- 2) ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคถาวรกับค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคชั่วคราว
- 3) รายได้ชั่วคราวกับค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคชั่วคราว

แทนแรงงานและทรัพย์สินตลอดระยะเวลาชั่วชีวิต ส่วนรายได้ชั่วคราวนั้น หมายถึงรายได้ที่เกิดขึ้นเป็นบางโอกาส อาจเกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัวหรือเกิดขึ้นตามความเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจ เช่น มรดก รายได้จากทรัพย์สินที่มีมูลค่าเพิ่มขึ้นหรือลดลง (capital gains or losses) ซึ่งรายได้ชั่วคราวนี้จะ เป็นบวกหรือลบก็ได้ สำหรับการบริโภคถาวรก็ได้แก่ มูลค่าของการบริโภคซึ่งได้ถูกวางแผนไว้แล้วว่าจะใช้จ่ายในระยะนั้นๆ และการบริโภคชั่วคราวหมายถึง มูลค่าของการบริโภคที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราว กรณีรายได้ถาวรนั้น Friedman ได้เสนอให้อยู่ในรูป

$$Y_p = r (PVD)$$

โดยกำหนดให้

PVD = มูลค่าคิดลดปัจจุบัน (present discounted value)

$$PVD = \sum Y_t / (1+r)^t$$

Y_t = กระแสรายได้ที่คาดว่าจะได้รับในระยะเวลา t

t = 0,.....n

r = อัตราดอกเบี้ย

จากแนวคิดของ Friedman ที่สร้างขึ้นเป็นทฤษฎีรายได้ถาวรได้กำหนดเป็นสมการดังนี้

$$C_p = k(r,u,w) Y_p$$

โดยกำหนดให้

r = อัตราดอกเบี้ย

u = ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรสนิยมของผู้บริโภค เช่น ความไม่แน่นอนของรายได้ ระดับการศึกษา ขนบธรรมเนียม ศาสนา เป็นต้น

$w =$ อัตราส่วนของทรัพย์สินต่อรายได้

ให้ $k =$ ค่าคงที่

โดย $k(r,u,w)$ มีสัดส่วนคงที่ในระยะยาว

ในการอธิบายถึงความสัมพันธ์ของการบริโภคและรายได้ของ Friedman ได้ใช้ข้อสมมุติ 3 ประการ คือ

1. รายได้ถาวรและรายได้ชั่วคราวเป็นอิสระจากกัน
2. การบริโภคถาวรและการบริโภคชั่วคราวเป็นอิสระจากกัน
3. การบริโภคชั่วคราวและรายได้ชั่วคราวเป็นอิสระจากกัน

โดยสมมุติฐานทั้งสามนี้เป็นพื้นฐานการวางแผนการบริโภคของผู้บริโภค ซึ่งแปรผันไปตามรายได้ถาวร การบริโภคถาวรเป็นสัดส่วนกับรายได้ถาวร คือสมมุติฐานรายได้ถาวร กำหนดให้ความสัมพันธ์พื้นฐานระหว่างการบริโภคและรายได้เป็นฟังก์ชันการบริโภคในระยะยาว (Long-run consumption function) ฟังก์ชันการบริโภคในระยะสั้น เป็นความสัมพันธ์พื้นฐานระหว่างรายได้ชั่วคราวและการบริโภคชั่วคราว

ในการประมาณค่าของรายได้ถาวรเพื่อนำมาใช้ในการทดสอบฟังก์ชันนั้น ฟรีดแมนเสนอว่าให้หาได้โดยใช้ผลรวมค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักของรายได้ทั้งในอดีต และปัจจุบัน คือ

$$Y_p = \lambda [Y_t + (1-\lambda) Y_{t-1} + (1-\lambda)^2 Y_{t-2} + \dots + (1-\lambda)^n Y_{t-n} + \dots]$$

โดยให้ $0 < \lambda < 1$ ดังนั้น เมื่อแทนค่า Y_p ในฟังก์ชันการบริโภคแล้วจะได้

$$C_t = k [\lambda Y_t + \lambda (1-\lambda) Y_{t-1} + \lambda (1-\lambda)^2 Y_{t-2} + \dots]$$

กำหนดให้สมการนี้มีการล่าช้าไปหนึ่งระยะเวลา คือให้เป็น c_{t-1} แล้วคูณด้วย $(1-\lambda)$ จะได้

$$(1-\lambda) C_{t-1} = k [\lambda (1-\lambda) Y_{t-1} + \lambda (1-\lambda)^2 Y_{t-2} + \dots]$$

แล้วนำไปหักออกจากสมการเดิม (C_t) จะได้ผลลัพธ์ ดังนี้

$$C_t - (1-\lambda) C_{t-1} = \lambda k Y_{t-1}$$

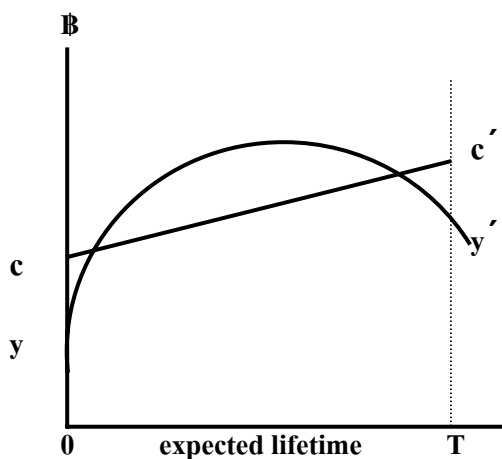
หรือ $C_t = \lambda Y_{t-1} + (1-\lambda) C_{t-1}$

จากผลลัพธ์ข้างต้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การบริโภคในปัจจุบันเป็นฟังก์ชันของรายได้ในปัจจุบัน และการบริโภคในระยะเวลาที่ผ่านมา สมการนี้มักจะถูกใช้ในรูปแบบทั่วไป ในการประมาณค่าฟังก์ชันการบริโภคตามทฤษฎีของ Friedman

1.3.3 ทฤษฎีวิวัจจรชีวิต (Life - Cycle Theory) ทฤษฎีการบริโภคในวัจจรชีวิต ได้รับการพัฒนาขึ้นโดย ทฤษฎีของ Franco Modigliani ร่วมกับลูกศิษย์ 2 คน คือ Albert Ando และ Richard Brumberg เริ่มต้นในปี ค.ศ. 1954

ตามแนวคิดนี้ไม่เชื่อว่าปริมาณการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในงวดเวลาหนึ่งจะขึ้นอยู่กับระดับรายได้สัมบูรณ์ในงวดเวลานั้น

หากจะพิจารณาการกระจายรายได้และปริมาณการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในวัจจรชีวิต ที่ควรจะเป็นของบุคคลหนึ่งๆ ดังรูป

ภาพที่ 4 การบริโภคในวัจจรชีวิต

จะเห็นได้ว่าในช่วงชีวิตของบุคคลขณะที่ยังมีอายุน้อย จะมีระดับรายได้ที่อยู่ในระดับที่ต่ำ และจะมีรายได้สูงขึ้นเมื่ออายุมากขึ้น จนเข้าสู่วัยสูงอายุ การกระจายรายได้ตลอดช่วงอายุขัยจึงมีลักษณะเป็นไปตามเส้น yy' ส่วนปริมาณการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของบุคคลจะสูงขึ้นเป็นลำดับตามอายุขัยของผู้บริโภคตามเส้นการกระจายปริมาณการใช้จ่ายเพื่อการบริโภค cc' เมื่อทำการเปรียบเทียบระหว่างเส้น yy' และ cc' จะพบว่าในช่วงต้นของชีวิตบุคคลจะมีรายได้สำหรับการใช้จ่ายเพื่อการบริโภค ดังนั้น บุคคลจึงต้องประพาดตัวเป็นผู้ก่อหนี้ ต่อมาในช่วงกลางของชีวิตจึงจะเริ่มมีรายได้เหลือใช้จ่าย จนสามารถชดใช้หนี้เดิมได้ และเก็บเงินสะสมในช่วงปลายชีวิต นั่นคือ คราวเรือนที่มีหัวหน้าครอบครัวเป็นบุคคลอายุน้อยหรืออยู่ในวัยสูงอายุ จะมีค่า APC สูง ขณะที่ครัวเรือนที่มีหัวหน้าครอบครัวเป็นบุคคลในวัยกลางคนจะมีค่า APC ต่ำ ถ้าหากพิจารณาในแง่ของการตัดสินใจ

เพื่อการบริโภคของครัวเรือนแล้ว การใช้จ่ายในงวดเวลาหนึ่งจะขึ้นอยู่กับมูลค่าปัจจุบันในงวดเวลานั้น ของกระแสรายได้ตลอดช่วงชีวิต ซึ่งเป็นค่าที่สะท้อนถึงระดับราคา

การบริโภคชั่วชีวิตไม่ควรเกินรายได้ที่แสวงหามาได้ชั่วชีวิต ทั้งนี้ทุกคนควรมีการวางแผนการบริโภคและการออมในระยะยาว โดยการจัดสรรการบริโภคชั่วชีวิตให้ดีที่สุด และมีวัตถุประสงค์ที่จะรักษาระดับการบริโภคให้คงที่ โดยการทำการออมในช่วงที่มีงานทำ มีรายได้ดี และนำเงินออมนั้นมาใช้ในช่วงที่มีรายได้ต่ำกว่าการบริโภค การบริโภคจึงขึ้นอยู่กับรายได้ชั่วชีวิตมากกว่ารายได้ปัจจุบัน

ทฤษฎีนี้แสดงให้เห็นว่านอกเหนือจากระดับรายได้และความมั่งคั่งแล้ว ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่มีส่วนในการกำหนดการบริโภครวมถึงการออมโดยรวม ได้แก่ โครงสร้างอายุของประชากร ประเทศนั้นๆ ว่ามีการกระจายอยู่ช่วงใดบ้าง อัตราการขยายตัวของประชากร อายุโดยเฉลี่ย นโยบายด้านสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ สามารถแสดงความสัมพันธ์ระหว่างฟังก์ชันการบริโภค ได้ดังนี้

$$C = \alpha WR + CYL$$

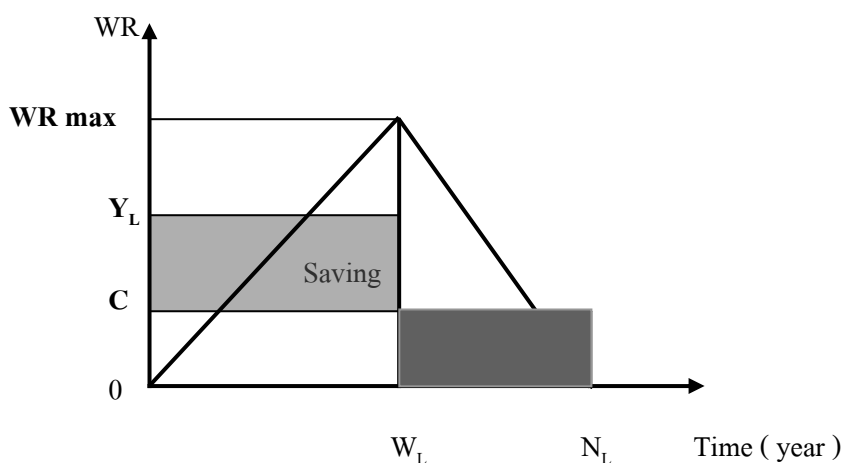
โดยที่ WR คือ ความมั่งคั่งที่แท้จริง

α คือ ความโน้มเอียงในการบริโภคจากความมั่งคั่ง

Y_L คือ รายได้จากการทำงาน

C คือ ความโน้มเอียงในการบริโภคของรายได้จากการทำงาน

แนวคิดทฤษฎีนี้อธิบายได้โดยใช้ภาพที่ 5

จากภาพที่ 5 รายได้, การบริโภค, การออม, และทรัพย์สินในสมมุติฐานวัฏจักรชีวิต

สมมติให้ N_L คือ ช่วงอายุตั้งแต่เริ่มทำงานจนถึงสุดอายุขัย และมีช่วงอายุการทำงาน W_L ปี โดยในแต่ละปีของวัยทำงานมีรายได้เกิดขึ้นเท่ากับ Y_L ดังนั้นช่วงอายุหลังวัยทำงานหรือวัยเกษียณอายุคือ $N_L - W_L$ โดยทฤษฎีกำหนดข้อสมมติต่างๆ ดังนี้

1. บุคคลกำเนิดโดยไม่มีควมมั่งคั่งสะสมไว้ และตายโดยไม่ได้สะสมความมั่งคั่งให้ผู้อื่น
2. ระดับราคาคงที่ การออมที่เกิดขึ้นในขณะที่ยังไม่มีรายได้จากดอกเบี้ยมาเกี่ยวข้อง นั่นคือ หนึ่งหน่วยของเงินตราที่ออมได้ในปัจจุบันเท่ากับหนึ่งหน่วยของเงินตราในการบริโภคในอนาคต

จากข้อสมมติเหล่านี้สรุปได้ว่า

1. การบริโภคชั่วชีวิตของบุคคลจะเท่ากับรายได้ชั่วชีวิตที่แสวงหามาได้ คือ $W_L \cdot Y_L$
2. บุคคลจะต้องรักษาระดับการบริโภคชั่วชีวิตให้คงที่มากที่สุดที่ระดับ C ตามภาพ ที่ 5

ดังนั้นการบริโภคจะขึ้นกับกับรายได้ชั่วชีวิตมากกว่ารายได้ในปัจจุบัน

$$C \times N_L = W_L \cdot Y_L$$

$$C = [W_L / N_L] Y_L$$

หรืออธิบายได้ว่า การบริโภคในแต่ละปีที่วางแผนไว้ (C) จะเป็นสัดส่วนกับรายได้จากแรงงาน (Y_L) ซึ่งมีค่าเท่ากับปีที่ทำงานทั้งหมด / อายุที่เริ่มทำงานจนถึงสุดอายุขัย

กำหนดให้ฟังก์ชันการออม คือ

$$S = Y_L - C$$

ถ้าต้องการหาฟังก์ชันการออมในรูปของการออมในแต่ละปี ในช่วงระยะที่ทำงานจะเป็นสัดส่วนดังนี้

$$S = Y_L - [(W_L / N_L) Y_L]$$

$$S = Y_L - [(N_L - W_L) / N_L \cdot Y_L]$$

จากภาพที่ 5 แสดงให้เห็นว่าบุคคลพยายามรักษาระดับการบริโภคให้คงที่และมูลค่าการบริโภคโดยรวมชั่วชีวิตจะมีค่าเท่ากับ $C \cdot N_L$ โดยในช่วงการทำงาน การใช้จ่ายเพื่อการบริโภคจะถูกอุดหนุนด้วยรายได้ปัจจุบัน แต่ในช่วงเกษียณอายุการบริโภคจะถูกอุดหนุนโดยส่วนของ เงินออม ที่สะสมไว้ในวัยทำงาน โดยเงินออมทั้งหมด (saving) จะถูกนำมาใช้หมดไป (dissaving) ในช่วง เกษียณอายุ

$$\text{Saving} = \text{Dissaving}$$

$$(Y_L - C) W_L = C (N_L - W_L)$$

ทฤษฎีการบริโภคในวัฏจักรชีวิตจึงมีความแตกต่างไปจากทฤษฎีการบริโภคของเคนส์ เพราะรายได้ชั่วชีวิตมีบทบาทอย่างสำคัญในการกำหนดการบริโภคชั่วชีวิต

นอกจากนี้ยังได้มีการกล่าวถึงบทบาทของสินทรัพย์ ดังนี้ ผลจากการออมในช่วงวัยทำงานทำให้บุคคลมีการสะสมความมั่งคั่งในรูปสินทรัพย์ต่างๆ และมูลค่าของสินทรัพย์จะอยู่ระดับสูงสุดเมื่อถึงวัยเกษียณอายุ ต่อจากนั้นสินทรัพย์จะถูกนำมาขายเป็นเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการบริโภคในวัยเกษียณอายุ ถ้าดูจากภาพ มูลค่าของค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในวัยเกษียณอายุจะมีค่าเท่ากับ $C (N_L - W_L)$ ถ้ากำหนดให้ $WR \max$ แทนระดับสูงสุดของมูลค่าทรัพย์สิน เมื่อบุคคลกำลังจะพ้นจากวัยทำงาน ดังนั้น

$$WR \max = C (N_L - W_L)$$

ทฤษฎีนี้จึงทำนายว่า บุคคลจะบริโภคน้อยกว่ารายได้เฉลี่ยชั่วชีวิตในช่วงวัยทำงาน และในส่วนที่เหลือจะมีการออมสะสมในรูปสินทรัพย์ความมั่งคั่ง และจะถูกนำมาใช้เพื่อการบริโภคในวัยเกษียณอายุ

ถ้ามีการนำบทบาทของความมั่งคั่ง หรือสินทรัพย์ที่บุคคลมีอยู่ก่อนเข้าสู่วัยทำงานมารวมไว้ในแบบจำลอง ที่จุดเวลาหนึ่งสมมติว่าเวลา T มีการสะสมความมั่งคั่งไว้เท่ากับ WR และยังคงมีรายได้จากแรงงานในช่วงเวลาที่เหลือ $W_L - T$ ที่ระดับรายได้เท่ากับ Y_L และมีการคาดการณ์ว่าอายุจะเหลืออยู่ คือ $N_L - T$ ปี ฟังก์ชันการบริโภคชั่วชีวิตจะถูกปรับปรุงใหม่ ดังนี้

$$C (N_L - T) = WR (W_L - T) + Y_L (N_L - T)$$

การบริโภคในช่วงชีวิตที่เหลือจะถูกกำหนดโดยความมั่งคั่ง (WR) และรายได้จากแรงงาน $(W_L - T) \times Y_L$ สมการแสดงพฤติกรรมการบริโภคในแต่ละช่วงเวลาจะเท่ากับ

$$C = aWR + cY_L$$

$$A = \frac{1}{N_L - T}$$

$$C = \frac{W_L - T}{N_L - T}$$

จากทฤษฎีการบริโภคในวัฏจักรชีวิตสรุปได้ว่า การตัดสินใจบริโภคของบุคคลจะขึ้นอยู่กับความมั่นคงและรายได้จากแรงงาน นอกจากนี้สมการยังแสดงให้เห็นว่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้ายของความมั่นคง จะมีความเกี่ยวข้องโดยตรง ว่าบุคคลดังกล่าวมีชีวิตอยู่ในช่วงเวลาใดของวัฏจักรชีวิต ถ้าบุคคลอยู่ในช่วงบั้นปลายชีวิต ค่า $N_L - T$ จะมีค่าน้อย เป็นผลให้ a มีค่าใกล้เคียง 1 นั่น หมายความว่าความโน้มเอียงของการบริโภคหน่วยสุดท้ายจากความมั่นคงจะสูงขึ้น ในขณะที่ค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้าย ของรายได้จากแรงงาน จะขึ้นอยู่กับค่า $W_L - T$ หมายถึงเวลาที่เหลืออยู่ในการทำงาน และมีรายได้แน่นอน และค่า $N_L - T$ ซึ่ง หมายถึงเวลาที่เหลือทั้งหมดในชีวิต และการใช้รายได้จะต้องกระจายกันออกไป

ดังนั้นไม่ว่าบุคคลจะมีความมั่นคงเพิ่มขึ้น หรือมีรายได้ต่อหัวเพิ่มขึ้น จะมีแนวโน้มในการบริโภคสูงขึ้น รวมถึงการเพิ่มขึ้นของอายุการทำงานเปรียบเทียบกับช่วงเวลาเกษียณอายุ จะมีผลทำให้การบริโภคเพิ่มขึ้น ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคจะสูงขึ้น เพราะเป็นการเพิ่มรายได้ชั่วชีวิต และในขณะเดียวกันก็เป็นการลดระยะเวลาที่มีการใช้เงินออม

เมื่ออาศัยทฤษฎีการบริโภคในวัฏจักรชีวิต เราจะสามารถสรุปได้ว่าระดับการออมซึ่งเป็นฟังก์ชันของการบริโภค คือระดับการออมมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างอายุของประชาชน รายได้จากแรงงานและความมั่นคง โดยเมื่อมีสัดส่วนของประชากรที่อยู่ในวัยทำงานสูงการออมก็จะสูง และเมื่อบุคคลมีความมั่นคงเพิ่มขึ้น หรือ มีรายได้จากแรงงานเพิ่มขึ้น ความจำเป็นในการออม จะลดลง

1.3.4. ทฤษฎีรายได้เปรียบเทียบ (Relative Income Theory) ทฤษฎีนี้ได้รับการพัฒนาโดย James S. Duesenberry ในราว ค.ศ 1949 ความเชื่อตามแนวคิดของทฤษฎีสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 สมมติฐาน คือ

1. Duesenberry เชื่อว่า ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคไม่ได้ขึ้นอยู่กับระดับรายได้สัมบูรณ์ตามแนวคิดของ John Maynard Keynes เท่านั้น แต่จากการที่มีการเลียนแบบในการบริโภคของสังคม (demonstration effect) จึงทำให้ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคจึงขึ้นอยู่กับรายได้เปรียบเทียบกับระดับรายได้โดยรวมของสังคมด้วย กล่าวคือ คราวเรือนซึ่งมีระดับรายได้ซึ่งเปรียบเทียบแล้วต่ำกว่าระดับรายได้โดยเฉลี่ยของคนในสังคม มีแนวโน้มที่คราวเรือนเหล่านี้จะมีสัดส่วนของค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคต่อรายได้ค่อนข้างสูง นั่น คือ ค่า APC (average propensity to consume : ค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภค)สูง ทั้งนี้พฤติกรรมของคราวเรือนจะพยายามบริโภคให้ใกล้เคียงกับระดับการบริโภคโดยเฉลี่ยของคนในสังคม ส่วนคราวเรือนที่มีรายได้ซึ่งเปรียบเทียบแล้วสูงกว่าระดับรายได้เฉลี่ยของคนในสังคม จะมีค่า APC ต่ำ ทั้งนี้เพราะคราวเรือนในกลุ่มนี้จะมีระดับการบริโภคสูงอยู่แล้ว ทั้งนี้จึงสามารถทำการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคโดยจัดสรรเงินเพียงเล็กน้อยก็เพียงพอสำหรับ

การบริโภคสินค้าและบริการให้ใกล้เคียงกับระดับการบริโภคเฉลี่ยของคนในสังคมได้แล้ว พฤติกรรมการบริโภคที่ได้รับอิทธิพลจากรายได้โดยเปรียบเทียบกับระดับรายได้เฉลี่ยของคนในสังคมนี้ จะมีลักษณะของเส้นการบริโภคระยะสั้น เช่นเดียวกับเส้นการบริโภคที่ได้รับอิทธิพลจากการบริโภคที่ระดับรายได้สัมบูรณ์ ของ Keynes กล่าวคือ ระยะสั้น เมื่อระดับรายได้เพิ่มขึ้นค่า APC จะลดลง ในขณะที่ค่า APC จะมากกว่าค่า MPC ส่วนในระยะยาวเชื่อว่าการกระจายรายได้ของคนในสังคมน่าจะดีขึ้น กล่าวคือมีการกระจายรายได้ค่อนข้างคงที่ ระดับรายได้โดยเฉลี่ยของคนในสังคมก็ค่อนข้างคงที่ด้วย (relative distribution of income is stable) ค่า APC จึงไม่เปลี่ยนแปลงและมีแนวโน้มที่จะเท่ากับค่า MPC

2. นอกจาก Duesenberry จะเชื่อว่า การใช้จ่ายเพื่อการบริโภคขึ้นกับระดับรายได้เปรียบเทียบกับรายได้เฉลี่ยของคนในสังคมแล้ว เขายังเชื่ออีกว่าการบริโภคในงวดปัจจุบันยังขึ้นอยู่กับระดับค่าใช้จ่ายในการบริโภคในงวดเวลาก่อนๆ อีกด้วย ทั้งนี้ครัวเรือนที่มีระดับค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคและระดับรายได้แล้วจะเป็นการยากที่จะทำให้เขาลดระดับการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคให้ต่ำกว่าเดิม เมื่อระดับรายได้เปรียบเทียบกับรายได้ที่เคยได้รับสูงสุด ค่า APC จึงสูงขึ้น

สามารถเขียนในรูปสมการ ได้เป็น

$$APC = a - bY/Y_p \quad (1)$$

$$C/Y = a - bY/Y_p \quad (2)$$

C คือ ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภค

a คือ ค่า APC ในขณะที่ bY/Y_p เท่ากับ 0

b คือ ค่า coefficient ซึ่งแสดงถึงความลาด (slope) ของเส้นแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง APC และ Y/Y_p นั้นเอง

Y คือ ระดับรายได้ในงวดปัจจุบัน

Y_p คือระดับรายได้สูงสุดที่ครัวเรือนเคยได้รับในงวดเวลาก่อน

เครื่องหมายลบ หน้าค่า b บอกให้ทราบว่า APC จะเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ผกผันกับอัตราส่วน เปรียบเทียบระหว่าง ระดับรายได้ในงวดปัจจุบันและระดับรายได้ในงวดเวลาก่อน

เมื่อนำสมการ(2) มาหารด้วยตัว Y ตลอดจะได้เส้นการบริโภคตามแนวคิดนี้อยู่ในรูปดังนี้

$$C = aY - bY^2/Y_p \quad (3)$$

จากสมการ (3) นำมาหาค่า $\partial C/\partial Y$ จะได้ว่า

$$\partial C/\partial Y = a - 2bY/Y_p \quad (4)$$

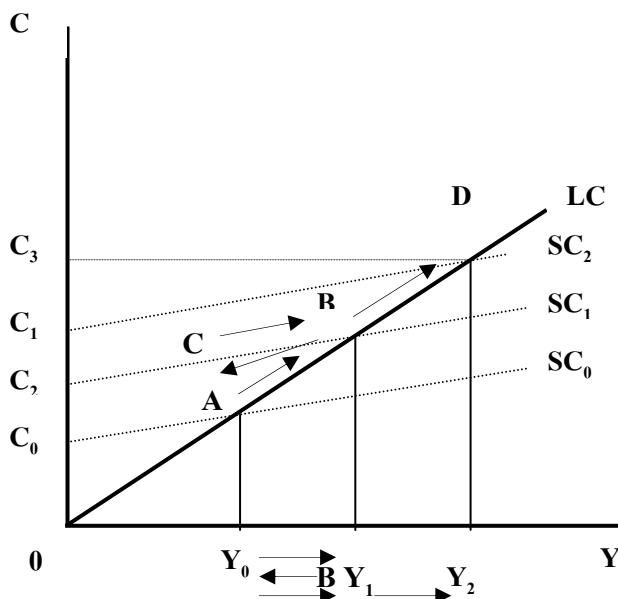
$\partial C/\partial Y$ มีความหมายเหมือน $\Delta C / \Delta Y$ เมื่อ ΔY เข้าใกล้ 0 ($\Delta = \text{change in}$) ซึ่งก็คือค่า MPC นั่นเอง ดังนั้นจากสมการที่ (4) จะได้ว่า

$$\text{MPC} = a - 2bY/Y_p \quad (5)$$

ถ้าระดับรายได้ของครัวเรือนลดลงเรื่อยๆ ค่า Y จะสูงกว่า Y_p มากขึ้น ในขณะที่ Y_p คงที่ ดังนั้น Y/Y_p ลดลงเป็นผลให้ APC มากขึ้น เมื่อพิจารณาสมการจะเห็นว่า APC มากกว่า MPC ด้วย

แต่หากระดับรายได้สูงขึ้นเรื่อยๆอย่างมีเสถียรภาพค่า Y จะสูงกว่า Y_p แต่ทั้ง Y และ Y_p ต่างก็จะสูงขึ้นตามกันไป ดังนั้น ค่า APC จึงค่อนข้างคงที่

ในระยะยาวเชื่อว่าระดับรายได้ของครัวเรือนน่าจะมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้นลักษณะของเส้นการบริโภคระยะยาวจึงมีค่า APC ค่อนข้างคงที่ด้วย การบริโภคในระยะยาวก็จะเป็นเส้นที่ลากจากจุดกำเนิดด้วยเช่นกัน เพื่อให้เข้าใจได้ดียิ่งขึ้นพิจารณา รูปแสดงความสัมพันธ์ระหว่างค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคกับระดับรายได้ในระยะสั้นและระยะยาวดังนี้

ภาพที่ 6 การบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้เปรียบเทียบ

จากภาพ สมมติในงวดเวลาที่ 0 คริวเรือ่นทำการบริโภค ณ จุด A โดยมีรายได้เท่ากับ $0Y_0$ และมีค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคเท่ากับ $0C_0$

ต่อมาในงวดเวลาที่ 1 คริวเรือ่นมีรายได้สูงขึ้นเป็น $0Y_1$ คริวเรือ่นจะทำการบริโภคไปตามเส้นการบริโภคระยะยาว LC ที่จุด B โดยมีค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคได้สูงสุด ในงวดเวลาก่อนคือ $0Y_0$ ค่า APC ไม่เปลี่ยนแปลง

ในงวดเวลาที่ 2 คริวเรือ่นที่รายได้ลดลงกลับมาเป็น $0Y_0$ (รายได้ สูงสุดในงวดเวลาก่อนคือ $0Y_1$) คริวเรือ่นจะไม่กลับมาทำการบริโภคที่จุด A เหมือนในบริโภค พยายามรักษาระดับค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคไว้ โดยจะทำการบริโภคตามเส้น (SC_1) แทนที่จุด C ค่า APC สูงขึ้น และ APC มากกว่าการบริโภคเท่ากับ $0C_2$

ในงวดเวลาที่ 3 คริวเรือ่นมีรายได้สูงขึ้นกลับมาเป็น $0Y_1$ ซึ่งระดับรายได้เดียวกับระดับรายได้สูงสุดในงวดเวลาก่อน คริวเรือ่นบริโภคจากจุด C กลับขึ้นมาอยู่ที่ B ตามแนวเส้นการบริโภคระยะสั้น โดยมีค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคเท่ากับ $0C_1$ ค่า APC ยังคงมากกว่า

ต่อมาในงวดเวลาที่ 4 คริวเรือ่นมีรายได้สูงขึ้นไปอีกเป็น $0Y_2$ (รายได้สูงสุดในงวดเวลาก่อนคือ $0Y_1$) คริวเรือ่นจะทำการบริโภคเพิ่มขึ้นตามเส้นการบริโภคในการใช้ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคเท่ากับ $0C_3$ ค่า APC ไม่เปลี่ยนแปลง

การปรับตัวจะเป็นลักษณะเช่นนี้เรื่อยไป แล้วแต่ระดับรายได้ของคริวเรือ่นจะมีการขึ้นลงเทียบกับระดับรายได้ สูงสุดในงวดเวลาก่อนอย่างไร

จากแนวคิดทฤษฎีทั้งสี่คือทฤษฎีการบริโภคของเคนส์ ทฤษฎีรายได้ถาวรทฤษฎีวัฏจักรชีวิต และทฤษฎีรายได้เปรียบเทียบ โดยเสนอแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการออมของคริวเรือ่น ดังนี้ รายได้ ที่ใช้จ่ายได้จริงมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการออม เมื่อรายได้เพิ่มการออมเพิ่ม และ การออมมีความสัมพันธ์กับค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในระยะที่ผ่านมาในทิศทางตรงกันข้าม เมื่อค่าใช้จ่ายในการบริโภคในระยะที่ผ่านมาเพิ่มขึ้นคริวเรือ่นจะปรับตัวโดยการลดการออมลง ส่วนในแง่ของความมั่นคง (สินทรัพย์) มีความสัมพันธ์กับการออมก็คือ เมื่อคริวเรือ่นมีความมั่งคั่งในรูปของสินทรัพย์เพิ่มขึ้น จะลดการออมลง เนื่องจากบุคคลจะนำสินทรัพย์และเงินออมออกมาใช้ในช่วงชีวิตที่ไม่มีรายได้ ดังนั้น การที่สินทรัพย์เพิ่มขึ้นจึงไม่มีความจำเป็นในการออมมากเท่ากับตอนที่ไม่มีสินทรัพย์ ส่วนในแง่ของโครงสร้างอายุประชากร ถ้ามีประชากรในวัยทำงานเป็นจำนวนมาก อัตราส่วนของกำลังแรงงานมาก การออมจะสูงเพราะส่วนใหญ่อยู่ในช่วงที่กำลังสะสมเงินออม และ ถ้า รายได้ต่อหัวจากแรงงานเพิ่มขึ้น การออมโดยรวมจะลดลง เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของรายได้

ชั่วชีวิตบุคคลจึงเพิ่มการใช้จ่ายตลอดชีวิตของตนแทนการเพิ่มการออม ภายใต้ข้อสมมติของทฤษฎีที่ว่า การบริโภคชั่วชีวิตจะเท่ากับรายได้ที่หามาได้ชั่วชีวิต

1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการออมในปัจจุบัน

1.4.1 สมมติฐานการคาดการณ์อย่างมีเหตุผล ตามแบบจำลองรายได้ถาวร เมื่อมีข่าวสารใหม่เกี่ยวกับรายได้ในอนาคต บุคคลจะปรับการประมาณรายได้ถาวรของตนและเปลี่ยนแปลงการบริโภคไป ก่อนช่วงปลายทศวรรษที่ 1970 การปรับตัวในแบบจำลองรายได้ถาวรสมมติให้เป็น adaptive expectation แต่ในเวลาถัดมาได้มี การเสนอการปรับตัวแบบอื่น คือ rational expectation ซึ่ง Hall (1989) ได้สรุปแนวคิดพื้นฐาน ของทฤษฎีนี้ว่า แบบจำลองรายได้ถาวร การปรับตัวแบบมีเหตุผลไม่ได้เพื่อปรับปรุง ฟังก์ชัน การบริโภคแบบเดิม หรือเพื่อประมาณค่าตัวแปรกำหนดอรรถประโยชน์ที่ซับซ้อน แต่ทฤษฎีนี้ได้ทดสอบเชิงประจักษ์เกี่ยวกับแนวคิดที่ว่า ผู้บริโภคจะแสวงหา ค่าคาดหวังของอรรถประโยชน์ตลอดชีวิตที่มากที่สุดภายใต้อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงที่ไม่เปลี่ยนแปลง ความคิดหลักก็คือ การหาสมการอนุพันธ์ลำดับที่หนึ่งซึ่งจะแสดงให้เห็นพฤติกรรมที่เหมาะสมของ ผู้บริโภคนี้ สมการนี้จะแสดงความเท่ากันของอัตราการทดแทนกันหน่วยสุดท้ายระหว่างการบริโภคในปีนี้กับปีถัดไป และราคาเปรียบเทียบของสินค้าทั้งสองช่วงเวลา ซึ่งราคาเปรียบเทียบโดยง่ายคือ ต้นทุนของการบริโภคในอนาคตต่อหน่วยเมื่อคิดลดลงมาเป็นค่าปัจจุบัน (the present discounted cost of a unit of future consumption)

กำหนดให้ U คือ อรรถประโยชน์ของผู้บริโภค δ คือ rate of time preference Y^L คือ รายได้ที่ใช้จ่ายได้จริงจากแรงงาน W คือทรัพย์สินอื่นที่ไม่ใช่มนุษย์เมื่อสุดเวลา R คือ อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงหลังหักภาษี t คือ ช่วงเวลา ในทางคณิตศาสตร์ผู้บริโภคต้องการอรรถประโยชน์เมื่อคิดลดแล้วสูงสุด

$$\text{Max } \sum [1/(1+\delta)]^t U(C_t)$$

ภายใต้ข้อจำกัดของงบประมาณ

$$W_t = (1+R)W_{t-1} + Y^L_t - C_t$$

เงื่อนไขลำดับที่ หนึ่ง ซึ่งแสดงความเท่ากันของอัตราการทดแทนกันหน่วยสุดท้ายกับราคา คือ

$$U'(C_{t-1}) = [(1+R)/(1+\delta)] U'(C_t)$$

เมื่อฟังก์ชันอรรถประโยชน์อยู่ในรูปของ Log เชิงเส้น ดังนี้

$$U = \sum \ln C$$

จะได้

$$U' = 1/C$$

ดังนั้น จะได้เงื่อนไขลำดับที่หนึ่ง คือ

$$C_t = [(1+R)/(1+\delta)] C_{t-1}$$

การคาดการณ์แบบมีเหตุผล เหมือนกับสมมติฐานรายได้ถาวรของฟริดแมน คือ การบริโภคขึ้นอยู่กับรายได้ถาวรเท่านั้น ผู้บริโภคมีการคาดการณ์อย่างมีเหตุผลเมื่อใช้ข้อสนเทศทั้งหมดเกี่ยวกับการคาดการณ์ ดังนั้น ณ เวลา $t-1$ ผู้บริโภคจะใช้ข้อมูลทั้งหมดที่หาได้ในช่วงนั้นและช่วงก่อนหน้า เมื่อผู้บริโภคตัดสินใจในการบริโภคในช่วงเวลา t ข้อสนเทศทั้งหลายของช่วงก่อนหน้าถูกรวมอยู่ในการบริโภคในช่วง $t-1$ หหมดแล้ว ดังนั้นการบริโภค ณ เวลา t คือ

$$C_t = \alpha C_{t-1} \varepsilon_t$$

เมื่อ $\alpha = [(1+R)/(1+\delta)] C_{t-1}$ และ ε_t เป็นตัวแปรสุ่ม ดังนั้นทดสอบแบบจำลองรายได้ถาวร ซึ่งมีการคาดการณ์อย่างสมเหตุสมผล โดยเพิ่มตัวแปรอื่นในช่วง $t-1$ หรือก่อนหน้าเป็นตัวแปรอิสระและคำนวณเทียบกับแบบจำลองซึ่งไม่มีตัวแปรเหล่านั้น หากตัวแปรที่เพิ่มเข้าไปไม่สามารถละออกจากแบบจำลองได้ อาจเป็นเพราะแบบจำลองรายได้ถาวรไม่เหมาะสม หรือการคาดการณ์ ไม่ได้เป็นไปอย่างสมเหตุสมผลหรือทั้งสองกรณี ซึ่งเหตุการณ์การบริโภคจะถูกเรียกว่ามีความไวเกิน (excess sensibility) ต่อรายได้ เนื่องจากการบริโภคตอบสนองมากกว่าที่คำนวณได้จากแบบจำลอง

การศึกษาในช่วงแรกของ Hall (1978) ใช้ข้อมูลการบริโภคสินค้าคงทนและบริการต่อหัว พบว่าตัวแปรล่าช้าของรายได้แท้จริงที่ใช้จ่ายได้แทบจะไม่มีผลต่อการพยากรณ์ การบริโภค แต่ Flavin (1981) ได้พัฒนาแบบจำลองโครงสร้างโดยสมมติว่า รายได้ที่แท้จริงเป็น stable stochastic process และสรุปว่า ผลการทดสอบได้แสดงหลักฐานที่สำคัญซึ่งค้านกับสมมติฐานรายได้ถาวร โดยใช้ตัวแปรตามคือ การบริโภคสินค้าคงทน หรือการบริโภคสินค้าคงทนหรือบริการ ปฏิเสธสมมติฐานที่ว่า การบริโภคจะไม่แสดงความไวเกินต่อรายได้ในปัจจุบันที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99.5 ซึ่งจนถึงปัจจุบันมีผลการศึกษามากกว่าปฏิเสธสมมติฐานที่ว่าความไวเกินของการบริโภคเป็นศูนย์ (Hall 1989, Molana 1991)

มีความพยายามในการปรับปรุงแบบจำลองรายได้ถาวร การคาดการณ์อย่างมีเหตุผล ซึ่งเกี่ยวข้องกับประเด็นต่างๆ ได้แก่ ข้อจำกัดสภาพคล่อง พฤติกรรมเฉพาะของสินค้าคงทน การทดแทนกันระหว่างเวลา พฤติกรรมการบริโภคแบบชั่วคราว และการเปลี่ยนความพอใจ การปรับ

แบบจำลองทางเศรษฐมิติ การปรับราคาในอนาคตและอัตราดอกเบี้ย บทบาทของนโยบายการคลัง การทดแทนกันระหว่างการบริโภคและการพักผ่อนเป็นต้น

2. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

สุชาติ ภิระกุล, อมรา ศรีพยัคฆ์และปรีชา พลอยคนัย (2526) ได้ศึกษาเรื่อง การออมของภาคครัวเรือนไทย โดยใช้ตัวแปรเพื่ออธิบายการออมสามกลุ่ม คือ ปัจจัยกำหนดความสามารถในการออม ได้แก่ รายได้ที่ใช้จ่ายได้ที่เป็นตัวเงิน ผลผลิตมวลรวมในประเทศ จำนวนประชากร ปัจจัยกำหนดแรงจูงใจในการออม อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก อัตราดอกเบี้ยให้กู้ยืม การคาดการณ์เกี่ยวกับราคา ปัจจัยกำหนดโอกาสในการออม ได้แก่จำนวนสาขาของธนาคารพาณิชย์ และสถาบันการเงิน โดยสร้างแบบจำลอง และประมาณค่าโดยใช้วิธีกำลังสองน้อยที่สุดแบบธรรมดาค่า ใช้ข้อมูลอนุกรมเวลาปี พ.ศ. 2510 – พ.ศ.2524

ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการออมของภาคครัวเรือนที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ รายได้ อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืม อัตราดอกเบี้ยเงินฝากและการคาดการณ์เกี่ยวกับราคา

วิไลลักษณ์ ไทยอุตสาห์ และวลัยภรณ์ อัดตะนันท์ (2531) ศึกษาเรื่อง การเร่งการออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การออมของภาคครัวเรือน ในสถาบันการเงิน 5 แห่ง คือ ธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน ธนาคารออมสิน บริษัทประกันชีวิต และสหกรณ์ออมทรัพย์ โดยใช้สมการถดถอยเชิงซ้อน ศึกษาจากข้อมูลทศวรรษมี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 – พ.ศ.2528

ผลการศึกษาพบว่าตัวแปรที่กำหนดการออมในธนาคารพาณิชย์ ได้แก่ อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำที่ธนาคารพาณิชย์ รายได้ที่สามารถใช้จ่ายได้จริงในอดีต ซึ่งมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับทิศทางการออมในธนาคารพาณิชย์ ส่วนอัตราดอกเบี้ยสำหรับตัวสัญญาใช้เงินและอัตราผลตอบแทนพันธบัตรรัฐบาล มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม

ตัวแปรกำหนดเงินออมในบริษัทเงินทุน ได้แก่ รายได้จากสินทรัพย์ อัตราดอกเบี้ยสำหรับตัวสัญญาใช้เงิน และจำนวนสาขาของบริษัทเงินทุนที่เปลี่ยนแปลงไป มีความสัมพันธ์กับการออมในทิศทางเดียวกันกับการออมในบริษัทเงินทุน แต่ภาษีเงินได้ส่วนบุคคลธรรมดา และอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำที่ธนาคารพาณิชย์ มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม

ตัวแปรกำหนดการออมในธนาคารออมสิน ได้แก่ รายได้จากสินทรัพย์ จำนวนสาขาของธนาคารออมสิน ซึ่งมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการออมในธนาคารออมสิน ส่วนอัตรา

ดอกเบี๋ยทั่วไปในตลาด อัตราดอกเบี๋ยเงินฝากประจำที่ธนาคารพาณิชย์ และดัชนีราคาสินค้าประเภทอาหารมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม

ตัวแปรกำหนดการออมในบริษัทประกันชีวิต ได้แก่ รายได้จากทรัพย์สิน การสะสมทุน ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา จำนวนบริษัทประกันชีวิต จำนวนสาขาของบริษัทประกันชีวิต มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการออมในบริษัทประกันชีวิต โดยดัชนีราคาสินค้าผู้บริโภคมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม

ตัวแปรที่กำหนดการออมในสหกรณ์ออมทรัพย์ ได้แก่ รายได้จากทรัพย์สินมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการออม ส่วนดัชนีราคาสินค้าผู้บริโภค อัตราดอกเบี๋ยเงินฝากในธนาคารออมสิน และภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา มีผลต่อการออมในสหกรณ์ออมทรัพย์ใน ทิศทางตรงกันข้าม

เมื่อวิเคราะห์ถึงการออมรวมของทั้ง 5 สถาบันการเงิน พบว่าปัจจัยสำคัญที่กำหนดการออมรวม คือ อัตราดอกเบี๋ยเงินฝากประจำของธนาคาร และรายได้ที่สามารถใช้จ่ายได้จริง โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน ส่วนอัตราผลตอบแทนของพันธบัตรรัฐบาล มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม

จากการศึกษานี้ สรุปได้ว่าการจะเร่งให้ครัวเรือนไทยมีการออมมากขึ้น จึงต้องศึกษาและปรับปรุงให้ปัจจัยที่กำหนดการออมข้างต้นมีการเปลี่ยนแปลง การออมของภาคครัวเรือนจึงจะสามารถเพิ่มขึ้นได้ รวมถึงต้องมีการปรับปรุงนโยบายของสถาบันการเงินเพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการออมของครัวเรือนมากขึ้น

พลพิภพ ไชยรพ (2534) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมของประเทศไทย โดยอาศัยสมมติฐานรายได้เปรียบเทียบของ Duesenberry เป็นหลักในการสร้างแบบจำลองทำการวิเคราะห์ข้อมูลอนุกรมเวลา ตั้งแต่ปี พ.ศ.2514 – พ.ศ.2533 และประมวลผลข้อมูลในแบบจำลองด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด

ผลการศึกษา พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดส่วนรายได้ต่อการออมมากที่สุด ได้แก่ อัตราส่วนของระดับรายได้เปรียบเทียบ(รายได้ปัจจุบันต่อรายได้ในปีที่ผ่านมา) รองลงมาคือ การใช้จ่ายของภาครัฐบาลต่อรายได้ ภาษีทางตรงต่อรายได้ อัตราดอกเบี๋ยที่แท้จริง แนวโน้มของเวลาและการบริโภคของภาคเอกชนต่อรายได้ตามลำดับ นอกจากนี้ได้ศึกษาเพิ่มเติมโดยการพิจารณาแยกเป็นการออมของภาคเอกชนและภาครัฐบาล ในส่วนของภาคเอกชน พบว่า อัตราส่วนของรายได้

เปรียบเทียบมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับอัตราส่วนการออมภาคเอกชน ต่อรายได้ในทางเดียวกันส่วนภาครัฐบาลพบว่า อัตราส่วนของรายได้เปรียบเทียบไม่มีความสัมพันธ์ ต่อการออมของภาครัฐบาล ส่วนปัจจัยอื่นๆ ที่ช่วยส่งเสริมการออมแก่ภาครัฐบาล ได้แก่ การใช้จ่ายของภาครัฐต่อรายได้ ภาษีทางตรงต่อรายได้ ภาษีทางอ้อมต่อรายได้ และเงินสำรองค่าเสื่อมราคา

สนธยา นริศศิริกุล (2535) ได้ทำการศึกษาเรื่องการวิเคราะห์การออมของภาคครัวเรือนไทย ปี พ.ศ.2517-พ.ศ.2535 โดยใช้ข้อมูลปฐมภูมิ ด้วยการกรอกแบบสอบถามภาคครัวเรือนจำนวน 560 ครัวเรือน โดยการสุ่มเป็นรายภาค เกี่ยวกับทัศนคติ เหตุผลและจุดมุ่งหมายในการออมรูปแบบต่างๆ รวมถึงประเภทของการออมที่เป็นที่นิยม จากแบบสอบถามสามารถสรุปได้ว่า เหตุผลในการออมทรัพย์กับสถาบันการเงินเรียงตามลำดับคือไม่มีความเสี่ยง ได้รับผลตอบแทนที่พอใจ และพอใจในบริการต่างๆ ของสถาบันการเงิน เหตุผลในการออมทรัพย์นอกสถาบันการเงินเรียงตามลำดับ ดังนี้ คือ ได้รับผลตอบแทนสูงกว่าออมกับสถาบันการเงินมีรายได้ต่ำ และไม่มีสถาบันการเงินอยู่ในบริเวณใกล้เคียง จุดมุ่งหมายในการออมกับสถาบันการเงินเรียงตามลำดับ คือเป็นทุนการศึกษา ใช้ในยามเจ็บป่วย และต้องการได้รับผลตอบแทน ส่วนจุดมุ่งหมายในการออมนอกสถาบันการเงินเรียงตามลำดับคือ ต้องการได้รับผลตอบแทน ใช้จ่ายประจำวันและใช้จ่าย ในยามฉุกเฉิน

นอกจากนั้นยังได้ทำการวิเคราะห์การออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทย โดยศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการออมของภาคครัวเรือนไทยในระหว่างปี พ.ศ.2517 – พ.ศ.2533 ใช้ข้อมูลทุติยภูมิด้วยวิธีประมาณค่าแบบกำลังสองน้อยที่สุด

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่กำหนดการออมของภาคครัวเรือน ได้แก่ รายได้ต่อหัวจากแรงงาน อัตราผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับ สินทรัพย์ทางการเงินและสินทรัพย์ถาวรสุทธิ ส่วนจำนวนสาขาของสถาบันการเงินทั้งหมดในระบบการเงิน ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ศิริ นันทไพฑูรย์ (2536) ศึกษาผลกระทบของความช่วยเหลือ และการโยกย้ายทรัพยากรต่างประเทศที่มีต่อการออมและผลิตภัณฑ์ภายในประเทศเบื้องต้นของไทย เพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีผลต่อการออมภายในประเทศต่อผลิตภัณฑ์ภายในประเทศโดยรวม และผลิตภัณฑ์ภายในประเทศโดยจำแนกตามสาขาเศรษฐกิจหลัก 3 สาขา ได้แก่ สาขาการเกษตร สาขาอุตสาหกรรม และสาขาสาธารณูปโภคและบริการ โดยใช้วิธีการสร้างสมการถดถอย ข้อมูลอนุกรมเวลาดั้งแต่ปี พ.ศ.2515 – พ.ศ.2534

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่กำหนดการออมภายในประเทศ ได้แก่ รายได้จากการส่งออกสินค้าขั้นปฐมภูมิ รายได้จากการส่งออกสินค้าอื่นๆ และการลงทุนของเอกชนต่างประเทศ โดยสองปัจจัยแรกมีผลต่อการออมภายในประเทศในทิศทางเดียวกัน ส่วนการลงทุนของเอกชนต่างประเทศมีผลต่อการออมภายในประเทศในทิศทางตรงข้าม สำหรับปัจจัยที่กำหนดผลิตภัณท์ภายในประเทศโดยรวมได้แก่ แรงงาน ทุนต่างประเทศอื่นๆ และความช่วยเหลือจากต่างประเทศ โดยสองปัจจัยแรกมีผลต่อผลิตภัณท์ภายในประเทศในทิศทางเดียวกัน ส่วนความช่วยเหลือจากต่างประเทศมีผลต่อผลิตภัณท์ภายในประเทศในทิศทางตรงกันข้าม ปัจจัยที่กำหนดผลิตภัณท์ภายในประเทศของสาขาเศรษฐกิจหลัก 3 สาขา ได้แก่ แรงงาน การลงทุนของเอกชนต่างประเทศ และทุนต่างประเทศอื่นๆ ของสาขาต่างๆ มีผลต่อผลิตภัณท์ภายในประเทศของสาขานั้นๆ ในทิศทางเดียวกัน ยกเว้นความช่วยเหลือจากต่างประเทศของสาขาเศรษฐกิจหลัก 3 สาขานั้นไม่มีผลต่อผลิตภัณท์ภายในประเทศของ ทั้ง 3 สาขา

สุทธิพิทย์ พิบูลย์ทิพย์ (2538) ได้ทำการศึกษาเรื่องการออมของครัวเรือนในสถาบันการเงินในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงลักษณะแนวโน้มการออมของครัวเรือน และปัจจัย ที่กำหนดการออมของภาคครัวเรือนในสถาบันการเงินในประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ ที่เก็บรวบรวมจากเอกสารทางสถิติของหน่วยงานราชการต่างๆ ระหว่างปี พ.ศ.2521 – พ.ศ.2535

ผลการศึกษาพบว่า ภาคครัวเรือนเป็นหน่วยเศรษฐกิจที่มีสัดส่วนการออมสูงที่สุดในโครงสร้างการออมทั่วประเทศ ลักษณะการออมของภาคครัวเรือนในสถาบันการเงิน มีดังนี้ ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และธนาคารอาคารสงเคราะห์ เป็นการออมโดยการฝากเงินประเภทต่างๆ ส่วนธนาคารออมสินมีการออมด้วยการฝากเงิน พันธบัตรออมสิน สลากออมสิน ส่วนบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์และบริษัทเครดิตฟองซิเอร์มีการออมด้วยเงินฝากในรูปตั๋วสัญญาใช้เงิน บริษัทประกันชีวิตออมด้วยการประกันชีวิตประเภทต่างๆ สหกรณ์การเกษตรและสหกรณ์ออมทรัพย์ ออมด้วยเงินฝากและเงินกองทุน นอกจากนี้ยังพบว่า การออมของครัวเรือนมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นในทุกสถาบันการเงิน โดยเฉพาะธนาคารอาคารสงเคราะห์ สหกรณ์ออมทรัพย์ และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

เมื่อทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดการออมของครัวเรือนในสถาบันการเงินที่มีสัดส่วนการออมมากที่สุดสามอันดับแรก คือ ธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ และธนาคารออมสิน พบว่า รายได้ของครัวเรือนที่แท้จริง อัตราผลตอบแทนของการออม และจำนวนสาขาของสถาบันการเงิน มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับระดับการออมของครัวเรือน

Tim Callen และ Christian Thimann (1997) ได้ศึกษาปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการออมของครัวเรือนในประเทศ OECD รวม 21 ประเทศ โดยใช้ข้อมูลปี ค.ศ. 1975 – ค.ศ.1995 ในการศึกษาครั้งนี้เขาสนใจในอิทธิพลของปัจจัยที่เกี่ยวกับระบบการประกันสังคม (social security) และสวัสดิการสังคม (welfare system) ในประเทศ OECD ถือว่าครอบคลุมกับประชาชนทุกคน แบบจำลองนี้ใช้การศึกษาโดยสมการถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression) ประมาณค่าสถิติด้วยกำลังสองน้อยที่สุด (OLS) ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการออมของครัวเรือนได้แก่รายได้ต่อหัวในแต่ละประเทศ และอัตราการเจริญเติบโตทางรายได้ของครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับการออมเป็นบวก (Positive) อย่างมีนัยสำคัญ

พนารัตน์ วงศ์คุณาสนติ (2540) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออมในภาคครัวเรือนของไทย ในระหว่างปี พ.ศ.2528-พ.ศ.2537 โดยอาศัยวิธีสมการถดถอย เพื่อช่วยในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางเศรษฐศาสตร์

ผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรที่ทำหน้าที่กำหนดความสามารถในการออมที่สำคัญ คือ รายได้พึงใช้จ่ายของครัวเรือน และอัตราการเปลี่ยนแปลงรายได้พึงใช้จ่ายของ ครัวเรือน โดยที่ตัวแปรอิสระทั้งสองสามารถ อธิบายการเปลี่ยนแปลงการออมของครัวเรือนได้ถึง 90.7% ส่วนระดับอัตราดอกเบี้ยไม่มีอิทธิพลต่อระดับการออมอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมการออมของไทย ไม่ได้คำนึงถึงระดับอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง

สำหรับการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออมของครัวเรือนในประเทศไทย ครั้งนี้ได้ทำการวิเคราะห์โดยวิธีทางเศรษฐมิติจากข้อมูลทศดัตถุณี ซึ่งเป็นข้อมูลอนุกรมเวลาระหว่างปี พ.ศ.2537-พ.ศ.2546 มาทำการวิเคราะห์ โดยจะศึกษาในรูปของการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงซ้อน (Multiple Regression Analysis) เพื่อนำมาอธิบายและสรุปความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การออมของครัวเรือนในประเทศไทย ซึ่งจะมีลักษณะการวิจัยที่คล้ายกับงานวิจัย พนารัตน์ วงศ์คุณาสนติ(2540) ที่ทำการศึกษปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออมในภาคครัวเรือนของไทย ในระหว่างปี พ.ศ.2528-พ.ศ.2537 วิเคราะห์โดยอาศัยวิธีสมการถดถอย เพื่อช่วยในการวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐศาสตร์ ตัวแปรที่ทำหน้าที่กำหนดความสามารถในการออม ที่สำคัญ คือ รายได้พึงใช้จ่ายของครัวเรือน และอัตราการเปลี่ยนแปลงรายได้พึงใช้จ่ายของครัวเรือน แต่การวิจัยครั้งนี้จะแตกต่างกันในเรื่องของช่วงเวลาที่ทำกรวิจัยและตัวแปรที่นำมาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การออมของครัวเรือนในประเทศไทย ก็แตกต่างกันด้วย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ล้วนให้ความสำคัญกับการออมโดยรวมและการออมของภาคครัวเรือน เนื่องจากภาคครัวเรือนเป็นหน่วยเศรษฐกิจที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศ ดังนั้น การศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การออมของครัวเรือนในประเทศไทยครั้งนี้เป็นการหาความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อ การออมของภาคครัวเรือนว่ามีปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้การออมของภาคครัวเรือนเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ การเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary – data) แบบอนุกรมเวลาเป็นรายปี (time series data) ตั้งแต่ปี พ.ศ.2537 – พ.ศ.2546 รวมระยะเวลา 10 ปี ซึ่งรวบรวมจากธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลังและเอกสารงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูล ที่รวบรวม ได้แก่ รายได้เฉลี่ยต่อคน การออมของครัวเรือน ค่าใช้จ่ายในการบริโภค อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ ประเภท 12 เดือน อัตราการพืงพืง และอัตราเงินเฟ้อ

2. เครื่องมือในการวิจัย

ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จะนำข้อมูลเหล่านั้นมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปของ การวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงซ้อน (Multiple Regression Analysis) ซึ่งอาจจะใช้วิธีคัดเลือกตัวแปรอิสระเข้ามาใช้ในสมการทีละตัว(Stepwise Regression)หรือLinear Regression(Enter Method)ได้ตามความเหมาะสมของสมการและข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การออมของครัวเรือนในประเทศไทย จะใช้การวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) โดยทำการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลทั่วไปของการออมของภาคครัวเรือน ปริมาณการออม พฤติกรรมและรูปแบบของการออม ซึ่งแสดงข้อมูลโดยตารางและการพรรณนา

2.การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Method) โดยทำการวิเคราะห์โดยวิธีทางเศรษฐมิติ จากข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งเป็นข้อมูลอนุกรมเวลาระหว่างปี พ.ศ.2537-พ.ศ.2546 มาทำการวิเคราะห์ โดยจะศึกษาในรูปของการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงซ้อน (Multiple Regression Analysis) เพื่อนำมาอธิบายและสรุปความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออมของครัวเรือนในประเทศไทย

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างมูลค่าของปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออมของครัวเรือนในประเทศไทย ใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยคำนวณการเปลี่ยนแปลงของมูลค่าการออมของครัวเรือนในประเทศไทย การเปลี่ยนแปลงของมูลค่าของปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออมของครัวเรือนในประเทศไทย และประมาณค่าความสัมพันธ์ของมูลค่าการออมของครัวเรือนกับมูลค่าของปัจจัยต่างๆ ด้วยวิธีสหสัมพันธ์อย่างง่าย (coefficient of simple correlation) โดยเลื่อนไปตามเวลาที่ละปี จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ของมูลค่าการออมของครัวเรือนกับมูลค่าของปัจจัยต่างๆ มีค่าเปลี่ยนแปลงไป แสดงถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออมของครัวเรือนในประเทศไทย ซึ่งค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไป

แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา

เนื่องจากการออมในภาคครัวเรือนของไทย ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัยด้วยกัน ในการศึกษาครั้งนี้ จึงได้กำหนดให้มีตัวแปรที่กำหนดปริมาณการออมของภาคครัวเรือน ดังนี้

สมการการออมของภาคครัวเรือนไทย

$$S = a_1 + b_1 Y_d + c_1 W + d_1 R + e_1 INF + f_1 Ex_{t-1} + g_1 DF + h_1 x_5 + U$$

โดยกำหนดให้

S = ปริมาณการออมของภาคครัวเรือน (หน่วยเป็นพันล้านบาท)

Y_d = รายได้ที่ใช้จ่ายได้จริงต่อหัวต่อปี เป็นรายได้ต่อหัวที่ประชากรได้รับหลังจากหักภาษี (หน่วยเป็นบาท)

W = ทรัพย์สินสุทธิ ในที่นี้แทนด้วยปริมาณเงินตามความหมายกว้าง (หน่วยเป็นพันล้านบาท)

R = อัตราดอกเบี้ย โดยใช้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 12 เดือน (หน่วยเป็นร้อยละ)

INF = ระดับเงินเพื่อ วัดจากการเปลี่ยนแปลงดัชนีราคาผู้บริโภค
(หน่วยเป็นร้อยละ)

Ex_{t-1} = ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในประเทศในปีที่ผ่านมา
(หน่วยเป็นพันล้านบาท)

DF = อัตราการพึงพิง ใช้สัดส่วนผลรวมของประชากรที่ไม่ใช่กำลังแรงงาน
ต่อจำนวนประชากรที่เป็นกำลังแรงงาน

เนื่องจากปี พ.ศ.2540 เกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ จึงกำหนดตัวแปรเพื่อดูผลของวิกฤติ
ต่อการออมของภาคครัวเรือนดังนี้

X_5 = ตัวแปรหุ่น(dummy variables) เพื่อดูผลกระทบของการเกิดวิกฤติ
เศรษฐกิจที่มีต่อการออมภาคครัวเรือน

โดยกำหนดให้

$X_5 = 0$ ในช่วงปี พ.ศ.2537 – พ.ศ.2539 และ ปี พ.ศ.2542 - พ.ศ.2546 ซึ่งเป็น
ช่วงที่ไม่เกิดวิกฤติเศรษฐกิจ

$X_5 = 1$ ในช่วงปี พ.ศ.2540 – พ.ศ.2541 ซึ่งเป็นช่วงที่เกิดวิกฤติเศรษฐกิจ

$a_1, b_1, c_1, d_1, e_1, f_1, g_1, h_1$ คือ ค่าคงที่

U คือ ความคลาดเคลื่อน

สมมติฐานที่ใช้ในการศึกษา

ในการวิเคราะห์การออมของภาคครัวเรือนไทยระหว่างปี พ.ศ.2537–พ.ศ.2546 ได้ตั้ง
ข้อสมมติฐานไว้ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 การออมของภาคครัวเรือน(S) จะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับรายได้
ที่ใช้จ่าย ได้จริงต่อหัว (Y)

$S = f(Y); f > 0$ กล่าวคือ ถ้ารายได้ที่ใช้จ่ายได้จริงต่อหัวเพิ่มขึ้น ก็จะทำให้
การออมของภาคครัวเรือนเพิ่มขึ้น

สมมติฐานที่ 2 การออมของภาคครัวเรือน(S) มีความสัมพันธ์ตรงกันข้ามกับสินทรัพย์
สุทธิ (W)

$S = f(w); f < 0$ กล่าวคือ ภาคครัวเรือนมีสินทรัพย์เพิ่มขึ้น ความมั่งคั่งเพิ่มขึ้น ความจำเป็นในการออมจึงลดลง ทำให้การออมของภาคครัวเรือนลดลง

สมมติฐานที่ 3 การออมของภาคครัวเรือน(S) จะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับ อัตราดอกเบี้ย (R)

$S = f(R); f > 0$ กล่าวคือ เมื่ออัตราดอกเบี้ยซึ่งคือผลตอบแทนของการออมเพิ่มมากขึ้น จะเป็นสิ่งจูงใจ กระตุ้นให้ภาคครัวเรือนเลือกการบริโภคในอนาคต แทนการบริโภคในปัจจุบัน การออมจึงเพิ่มขึ้น

สมมติฐานที่ 4 การออมของภาคครัวเรือน(S) จะมีความสัมพันธ์ตรงกันข้ามกับอัตราเงินเฟ้อ (INF)

$S = f(IMF); f < 0$ เมื่อระดับเงินเฟ้อสูงขึ้นย่อมแสดงให้เห็นว่า อำนาจซื้อลดลง รายได้ที่แท้จริงของครัวเรือนลดลง ทำให้ครัวเรือนต้องใช้จ่ายเงินมากขึ้น จึงทำให้การออมของครัวเรือน ลดลงตามระดับเงินเฟ้อ

สมมติฐานที่ 5 การออมของภาคครัวเรือน(S) จะมีความสัมพันธ์ตรงกันข้ามกับค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในปีที่ผ่านมา (Ex_{t-1})

$S = f(Ex_{t-1}); f < 0$ กล่าวคือ การบริโภคในปัจจุบัน มีความสัมพันธ์กับรายได้ในปัจจุบัน และค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในระยะเวลาที่ผ่านมา ดังนั้น เมื่อค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในปีที่ผ่านมาสูงขึ้น ครัวเรือนจะลดการออมลงเพื่อรักษาระดับการบริโภคของตนเองเอาไว้

สมมติฐานที่ 6 การออมของภาคครัวเรือน(S) จะมีความสัมพันธ์ตรงกันข้ามกับ อัตราการพึ่งพิง (DF)

$S = f(DF); f < 0$ กล่าวคือ เมื่ออัตราการพึ่งพิงสูงขึ้น ก็เท่ากับว่าสัดส่วนของบุคคลที่ไม่มีรายได้ต่อประชากรทั้งหมดสูงขึ้น จำนวนบุคคลที่อยู่ในช่วงที่มีรายได้และสามารถทำการออมได้ มีสัดส่วนลดลงเมื่อเทียบกับจำนวนคนที่บริโภคเงินออม ทำให้การออมของครัวเรือนลดลง เนื่องจากต้องนำเงินออมส่วนหนึ่งมาอุดหนุนผู้ที่ยังไม่มีรายได้ในครัวเรือน

สมมติฐานที่ 7 การออมของภาคครัวเรือน(S) จะมีความสัมพันธ์กับวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจในทิศทางเดียวกัน เมื่อเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจรายได้จะลดลงทำให้การออมลดลงด้วย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้จะใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) โดยทำการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ ข้อมูลทั่วไปของการออมของภาคครัวเรือน ปริมาณการออม พฤติกรรมและรูปแบบของการออม ซึ่งแสดงข้อมูลโดยตารางแล้วนำข้อมูลนั้นมาอธิบายเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงด้วยวิธีการพรรณนารวมทั้งการใช้ข้อมูลทฤษฎี โดยการเก็บรวม ข้อมูลแบบอนุกรมเวลา (Time-series data) เพื่อดูปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทย ในช่วงเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ.2537 ถึง พ.ศ.2546 โดยการนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative analysis) เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การออมของครัวเรือนในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ วิเคราะห์ปัจจัยต่างๆที่มีผลกระทบต่อ การออมของครัวเรือนในประเทศไทย ได้แก่ ปริมาณการออมของภาคครัวเรือน รายได้ที่ใช้จ่ายได้จริงต่อหัวต่อปี ทรัพย์สินสุทธิ อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 12 เดือน ระดับเงินเฟ้อ ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในประเทศในปีที่ผ่านมา อัตราการพึ่งพิง

ผู้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีทางเศรษฐมิติ (Econometric) เพื่อทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของตัวแปรต่างๆ ตามวัตถุประสงค์การวิจัยและสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ใน การวิจัยนี้ ซึ่งในขั้นตอนแรกผู้ศึกษาได้นำตัวแปรเชิงปริมาณที่คาดว่าจะ เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทยเข้ามาวิเคราะห์ ในสมการถดถอยเชิงซ้อน (Multiple Regression Analysis) โดยวิธี Stepwise ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Packages for the Social Science) ซึ่งนำตัวแปรเชิงปริมาณดังกล่าวมาเขียนให้อยู่ในรูปของฟังก์ชันทางคณิตศาสตร์

1. ผลการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

1.1 การออมรวมและการออมสุทธิของภาคครัวเรือนในประเทศไทย

การออมรวมในประเทศ ในปี พ.ศ.2546 นี้มีมูลค่า 1,807,318 ล้านบาท ขยายตัวร้อยละ 12.8 เทียบกับร้อยละ 6.1 ในปี พ.ศ.2545 การออมสุทธิโดยรวมเพิ่มขึ้นร้อยละ 18.6 เทียบกับร้อยละ 10.6 ในปี พ.ศ.2545 เป็นผลจากการออมของภาคเอกชนขยายตัวถึงร้อยละ 22.3 เทียบกับปี พ.ศ.2545 เมื่อเทียบกับปี พ.ศ.2545 แล้วลดลงถึงร้อยละ 10.1 เนื่องจากครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นในเกือบทุกด้าน ทั้งค่าตอบแทนแรงงาน อันเนื่องมาจากการปรับเพิ่มขึ้นของค่าแรงขั้นต่ำ รายได้จากการประกอบการที่มีโชันติบุคคล และรายได้จากสินทรัพย์ที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ในขณะที่การออมภาคครัวเรือนขยายตัวชะลอลงร้อยละ14.4 จากร้อยละ48.6 ในปี พ.ศ.2545 เนื่องจากการออมสุทธิของรัฐวิสาหกิจลดลงจากปี พ.ศ.2545 ถึงร้อยละ 33.8

ในด้านเศรษฐกิจโดยรวม ปี พ.ศ.2546 การออมยังคงสูงกว่าการลงทุน ช่องว่างระหว่างการออมและการลงทุนหรือดุลบัญชีเดินสะพัดยังคงเกินดุล 324,123 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ5.5 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ขยายตัวร้อยละ7.3 ชะลอลงจากร้อยละ10.8 ในปี พ.ศ.2545 เป็นผลจากการออมเพิ่มขึ้นร้อยละ12.8 ซึ่งต่ำกว่าการลงทุนที่เพิ่มขึ้น ร้อยละ14.1 โดยเฉพาะการลงทุนในภาคเอกชนที่ขยายตัวถึงร้อยละ 19.9

การออมสุทธิของภาคครัวเรือนในตั้งแต่ ปี พ.ศ.2537 - ปี พ.ศ.2546 เป็นต้นมามีแนวโน้มลดลงโดยตลอด แม้ว่าในช่วง ปี พ.ศ.2540 จะเกิดภาวะวิกฤตเศรษฐกิจก็ตามแต่การออมกลับเพิ่มขึ้น แต่เพิ่มขึ้นในระดับที่ต่ำ โดยในปี พ.ศ.2537 การออมของภาคครัวเรือนอยู่ที่ 256.0 พันล้านบาท หรือร้อยละ 7.05 ของการออมทั้งหมด ในปี พ.ศ.2540 เพิ่มขึ้นเป็น 297.0 พันล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ6.28 ส่วนใน ปี พ.ศ.2542-พ.ศ.2546 การออมของภาคครัวเรือนมีแนวโน้มที่จะลดลงเรื่อยๆ กระทั่งปี พ.ศ.2546 การออมของภาคครัวเรือนอยู่ที่ 229.6 พันล้านบาท หรือร้อยละ3.85 ของการออมทั้งหมด สาเหตุที่การออมของภาคครัวเรือนมีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ อาจเนื่องมาจากอัตราดอกเบี้ยที่ลดลงทั้งอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ทำให้ครัวเรือนเกิดการนำเงินในอนาคตมาบริโภคในปัจจุบันและผลกำไรจากการฝากเงินในสถาบันการเงินในรูปของอัตราดอกเบี้ยต่ำทำให้ครัวเรือนลดการออมลงเกิดการบริโภคเพิ่มขึ้นทำให้เศรษฐกิจขยายตัว

1.2 ปริมาณการออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทย

ปริมาณการออมสุทธิของภาคครัวเรือนในปี พ.ศ.2546 มีมูลค่า 229,571 ล้านบาท ขยายตัวร้อยละ25.2 ซึ่งเพิ่มขึ้นเป็นปีแรกหลังจากที่ลดลงติดต่อกันตั้งแต่ปี พ.ศ.2542 จนถึงปี พ.ศ.2545 ระยะเวลา 4 ปี เนื่องจากครัวเรือนมีรายได้เพิ่มสูงขึ้นในเกือบทุกๆ ด้านตามภาวะเศรษฐกิจที่ปรับตัวดีขึ้น โดยมีปัจจัยสำคัญมาจากการขยายตัวของค่าตอบแทนแรงงานอันเนื่องมาจากการปรับเพิ่มขึ้นของค่าแรงขั้นต่ำและรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากสินทรัพย์ที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเมื่อหักภาระภาษีเงินโอนจ่าย และเงินสมทบประกันสังคมแล้ว ครัวเรือนมีรายได้พึงจ่ายใช้สอยเฉลี่ยขยายตัวร้อยละ8.9 ในขณะที่การใช้จ่ายเพิ่มขึ้นร้อยละ8.0 ซึ่งแม้ว่าค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภค และดอกเบี้ยหนี้เพื่อการบริโภคจะเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูง แต่ก็ยังเพิ่มขึ้นต่ำกว่าการเพิ่มขึ้นของรายได้ โดยปริมาณการออมสูงสุดของครัวเรือนที่ออมกับสถาบันการเงิน โดยเฉพาะธนาคารพาณิชย์มีปริมาณการออมรวมที่สูงสุดในบรรดาสถาบันการเงิน โดยในปี พ.ศ.2546 เท่ากับ 3894.44 พันล้านบาท คิดเป็น

ร้อยละ 75.06 ของปริมาณการออมรวมในสถาบันการเงินทั้งหมด รองลงมาคือ ธนาคารออมสิน เท่ากับ 523.14 พันล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 10.08 ของปริมาณการออมรวมในสถาบันการเงินทั้งหมด

1.3 พฤติกรรมการออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทย

การเปรียบเทียบให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการออม พบว่า อัตราการออมของภาคครัวเรือนลดลงมาโดยตลอด จากร้อยละ 30 ของรายได้ ในปี พ.ศ. 2537 เหลือร้อยละ 27.5 และร้อยละ 17.3 ในปี พ.ศ. 2541 ในปี พ.ศ. 2546 เหลือร้อยละ 12.32 ของปริมาณการออมรวมในประเทศโดยผลมาจากรายได้เฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 15.1 ในปี พ.ศ. 2537-พ.ศ. 2541 ต่ำกว่าดัชนีราคาผู้บริโภคที่เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 34.2 เมื่อคิดเป็นร้อยละของรายได้ พบว่า รายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคสูงขึ้นถึงร้อยละ 71.4 ในปี พ.ศ. 2541 มีผลทำให้การออมของครัวเรือนลดลง เมื่อคิดเป็นร้อยละของรายได้ ครัวเรือนจะมีการออมเพียง 17.3 เทียบกับร้อยละ 27.5 จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติที่สำรวจร่วมกับธนาคารแห่งประเทศไทย การที่เศรษฐกิจเริ่มชะลอตัวตั้งแต่นั้นปี พ.ศ. 2540 จากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมการออมของครัวเรือนในการรักษาระดับมาตรฐานการครองชีพของตนเอง โดยลดการออมของตนเองลง โดยปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมของครัวเรือนประกอบด้วย รายได้ถาวรที่แท้จริงของครัวเรือน รายได้ชั่วคราวที่แท้จริงของครัวเรือน การคาดคะเนในอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง รวมถึงอัตราเงินเฟ้อที่จะเกิดขึ้น

1.4 รูปแบบการออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทย

สำหรับรูปแบบการออมของครัวเรือนไทยซึ่งธนาคารแห่งประเทศไทยได้ทำการสำรวจ และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เมื่อ พ.ศ. 2541 ผลการศึกษาพบว่า คนไทยมีการออมโดยการฝากเงินกับธนาคารเป็นส่วนมาก เนื่องจากความมั่นคงของธนาคาร คิดเป็นร้อยละ 71.36 ของผู้ออมทั้งหมด ในปี พ.ศ. 2537 และปี พ.ศ. 2541 คิดเป็นร้อยละ 88.25 ของผู้ออมทั้งหมด ส่วนในปี พ.ศ. 2546 คิดเป็นร้อยละ 90.63 ของผู้ออมทั้งหมด สำหรับรูปแบบการออมอื่นๆ นั้นจะมีสัดส่วนน้อย

เมื่อเปรียบเทียบรูปแบบการออมของครัวเรือนไทยในปี พ.ศ. 2537 และปี พ.ศ. 2546 พบว่า ครัวเรือนมีการฝากเงินโดยการฝากเงินกับสหกรณ์เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากให้ผลตอบแทน ในรูปของอัตราดอกเบี้ยสูงกว่าอัตราดอกเบี้ยของธนาคาร และไม่ต้องเสียภาษีเงินได้ สำหรับการออมในรูปแบบของการซื้อกรมธรรม์ประกันชีวิตในตอนแรกลดลงอย่างมากอาจจะเนื่องมาจากภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำในปี พ.ศ. 2540 ทำให้คนไทยมีรายได้ลดลงมาก อยู่ที่ 139.66 พันล้านบาท หรือร้อยละ 3.67 ของการออมทั้งหมด ต่อมาในระยะหลังตั้งแต่นั้นปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมาจนถึงปี พ.ศ. 2546 การออมโดยการซื้อกรมธรรม์ก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเป็น 333.69 พันล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 6.7 ของการออม

ทั้งหมด การเพิ่มขึ้นนี้อาจจะเนื่องมาจากความไม่แน่นอนของภาวะเศรษฐกิจประกอบกับการเกิดโรคระบาดโดยเฉพาะโรคทางเดินหายใจเฉียบพลัน(SARS) ทำให้ครัวเรือนหันมาใส่ใจกับการออมในรูปแบบของการซื้อกรรมธรรม์เพิ่มขึ้น ส่วนการซื้อหุ้นในตลาดหลักทรัพย์เป็นการออมที่มีความเสี่ยงสูงเมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ.2540 รวมทั้งการเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงิน ครัวเรือนจึงลดการออมในรูปแบบนี้ลง

สำหรับการออมในรูปแบบอื่นๆ เช่น การออมในสินทรัพย์ถาวร การซื้อหลักทรัพย์ทางการเงินของรัฐบาลและเอกชน การออมในรูปแบบสินทรัพย์ทางการเงินนอกระบบ เช่น การซื้อที่ดินซื้อทองคำ ซื้อพันธบัตรรัฐบาล ซื้อเงินตราต่างประเทศ เป็นต้น ในปี พ.ศ.2537 มีการออมในรูปแบบดังกล่าวคิดเป็นร้อยละ4.7 ของผู้ออมทั้งหมด และมีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ ในปี พ.ศ.2546 ลดลงเหลือร้อยละ1.74 ของผู้ออมทั้งหมด

2. ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ

2.1 ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทย

จากการศึกษาปัจจัยที่กำหนดการออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทย พ.ศ.2537–พ.ศ.2546 โดยใช้วิธีทางเศรษฐมิติ ด้วยการสร้างสมการถดถอยเชิงซ้อน (multiple regression) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามคือปริมาณการออมของภาคครัวเรือนกับตัวแปรอิสระต่างๆ ดังนี้ รายได้ของครัวเรือน โดยในที่นี้จะวัดจากรายได้ที่ใช้จ่ายได้จริงต่อหัวต่อปี ทรัพย์สินสุทธิ โดยวัดจากปริมาณเงินตามความกว้าง ผลตอบแทนจากการออม ซึ่งจะวัดจากอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 12 เดือน ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในปีที่ผ่านมา และตัวแปรอิสระอื่นๆ คืออัตราการพึงพิง และอัตราเงินเพื่อรวมถึงตัวแปรอิสระที่เป็นตัวแปรหุ่น ซึ่งแสดงพฤติกรรมกรรมการออมของภาคครัวเรือนในช่วงก่อนและหลังวิกฤติเศรษฐกิจ ผู้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีทางเศรษฐมิติ(Econometric) เพื่อทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของตัวแปรต่างๆ ตามวัตถุประสงค์การศึกษาและสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ในการศึกษานี้ ซึ่งในขั้นตอนแรกผู้ศึกษาได้นำตัวแปรเชิงปริมาณที่คาดว่าจะมีผลกระทบต่อการออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทยเข้ามาวิเคราะห์ ในสมการถดถอยเชิงซ้อน (Multiple Regression Analysis) โดยวิธี Stepwise ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Packages for the Social Science) ซึ่งนำตัวแปรเชิงปริมาณดังกล่าวมาเขียนให้อยู่ในรูปของฟังก์ชันทางคณิตศาสตร์ จะได้ สมการการออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทย ดังนี้

$$S = a_1 + b_1 Y - c_1 W + d_1 R + e_1 INF + f_1 Ex_{t-1} + g_1 DF + h_1 X_5 + U$$

โดยที่

S = ปริมาณการออมของภาคครัวเรือน (หน่วยเป็นพันล้านบาท)

Y_d = รายได้ที่ใช้จ่ายได้จริงต่อหัวต่อปี เป็นรายได้ต่อหัวที่ประชากรได้รับหลังจากหักภาษี (หน่วยเป็นบาท)

W = ทรัพย์สินสุทธิ ในที่นี้แทนด้วยปริมาณเงินตามความหมายกว้าง (หน่วยเป็นพันล้านบาท)

R = อัตราดอกเบี้ยในตลาด โดยใช้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 12 เดือน (หน่วยเป็นร้อยละ)

INF = ระดับเงินเฟ้อ วัดจากการเปลี่ยนแปลงดัชนีราคาผู้บริโภค (หน่วยเป็นร้อยละ)

EX_{t-1} = ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในประเทศในปีที่ผ่านมา (หน่วยเป็นพันล้านบาท)

DF = อัตราการพึ่งพิง ใช้สัดส่วนผลรวมของประชากรที่ไม่ใช่กำลังแรงงานต่อจำนวนประชากรที่เป็นกำลังแรงงาน

X_5 = ตัวแปรหุ่น (dummy variables) เพื่อดูผลกระทบของการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจที่มีต่อการออมภาคครัวเรือน

โดยกำหนดให้

$X_5 = 0$ ในช่วงปี พ.ศ.2537 – พ.ศ.2539 และ ปี พ.ศ.2542 - พ.ศ.2546 เป็นช่วงที่ไม่เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ

$X_5 = 1$ ในช่วงปี พ.ศ.2540 – พ.ศ.2541 ซึ่งเป็นช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ

$a_1, b_1, c_1, d_1, e_1, f_1, g_1, h_1$ คือ ค่าคงที่

U คือ ความคลาดเคลื่อน

ผลการศึกษาในรูปแบบของการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงซ้อน (Multiple Regression Analysis) โดยรวบรวมข้อมูลทุกปีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537- พ.ศ. 2546 ได้ผลการวิเคราะห์จากสมการ โดยการ Run regression ที่เหมาะสม ดังนี้

$$S = 603.107 + 0.048 Y - 0.196 W - 20.273 R - 1.060EX_{t-1} + 205.172 X_5$$

t-Statistic	(3.515)	(4.712)	(-3.938)	(-3.186)	(-6.713)	(7.201)
Significant	(0.025)	(0.009)	(0.017)	(0.033)	(0.003)	(0.002)
R ²	=	0.955		R-Squared adj	=	0.898
F-Test	=	16.894		Durbin-Watson	=	2.936

**ค่าสถิติ t ของตัวแปรแต่ละตัวที่ได้ มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

โดยที่ S = ปริมาณการอมของภาคครัวเรือน (หน่วยเป็นพันล้านบาท)
 Y = รายได้ที่ใช้จ่ายได้จริงต่อหัวต่อปี (หน่วยเป็นบาท)
 W = สินทรัพย์สุทธิ (หน่วยเป็นร้อยละ)
 R = อัตราดอกเบี้ย (หน่วยเป็นร้อยละ)
 Ex_{t-1} = ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในประเทศในปีที่ผ่านมา (หน่วยเป็นพันล้านบาท)
 X₅ = ตัวแปรหุ่น

จากค่าสถิติทำให้ทราบว่า ค่าสัมประสิทธิ์การกำหนด (R²) เท่ากับ 0.955 หมายความว่า รายได้ที่ใช้จ่ายได้จริงต่อหัว ทรัพย์สินถาวรสุทธิ อัตราดอกเบี้ย อัตราเงินเพื่อ ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภค ในปีที่ผ่านมา อัตราการฟุ้งเฟ้อ และพฤติกรรมการออมก่อนและหลังภาวะวิกฤตเศรษฐกิจสามารถ อธิบายถึงปริมาณการอมของภาคครัวเรือนได้ ระดับความสามารถในการใช้ตัวแปรอิสระ อธิบาย การเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตามอยู่ที่ร้อยละ 95.5 ค่าสัมประสิทธิ์การกำหนดที่ปรับค่าแล้ว (Adjust R²) เท่ากับ 0.898 หมายความว่า ตัวแปรต่างๆ สามารถอธิบาย ปริมาณการอมของภาค ครัวเรือนได้ ร้อยละ 89.8 ซึ่งแสดงให้เห็นว่ายังมีปัจจัยอื่นที่มีผลกระทบต่อปริมาณการอมของภาค ครัวเรือนไทย และสามารถสรุปความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ณ ระดับนัยสำคัญ ทางสถิติ 0.05 ได้ดังนี้

1. รายได้ที่ใช้จ่ายได้จริงต่อหัว (Y) เมื่อพิจารณาจากผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์จะ พบว่า รายได้ที่ใช้จ่ายได้จริงต่อหัวต่อปี (Y) มีค่าสัมประสิทธิ์มีค่าเป็นบวก ดังนั้นถ้ารายได้ที่ใช้จ่าย ได้จริงต่อหัวต่อปีเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 ส่งผลให้ปริมาณการอมของภาคครัวเรือนจะเพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.048 จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่าเมื่อมีรายได้ที่จ่ายจริงต่อหัวต่อปีเพิ่มมากขึ้นจะมีความสัมพันธ์ในทิศทาง เดียวกันปริมาณการอมภาคครัวเรือน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการออมที่สัมพันธ์กับรายได้

สมบูรณ์ของเคนส์มีผลต่อปริมาณการออมของภาคครัวเรือนและสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. ทรัพย์สินสุทธิ(W) วัดจากปริมาณเงินตามความหมายกว้าง จากผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์จะพบว่าทรัพย์สินสุทธิ(W) มีค่าสัมประสิทธิ์มีค่าเป็นลบ ดังนั้นถ้าทรัพย์สินสุทธิลดลงร้อยละ1 ส่งผลให้ปริมาณการออมของภาคครัวเรือนจะลดลงร้อยละ0.196 ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการบริโภคในวัฏจักรชีวิตของ Albert Ando และ Richard Brumberg ทรัพย์สินสุทธิ(W) มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับปริมาณการออมของภาคครัวเรือน ตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทรัพย์สินถือเป็นความมั่งคั่งที่บุคคลสะสมเอาไว้ ความมั่งคั่งนี้จะเป็นตัวกำหนดการออม ดังนั้นเมื่อทรัพย์สินเพิ่มมากขึ้น ครัวเรือนจึงไม่มีความจำเป็นในการออมเท่าเดิม เพราะสามารถนำทรัพย์สินมาเปลี่ยนเป็นรายจ่ายต่างๆ ได้ การออมของครัวเรือนจึงลดลง

3. อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 12 เดือน จากผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์จะพบว่า อัตราดอกเบี้ย (R) มีค่าสัมประสิทธิ์มีค่าเป็นลบ แสดงว่าถ้าอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 ส่งผลให้ปริมาณการออมของภาคครัวเรือน จะลดลงร้อยละ20.273 อัตราดอกเบี้ยมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับปริมาณการออมของภาคครัวเรือน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ แสดงว่าเมื่ออัตราดอกเบี้ยซึ่งคือ อัตราผลตอบแทนของการออมของภาคครัวเรือนเพิ่มขึ้น การออมของครัวเรือนจะลดลง อาจเป็นเพราะอัตราดอกเบี้ยที่เพิ่มขึ้นส่งผลต่อมูลค่าสินทรัพย์ที่แท้จริงในปัจจุบัน ทำให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้นตามทฤษฎีวัฏจักรชีวิต ครัวเรือนจึงลดการออมลงหรืออาจเป็นไปได้อีกแนวทางหนึ่งก็คือ เมื่ออัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นจะทำให้เป้าหมายในการออมที่ภาคครัวเรือนเคยตั้งไว้มาถึงเร็วขึ้น จึงกระตุ้นให้มีการบริโภคเพิ่มสูงขึ้นแล้วลดการออมลง

4. อัตราเงินเฟ้อ (INF) เมื่อพิจารณาค่าสถิติ t พบว่า ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และค่า Sig. มีค่าเท่ากับ 0.251 ส่วนค่าสัมประสิทธิ์หน้าตัวแปรมีเครื่องหมายบวก นั่นคือ อัตราเงินเฟ้อ มีผลในทางบวกต่อปัจจัยที่มีผลกระทบต่อปริมาณการออมของภาคครัวเรือน แต่ไม่ถึงกับเป็นปัจจัยกำหนดให้มีการเปลี่ยนแปลงในปัจจัยที่มีผลกระทบต่อปริมาณการออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทย

อัตราเงินเฟ้อมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับปริมาณการออมของภาคครัวเรือน ซึ่งไม่ตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่จากผลการทดสอบพบว่า ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แสดงว่าพฤติกรรมปริมาณการออมของครัวเรือนไทยในช่วงเวลาที่ศึกษา ผู้ออมไม่ได้คำนึงถึงอัตราเงินเฟ้อ

5. ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในปีที่ผ่านมา จากผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์จะพบว่า ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในประเทศในปีที่ผ่านมา (Ex_{t-1}) มีค่าสัมประสิทธิ์มีค่าเป็นลบ ดังนั้น

ถ้าค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในปีที่ผ่านมาเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 ส่งผลให้ปริมาณการออมของภาคครัวเรือนลดลง ร้อยละ 20.273 ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในปีที่ผ่านมามีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับปริมาณการออมของภาคครัวเรือน ตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อมีการใช้จ่ายในการบริโภคในปีที่ผ่านมาเพิ่มมากขึ้น ครัวเรือนจะลดการออมลงเพื่อรักษาระดับการบริโภคของตนเองไว้ ซึ่งสอดคล้องกับพฤติกรรมการออมของภาคครัวเรือนไทย ในอดีตที่ผ่านมา

6. อัตราการพึ่งพิง (DF) ซึ่งเมื่อพิจารณาค่าสถิติ t พบว่า ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และค่า Sig. มีค่าเท่ากับ 0.140 ส่วนค่าสัมประสิทธิ์หน้าตัวแปรมีเครื่องหมายบวก นั่นคือ อัตราการพึ่งพิงมีผลในทางบวกต่อปริมาณการออมแต่ไม่ถึงกับเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทยในช่วงเวลาที่ศึกษา อัตราการพึ่งพิงมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับปริมาณการออมของภาคครัวเรือน ซึ่งไม่ตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่จากผลการทดสอบพบว่า ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ซึ่งอาจเป็นเพราะตัวเลขอัตราการพึ่งพิงมีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ในระยะเวลาที่ทำการศึกษา

7. พฤติกรรมการออมก่อนและหลังวิกฤตเศรษฐกิจ จากผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์จะพบว่า ตัวแปรหุ่น (X_3) มีค่าสัมประสิทธิ์มีค่าเป็นบวก ดังนั้นในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจจะทำให้ปริมาณการออมของภาคครัวเรือน จะเพิ่มขึ้นร้อยละ 205.172 จะเห็นได้ว่าช่วงวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ.2540 ถึง พ.ศ.2541 มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับปริมาณการออม และมีผลต่อปริมาณการออมของภาคครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่ตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้แสดงว่าหลังจากเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ครัวเรือนมีการออมสูงขึ้นอาจจะเนื่องมาจากความไม่แน่นอนในอนาคตจึงเพิ่มการออมขึ้นหรืออาจจะเป็นผลจากการก่อตั้งกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ และกองทุนบำเหน็จบำนาญ ที่มีการโอนเงินเข้าสู่ระบบในช่วงนั้นพอดี

จากการใช้วิธีการสร้างสมการถดถอยเชิงซ้อน (Multiple Regression Analysis) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณการออมของภาคครัวเรือนกับปัจจัยอื่นๆ ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่าค่าคงที่มีค่าน้อยกว่าศูนย์ แสดงว่าเมื่อไม่มีรายได้การออมจะเป็นบวก รายได้ที่ใช้จ่ายได้จริงและตัวแปรวิกฤตทางเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กับการออมในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในขณะที่ทรัพย์สินสุทธิ และค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในปีที่ผ่านมา มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม กับปริมาณการออมของภาคครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนอัตราเงินเฟ้อและอัตราการพึ่งพิงไม่พบว่ามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในช่วงที่ทำการศึกษา

การทดสอบค่าสถิติ

การที่จะนำเอาค่าประมาณที่ได้จากการวิเคราะห์ไปใช้งาน เราจำเป็นต้องทดสอบนัยสำคัญทางสถิติเสียก่อน ซึ่งเราต้องทดสอบ

ค่า t-statistic เพื่อทดสอบนัยสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม (Dependent variables) และตัวแปรอิสระ (Independent variable) ของสมการ ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่าง ตัวแปรตาม และตัวแปรอิสระ สามารถดูได้จากค่า Significant ของตัวแปรแต่ละตัว ซึ่งค่า Sig. มีค่าเท่ากับ 0.009 หมายความว่า S และ Y มีความสัมพันธ์กันอยู่ที่นัยสำคัญที่ประมาณ $(1-0.009)*100$ หรือประมาณร้อยละ 99.10 และค่า Sig. ของตัวแปร W มีค่าเท่ากับ 0.017 หมายความว่า S และ W มีความสัมพันธ์กันอยู่ที่นัยสำคัญที่ประมาณ $(1-0.017)*100$ หรือประมาณร้อยละ 98.30 ค่า Sig. ของตัวแปร R มีค่าเท่ากับ 0.033 หมายความว่า S และ R มีความสัมพันธ์กันอยู่ที่นัยสำคัญที่ประมาณได้ คือ $(1-0.033)*100$ หรือประมาณร้อยละ 96.70 ค่า Sig. ของตัวแปร Ex_{t-1} มีค่าเท่ากับ 0.003 หมายความว่า S และ Ex_{t-1} มีความสัมพันธ์กันอยู่ที่นัยสำคัญที่ประมาณ $(1-0.003)*100$ หรือประมาณร้อยละ 99.70 ค่า Sig. ของตัวแปร x_5 มีค่าเท่ากับ 0.002 หมายความว่า S และ x_5 มีความสัมพันธ์กันอยู่ที่นัยสำคัญที่ประมาณ $(1-0.002)*100$ หรือประมาณร้อยละ 99.80 ซึ่งค่า Sig. ยิ่งน้อยแสดงว่า ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอิสระ แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญ หรือสามารถ Reject Null Hypothesis ซึ่งแสดงว่าค่าสัมประสิทธิ์นั้นใช้ได้

ค่า F-Statistic เพื่อทดสอบนัยสำคัญของตัวแปรทุกตัวในสมการ ถ้าตัวแปรในสมการทุกตัวมีนัยสำคัญ ก็แสดงว่าสมการดังกล่าวเป็นตัวแทนที่ดีของข้อมูลตัวอย่าง ส่วนวิธีการทดสอบค่า F-Statistics ในโปรแกรม SPSS โดยวิธี Stepwise สำหรับค่า F-Statistics ที่ได้มีค่าเท่ากับ 16.894 และค่าของ F-Sig. จะเท่ากับ 0.009 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ 0 หมายถึงการมีนัยสำคัญโดยการประมาณจะให้ผลใกล้เคียงกับปริมาณการออมของภาคครัวเรือน

ค่า R^2 เป็นค่าสถิติ ที่แสดงถึงสัดส่วน หรือร้อยละของความผิดพลาด ที่แบบจำลองสามารถอธิบายได้จากสมการที่ประมาณการ จากตัวอย่าง ค่า $R^2 = 0.955$ มีค่าเข้าใกล้ 1 หมายความว่าสมการที่ประมาณได้เป็นตัวแทนที่ดีของข้อมูลตัวอย่างทั้งหมด หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า ตัวแปรอิสระ Y, W, R, Ex_{t-1} และ x_5 สามารถอธิบายการแปรเปลี่ยนของตัวแปรตาม S ได้มาก เช่นเดียวกับค่า R-Squared adj. เท่ากับ 0.898 ซึ่งเป็นการปรับค่า R^2 ซึ่งมีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกัน

ค่า **Durbin-Watson state (d)** เป็นค่าสถิติ ที่ใช้ทดสอบปัญหา Autocorrelation ซึ่ง จะทดสอบว่าตัวคลาดเคลื่อน (e) มีการกระจายเป็นอิสระ ตามข้อสมมติหรือไม่ ถ้ามีการกระจาย เป็นอิสระ ค่า d จะไม่ต่างจาก 2 มาก ค่าที่ได้เท่ากับ 2.936 ซึ่งไม่ต่างจาก 2 มาก แสดงว่าตัวรบกวน ดังกล่าวมีการกระจายเป็นอิสระ ซึ่งจากตัวอย่างนี้ ค่า Durbin-Watson stat (d) มีค่าเท่ากับ 2.936

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออมของครัวเรือนในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ.2537- พ.ศ.2546 มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษารูปแบบของการออมและพฤติกรรมการออมของครัวเรือนในประเทศไทย
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออมของครัวเรือนในประเทศไทย ในระหว่างปี พ.ศ.2537-พ.ศ.2546
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทย โดยนำข้อมูลทุติยภูมิที่รวบรวมได้ในช่วงเวลาต่างๆ มาวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงซ้อน (Multiple Regression Analysis)

1.สรุปการวิจัย

1.1 รูปแบบและพฤติกรรมการออมของครัวเรือนในประเทศไทย

1.1.1รูปแบบการออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทย ในปี พ.ศ.2537 และปี พ.ศ.2546 ก็คือครัวเรือนจะฝากเงินกับสถาบันการเงินมากที่สุดโดยการฝากเงินกับสหกรณ์เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากให้ผลตอบแทนในรูปของอัตราดอกเบี้ยสูงกว่าอัตราดอกเบี้ยของธนาคาร และรายได้จากดอกเบี้ยของสหกรณ์ได้รับการยกเว้นภาษีดอกเบี้ยเงินฝาก สำหรับการออมในรูปของการซื้อกรรมธรรม์ประกันชีวิตในตอนแรกลดลงอย่างมากอาจจะเนื่องมาจากภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำในปี พ.ศ.2540 ทำให้คนไทยมีรายได้ลดลงมาก อยู่ที่139.66 พันล้านบาท หรือร้อยละ 3.67 ของการออมทั้งหมดต่อมาในระยะหลังตั้งแต่ปี พ.ศ.2542 เป็นต้นมาจนถึงปี พ.ศ.2546 การออมโดยการซื้อกรรมธรรม์ก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเป็น 333.69 พันล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 6.7 ของการออมทั้งหมด การเพิ่มขึ้นนี้อาจจะเนื่องมาจากความไม่แน่นอนของภาวะเศรษฐกิจประกอบกับการเกิดโรคระบาด โดยเฉพาะโรคทางเดินหายใจเฉียบพลัน (SARS) ทำให้ครัวเรือนหันมาใส่ใจกับการออมในรูปของการซื้อกรรมธรรม์เพิ่มขึ้น ส่วนการซื้อหุ้นในตลาดหลักทรัพย์เป็นการออมที่มีความเสี่ยงสูง เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ.2540 รวมทั้งการเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงิน ครัวเรือนจึงลดการออมในรูปแบบนี้ลง

สำหรับการออมในรูปแบบอื่นๆ เช่น การออมในสินทรัพย์ถาวร การซื้อหลักทรัพย์ทางการเงินของรัฐบาลและเอกชน การออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินนอกระบบ เช่น การซื้อที่ดิน

ซื้อทองคำ ซื้อพันธบัตรรัฐบาล ซื้อเงินตราต่างประเทศ เป็นต้น ในปี พ.ศ.2537 มีการออมในรูปแบบดังกล่าวคิดเป็นร้อยละ 4.7 ของผู้ออมทั้งหมด และมีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ ในปี พ.ศ.2546 ลดลงเป็นร้อยละ 1.74 ของผู้ออมทั้งหมด

1.1.2 พฤติกรรมการออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทย มีแนวโน้มลดลงมา โดยตลอด จากร้อยละ 30 ของรายได้ ในปี พ.ศ.2537 เหลือร้อยละ 27.5 และร้อยละ 17.3 ในปี พ.ศ.2541 ส่วนในปี พ.ศ.2546 เหลือร้อยละ 12.32 ของปริมาณการออมรวมในประเทศ โดยผลมาจากรายได้เฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 15.1 ในปี พ.ศ.2537-พ.ศ.2541 ต่ำกว่าดัชนีราคาผู้บริโภคที่เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 34.2 เมื่อคิดเป็นร้อยละของรายได้ พบว่า รายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคสูงขึ้นถึงร้อยละ 71.4 ในปี พ.ศ.2541 มีผลทำให้การออมของครัวเรือนลดลง เมื่อคิดเป็นร้อยละของรายได้ ครัวเรือนจะมีการออมเพียง 17.3 เทียบกับร้อยละ 27.5 จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติที่สำรวจร่วมกับธนาคารแห่งประเทศไทย การที่เศรษฐกิจเริ่มชะลอตัวตั้งแต่นั้นปี พ.ศ.2540 จากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมการออมของครัวเรือนในการรักษาระดับมาตรฐานการครองชีพของตนเอง โดยลดการออมของตนเองลง โดยปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมของครัวเรือนประกอบด้วย รายได้ถาวรที่แท้จริงของครัวเรือน รายได้ชั่วคราวที่แท้จริงของครัวเรือน การคาดคะเนในอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง รวมถึงอัตราเงินเฟ้อที่จะเกิดขึ้น

2. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การออมและร้อยละของการออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทย

2.1 ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทย ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทยที่นำมาวิเคราะห์มี 5 ปัจจัยอันได้แก่ รายได้ที่ใช้จ่ายได้จริงต่อหัวต่อปี สินทรัพย์สุทธิ อัตราดอกเบี้ย ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในประเทศในปีที่ผ่านมา และช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ ปัจจัยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทยคือ รายได้ที่ใช้จ่ายได้จริงต่อหัวต่อปี และช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรมีเครื่องหมายเป็นบวกมีค่าเท่ากับ 0.048 และ 205.172 ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการออมของเคนส์ และมีผลต่อปริมาณการออมของภาคครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนปัจจัยมีความสัมพันธ์ตรงข้ามกับปริมาณการออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทย คือสินทรัพย์สุทธิ อัตราดอกเบี้ย และค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในประเทศในปีที่ผ่านมา ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรมีค่าเท่ากับ -0.196, -20.273 และ -1.060 ตามลำดับ

2.2 ร้อยละของอัตราการออมของภาคครัวเรือนต่อปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออม

อัตราการออมของการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อปริมาณการออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทย ได้แก่ รายได้ที่ใช้จ่ายได้จริงต่อหัวต่อปี สินทรัพย์สุทธิ อัตราดอกเบี้ย ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภค ในประเทศในปีที่ผ่านมา และ ช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ

ปริมาณการออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทย เมื่อพิจารณาจากผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์จะพบว่ารายได้ที่ใช้จ่ายได้จริงต่อหัวต่อปี มีค่าสัมประสิทธิ์มีค่าเป็นบวก ดังนั้นถ้ารายได้ที่ใช้จ่ายได้จริงต่อหัวต่อปีเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 ส่งผลให้ปริมาณการออมของภาคครัวเรือนจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.048

จากผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์จะพบว่าสินทรัพย์สุทธิ มีค่าสัมประสิทธิ์มีค่าเป็นบวก ดังนั้นถ้าสินทรัพย์สุทธิลดลง ร้อยละ 1 ส่งผลให้ปริมาณการออมของภาคครัวเรือน จะลดลงร้อยละ 0.196

จากผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์จะพบว่าอัตราดอกเบี้ย มีค่าสัมประสิทธิ์มีค่าเป็นลบ ดังนั้นถ้าอัตราดอกเบี้ยลดลง ร้อยละ 1 ส่งผลให้ปริมาณการออมของภาคครัวเรือนจะลดลงร้อยละ 20.273

จากผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์จะพบว่าค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในประเทศในปีที่ผ่านมา (Ex_{t-1}) มีค่าสัมประสิทธิ์มีค่าเป็นลบ ดังนั้นถ้าค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในประเทศในปีที่ผ่านมาลดลง ร้อยละ 1 ส่งผลให้ปริมาณการออมของภาคครัวเรือน จะลดลงร้อยละ 1.060

จากผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์จะพบว่าตัวแปรหุ่น มีค่าสัมประสิทธิ์มีค่าเป็นบวก ดังนั้นถ้าตัวแปรหุ่นเพิ่มขึ้น ร้อยละ 1 ส่งผลให้ปริมาณการออมของภาคครัวเรือน จะลดลงร้อยละ 205.172

3. สรุปปัญหาและอุปสรรคของการออมภาคครัวเรือน

1. รายได้ เนื่องจากภาคครัวเรือนในประเทศไทยมีรายได้เฉลี่ยต่อคนอยู่ในอัตราที่ต่ำ ซึ่งรายได้เป็นปัจจัยที่สำคัญที่กำหนดความสามารถในการออม ถ้ารายได้ของครัวเรือนต่ำการออมก็จะต่ำตามไปด้วย นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงรายได้ของบุคคลอันเกิดจากการโยกย้ายงาน การถูกปลดออกจากงาน หรือการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งหน้าที่ ก็อาจมีผลกระทบต่อการออมเช่นกัน

2. อัตราดอกเบี้ยต่ำทำให้ไม่เกิดแรงจูงใจในการออม ผลตอบแทนเป็นปัจจัยดึงดูดให้บุคคลเกิดการออม หากผลตอบแทนจากการออมมากก็จะทำให้การออมเพิ่มขึ้นตาม แต่ในปัจจุบันอัตราดอกเบี้ยซึ่งเป็นผลตอบแทนจากการออมกลับลดต่ำลงมากจึงเป็นเหตุผลให้ครัวเรือนไม่เกิดแรงจูงใจในการออม และอีกประการหนึ่ง คืออัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่ต่ำมากๆทำให้ครัวเรือนเกิดการใช้จ่าย

จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย มีการดึงเงินในอนาคตมาบริโภคในปัจจุบันทำให้ครัวเรือนไม่มีเงินออมสำหรับใช้จ่ายในอนาคต

3. จำนวนสาขาของธนาคารพาณิชย์มีส่วนสนับสนุนการระดมเงินออม และในขณะเดียวกันการขยายบริการของสถาบันการเงินมีส่วนทำให้สินทรัพย์และหนี้สินทางการเงินเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะการขยายบริการในการให้สินเชื่อที่เพิ่มขึ้นเนื่องจากอัตราดอกเบี้ยของสินเชื่อต่ำ

4. อัตราการขยายตัวของประชากรที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้ค่าใช้จ่ายในการบริโภคเพิ่มขึ้น รายได้เฉลี่ยลดต่ำลง ซึ่งส่งผลต่อการออมของครัวเรือน

5. ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในภาวะอัตราการพึ่งพิงสูง ซึ่งเป็นตัวเพิ่มภาระให้แก่ผู้มีเงินได้ การที่ประเทศมีอัตราการพึ่งพิงสูงนั้นจะทำให้ศักยภาพของการออมของประเทศต่ำลง

2. อภิปรายผล

จากการจากการวิเคราะห์เชิงพรรณนา และวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงซ้อนโดยวิธี OLS (Ordinary Least Square) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทย ซึ่งผู้วิจัยจะได้เสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์และสมมุติฐานที่ใช้ในการวิจัยที่ตั้งไว้ในตอนต้นดังนี้

ประเด็นแรก เพื่อศึกษารูปแบบของการออมและพฤติกรรมการออมของครัวเรือนในประเทศไทย จากผลการวิเคราะห์เชิงพรรณนา พบว่ารูปแบบการออมของครัวเรือนไทยในปี พ.ศ.2537 และ ปี พ.ศ.2546 ก็คือ ครัวเรือนจะฝากเงินกับสถาบันการเงินมากที่สุด โดยการฝากเงินกับสหกรณ์เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากให้ผลตอบแทน ในรูปของอัตราดอกเบี้ยสูงกว่าอัตราดอกเบี้ยของธนาคาร และไม่ต้องเสียภาษีเงินได้ สำหรับการออมในรูปแบบของการซื้อกรรมกรรมประกันชีวิตในตอนแรกลดลงอย่างมากอาจจะเนื่องมาจากภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำในปี พ.ศ.2540 ทำให้คนไทยมีรายได้ลดลงมาก ต่อมาระยะหลังก็เพิ่มขึ้น เนื่องจากความไม่ปลอดภัยและความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจสำหรับการออมในรูปแบบอื่นๆ เช่น การออมในสินทรัพย์ถาวร การซื้อหลักทรัพย์ทางการเงินของรัฐบาลและเอกชน การออมในรูปแบบสินทรัพย์ทางการเงินนอกระบบ เช่น การซื้อที่ดิน ซื้อทองคำ ซื้อพันธบัตรรัฐบาล ซื้อเงินตราต่างประเทศ มีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ ส่วนพฤติกรรมการออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทย มีแนวโน้มลดลงมาโดยตลอดปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมของครัวเรือนประกอบด้วย รายได้ถาวรที่แท้จริงของครัวเรือน รายได้ชั่วคราวที่แท้จริงของครัวเรือน การคาดคะเนในอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง รวมถึงอัตราเงินเฟ้อที่จะเกิดขึ้น ซึ่งผลการวิเคราะห์สอดคล้องกับแนวคิดทางทฤษฎีการออมและสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประเด็นที่สอง เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออมของครัวเรือนในประเทศไทย โดยนำข้อมูลรายปีมาศึกษาในช่วงเวลาต่างๆ จากการวิเคราะห์ทางเศรษฐมิติ โดยวิธี OLS (Ordinary Least Square) เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า

รายได้ที่ใช้จ่ายได้จริงต่อหัว เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดปริมาณการออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทยในทิศทางเดียวกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เหตุผลที่ทำให้ปัจจัยรายได้ที่ใช้จ่ายได้จริงต่อหัวเป็นปัจจัยกำหนดการปริมาณการออมของภาคครัวเรือนนั้น เนื่องจากมาจากปัจจัยรายได้ที่ใช้จ่ายได้จริงต่อหัวที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้การออมของภาคครัวเรือนเพิ่มขึ้น ประกอบกับการบริโภคของครัวเรือนมีความเหมาะสม ส่งผลทำให้มีกำลังการออมสูงขึ้น

สินทรัพย์สุทธิ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดปริมาณการออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทย ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เหตุผลที่ทำให้ปัจจัยสินทรัพย์สุทธิ ต่อการกำหนดการปริมาณการออมของภาคครัวเรือนนั้น เนื่องจาก ปัจจัยสินทรัพย์สุทธิที่เพิ่มขึ้น ทำให้การออมของภาคครัวเรือนลดลง หรืออาจเป็นผลมาจากเกิดภาวะวิกฤตเศรษฐกิจช่วงปี พ.ศ.2540 ถึง พ.ศ. 2541 ส่งผลทำให้มีกำลังการออมลดลง

อัตราดอกเบี้ย เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดปริมาณการออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทย อัตราดอกเบี้ยมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับปริมาณการออมของภาคครัวเรือน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่าเมื่ออัตราดอกเบี้ยซึ่งคือ อัตราผลตอบแทนของการออมของภาคครัวเรือนเพิ่มขึ้น การออมของครัวเรือนจะลดลง อาจเป็นเพราะอัตราดอกเบี้ยที่เพิ่มขึ้นส่งผลต่อมูลค่าสินทรัพย์ที่แท้จริงในปัจจุบัน ทำให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้นตามทฤษฎีวัฏจักรชีวิต ครัวเรือนจึงลดการออมลงหรืออาจเป็นไปได้อีกแนวทางหนึ่งก็คือ เมื่ออัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นจะทำให้เป้าหมายในการออมที่ภาคครัวเรือนเคยตั้งไว้มาถึงเร็วขึ้นจึงกระตุ้นให้มีการบริโภคเพิ่มสูงขึ้นแล้ว ลดการออมลง

ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในประเทศในปีที่ผ่านมา เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดปริมาณการออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทย ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เหตุผลที่ทำให้ปัจจัยค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในประเทศในปีที่ผ่านมา ต่อการกำหนดการปริมาณการออมของภาคครัวเรือนนั้น เนื่องจาก ปัจจัยค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในประเทศในปีที่ผ่านมาที่ลดลง ทำให้การออมของภาคครัวเรือนลดลง ส่งผลทำให้มีกำลังการออมลดลง อาจเป็นการกระตุ้นการบริโภคภายในประเทศ เพื่อให้เศรษฐกิจเจริญเติบโต

ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ปี พ.ศ.2540 ถึง พ.ศ.2541 เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดปริมาณการออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทย ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ที่ตั้งไว้ เหตุผลที่

ให้ปัจจัยช่วงที่เกิดภาวะเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2540 ถึง พ.ศ. 2541 ต่อการกำหนดการปริมาณการออมของภาคครัวเรือนนั้น เนื่องจาก ปัจจัยช่วงที่เกิดภาวะเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2540 ถึง พ.ศ. 2541 ที่ลดลง ทำให้การออมของภาคครัวเรือนลดลง ส่งผลทำให้มีกำลังการออมลดลง อาจเป็นผลมาจากราคาสินค้าแพงขึ้น ราคาไม่มีความแน่นอน

ประเด็นที่สาม เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทย
จากการวิเคราะห์เชิงพรรณนา พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของการออมที่สำคัญ คือ

1. ครัวเรือนมีรายได้น้อย ทำให้การออมต่ำตามไปด้วย
2. นโยบายอัตราดอกเบี้ยต่ำซึ่งเป็นผลตอบแทนจากการออม
3. จำนวนสาขาของสถาบันการเงินในบางท้องถิ่นอาจจะมีไม่เพียงพอ
4. อัตราการขยายตัวของประชากรที่เพิ่มสูงกว่าอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ
5. ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในภาวะอัตราการพึ่งพิงสูง ซึ่งเป็นภาระแก่ผู้มีเงินได้

3. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การออมของครัวเรือนในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ.2537 – พ.ศ.2546 สามารถนำมาเสนอเป็นแนวทางในการรักษาและเพิ่มระดับการออมของครัวเรือนในประเทศไทยให้เพิ่มขึ้นในอนาคต ดังนี้คือ

1. ภาครัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ครัวเรือนมีรายได้อีกเพิ่มขึ้น โดยการกำหนดมาตรการเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพให้กับประชาชนลดปัญหาการว่างงาน พยายามส่งเสริมให้ประชาชนมีงานทำอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพในการทำงานมากขึ้น

2. ค่าใช้จ่ายในการบริโภคก็เป็นปัจจัยที่สำคัญในการกำหนดการออมของภาคครัวเรือน ถ้าลดค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในครัวเรือนลงได้ จำเป็นจะต้องอาศัยความร่วมมือจากสมาชิกในครัวเรือนทุกคน นอกจากนี้การที่รัฐบาลพยายามชักจูงให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการออมมากขึ้น ลดการบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือย และการสร้างจิตสำนึกในการออมซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งที่เพิ่มการออมของภาคครัวเรือนได้ในระยะยาว

3. ควรเพิ่มอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 12 เดือน ให้เหมาะสมเพราะอัตราดอกเบี้ยซึ่งมีอัตราผลตอบแทนจากการออมของภาคครัวเรือนเพิ่มขึ้น การออมของภาคครัวเรือนก็จะเพิ่มขึ้นตาม

4. การควบคุมอัตราการขยายตัวของประชากรให้เหมาะสม เพื่อปรับระดับรายได้อีกเล็กน้อยต่อคนให้สูงขึ้นและลดค่าใช้จ่ายในการบริโภค ซึ่งจะส่งผลให้การออมของครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น

4. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารั้งต่อไป

จากการศึกษาพบว่า การศึกษาด้วยการใช้สมการถดถอยเชิงซ้อน ไม่สามารถอธิบายการออมของครัวเรือนไทยได้อย่างสมบูรณ์ แสดงว่ายังมีปัจจัยอื่นๆ อีกที่มีผลต่อการออมของภาคครัวเรือน ดังนั้นการศึกษารั้งต่อไป ควรเพิ่มตัวแปรอื่นๆที่น่าสนใจเข้าไปเป็นตัวแปรอิสระอีก เช่น พฤติกรรมการบริโภค สินค้าฟุ่มเฟือย สินเชื่อเพื่อการอุปโภคบริโภค และการออมจากต่างประเทศ เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กัลยา วาณิชย์บัญชา หลักสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย 2540
- กัลยาณี คุณมี สถิติสำหรับเศรษฐศาสตร์และธุรกิจ พิมพ์ครั้งที่ 2 โครงการตำราคณะ
เศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2541
- ชุมพร ศาสตราวาทะ การออมของครัวเรือนและความสำคัญทางการเงินในประเทศไทย
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2540
- ธนาคารแห่งประเทศไทย รายงานเศรษฐกิจและการเงิน 2540 ฝ่ายวิชาการ 2542
- พิพัฒน์ นวเชียร ผลของการผ่อนคลายการควบคุมทางการเงินต่อการบริโภคและการออมของภาค
ครัวเรือนในประเทศไทย วิทยานิพนธ์ มหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2541
- พลภิกษ์ ไชยรพ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมของประเทศไทย ภาคนิพนธ์ปริญญาโท สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 2534
- รัตนา สายคณิต มหาเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น กรุงเทพฯ ไทยวัฒนาพานิชย์ 2527
- วิไลลักษณ์ ไทยอุดส่าห์ และ วลัยภรณ์ อัดตะนันท์ รายงานผลการวิจัยการเร่งการออมของครัว
ในประเทศไทย สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2531
- วเรศ อุปาดิก เศรษฐศาสตร์การเงิน และการธนาคาร กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2535
- ศิริพร นันทไพบูลย์ ผลกระทบของความช่วยเหลือและการโยกย้ายทรัพยากรต่างประเทศที่มีต่อการ
ออมและผลิตภัณฑ์ภายในประเทศเบื้องต้น กรุงเทพมหานคร
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2535
- สุจิตรา บัวใบ การวิเคราะห์พฤติกรรมการออมของครัวเรือนในเขตเมืองและชนบทของภาคต่างๆ
ในประเทศไทย กรุงเทพมหานคร วิทยานิพนธ์ปริญญาโท
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2526
- สนธยา นริศศิริกุล การวิเคราะห์การออมของครัวเรือนไทย พ.ศ.2517-พ.ศ.2533 กรุงเทพมหานคร
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2535

- โสภณ รัตน์ธำรงค์ พฤติกรรมการออมของครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วารสาร
เศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์ 1 มีนาคม 2526
- พฤติกรรมการออมของครัวเรือนไทย :ผลการสำรวจปี2536 วารสาร
เศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์ 13 กรกฎาคม 2538
- สุทิพย์ พิบูลย์ทิพย์ การออมของครัวเรือนในสถาบันการเงินในประเทศไทย กรุงเทพมหานคร
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2538
- สมปอง แจ่มสุบิน เปรียบเทียบพฤติกรรมการออมของครัวเรือนก่อนและหลังวิกฤตเศรษฐกิจ
ในประเทศไทย
วิทยานิพนธ์ มหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2544
- สิทธิพงษ์ พรหมทอง พฤติกรรมการออมของครัวเรือนในประเทศไทย
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2544
- สำนักงานนโยบายการออมและการลงทุน กระทรวงการคลัง สถิติการออมและการลงทุน
<http://www.mof.go.th/> (เข้าถึง 26 ตุลาคม 2546)
- อัญชลี จันทร์ดี การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการออมของประเทศไทย กรุงเทพมหานคร
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2529
- อุสาห์ เข้มสุวรรณ ปัจจัยกำหนดการออมของครัวเรือนในประเทศไทย พ.ศ.2527-พ.ศ.2541
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2544
- Allen C. Kelly and Jeffrey G. Williamson. **House Saving Behavior in the Developing
Economics : The Indonesian Case** Economics Development and Cultural
Change (Vol. No.3. 1968): 383-403
- Axel Borsch – Supan . **Saving and Consumption patterns of the elderly the German case**
Journal of Population Economics (Vol.5 1992): 290-303
- Gujarati Damodar. **Basic Econometrics** 3 rd ed. New York ; McGraw – Hill 1995
- Milton Friedman. **Theory of the Consumption Function** in Richard T. Froyen,
Macroeconomics : Theory and polices 3 rd ed. New York :Macmillan Publishing
Company (1990)

ภาคผนวก

การออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทย

การออมเป็นพฤติกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญของมนุษย์ ประชาชนในทุกประเทศมีการออมส่วนหนึ่งของรายได้ไว้สำหรับใช้จ่ายในอนาคต แต่ลักษณะการออมก็แตกต่างกันตามเวลาและต่างกันไปในแต่ละประเทศ

การออมนั้นไม่ได้มีเฉพาะรายได้ที่เป็นตัวเงินซึ่งเป็นส่วนที่เหลือจากค่าใช้จ่ายในการบริโภคเท่านั้น แต่รายได้ในส่วนที่เหลือนั้นอาจเก็บออมในรูปสินทรัพย์ต่างๆ ซึ่งถ้าจำแนกตามกองบัญชีรายได้ประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รูปแบบการออมมีหลายประเภทดังนี้

1. การออมในรูปสินทรัพย์ถาวร

เป็นการออมโดยการนำรายได้ส่วนที่เหลือจากการบริโภคไปใช้จ่ายในการซื้อสินทรัพย์ถาวร (real assets) มาถือไว้ โดยเป้าหมายในการถือทรัพย์สินถาวรดังกล่าวอาจจะแตกต่างกันออกไปบ้างถือไว้เพราะความจำเป็น ถือไว้เพื่อเป็นหลักประกันในอนาคต ซึ่งสรุปได้ว่า การถือครองทรัพย์สินประเภทนี้ จะถือครองเพื่อป้องกันความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น แม้ว่าจะมีสภาพคล่องน้อยมาก แต่ในขณะเดียวกันการถือครองทรัพย์สินกลุ่มนี้บางประเภท ก็สามารถหาผลตอบแทนได้ โดยเฉพาะการถือครองที่ดิน แต่โดยส่วนใหญ่วัตถุประสงค์ประสงค์ของการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรคือ เพื่อป้องกันความเสี่ยงและเพื่อสร้างความมั่นคงในอนาคต สำหรับสินทรัพย์ที่ครัวเรือนนิยมถือครองไว้ ได้แก่

1. ที่ดิน ซึ่งครัวเรือนส่วนใหญ่นิยมถือไว้เป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่ง โดยคาดว่ามูลค่าของทรัพย์สินนี้จะเพิ่มขึ้นในอนาคตและจะเพิ่มขึ้นเป็นหลักประกันความมั่นคงของครัวเรือนด้วย

2. อาคารและสิ่งก่อสร้างที่อยู่อาศัย เป็นลักษณะการออมอย่างหนึ่งซึ่งครัวเรือนทั่วไปมักจะกระทำ กล่าวคือ เมื่อมีรายได้เกินกว่ารายจ่ายเพื่อการบริโภค ก็จะนำรายได้ส่วนที่เหลือไปซื้อที่อยู่อาศัย โดยอาจจะจ่ายตามราคาหรือผ่อนชำระก็ได้ขึ้นอยู่กับว่าผู้ออมจะมีเงินออมมากน้อยเพียงใด

3. ทรัพย์สินประเภททุนที่ใช้ในการผลิต เป็นการซื้อทรัพย์สินประเภททุน (capital goods) เช่น เครื่องจักร เครื่องมือต่างๆสำหรับการผลิต อาจถือได้ว่าเป็นการออมอย่างหนึ่ง เพราะรายได้ส่วนที่เหลือจากการบริโภคเมื่อนำมาซื้อทรัพย์สินดังกล่าวไว้ เท่ากับเป็นการสะสมการออมไว้ประเภทหนึ่งเช่นกัน

4. การเพิ่มขึ้นของสินค้ำคงเหลือ อาจจัดได้ว่าเป็นการออมเช่นกัน เนื่องจากจำนวนสินค้ำคงเหลือก็คือ ส่วนหนึ่งของรายได้ที่ไม่ได้ใช้จ่ายนั่นเอง

5. การซื้อโลหะที่มีค่า และอัญมณี

ทั้งนี้สินทรัพย์ถาวรที่มีค่าเสื่อมราคา การคิดมูลค่าของการออมจะต้องหักค่าเสื่อมราคา
ออกด้วย

2. การออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงิน

รูปแบบหนึ่งของการออมก็คือ การเก็บไว้เป็นทรัพย์สินทางการเงิน(financial assets)
โดยเหตุผลของการออมไว้ในรูปทรัพย์สินทางการเงินก็แตกต่างกันออกไป เช่น สภาพคล่องสูง
เปลี่ยนเป็นเงินสดง่าย มีความเสี่ยงน้อย เป็นต้น ซึ่งการออมในลักษณะนี้อาจกระทำได้หลายวิธี คือ

1. การออมในรูปทรัพย์สินทางการเงินในระบบ หมายถึง การออมโดยการถือทรัพย์สิน
ทางการเงินที่สร้างขึ้นภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายคุ้มครองอยู่ รูปแบบของการออมประเภทนี้ได้แก่

1.1 เงินสดในมือ ซึ่งการถือเงินสดจะเป็นในลักษณะการออมเพื่อต้องการสภาพคล่อง
สูงสุด แม้ว่าจะไม่มีผลตอบแทน และอาจจะเกิดความเสี่ยงเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงค่าเงินหรือ
การสูญหาย

1.2 เงินฝากที่สถาบันการเงินต่างๆ เช่น เงินฝากที่ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารออมสิน
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สหกรณ์ออมทรัพย์ เป็นต้น
ซึ่งการออมผ่านสถาบันการเงินต่างๆ แม้ว่าจะไม่มีสภาพคล่องเท่ากับการถือเงินสด แต่การออมใน
รูปแบบนี้จะได้รับผลตอบแทนในรูปของอัตราดอกเบี้ย หรือเงินปันผล โดยจะไม่มีความเสี่ยงจากการ
สูญหาย

1.3 การซื้อหลักทรัพย์ทางการเงินต่างๆ ทั้งของรัฐบาลและเอกชน เช่น ตั๋วเงินคลัง
ตั๋วสัญญาใช้เงิน ตั๋วการค้า พันธบัตร หุ้นสามัญ หุ้นกู้ สลากออมสิน เป็นต้น การถือครองในรูป
ทรัพย์สินต่างๆจะมีสภาพคล่องน้อย เนื่องจากมีการกำหนดเวลาการใช้คืน ซึ่งต้องถึงเวลากำหนดก่อน
จึงสามารถได้คืนแต่จะได้รับผลประโยชน์ในรูปผลตอบแทนไม่ว่าจะเป็นดอกเบี้ยหรือเงินปันผล

1.4 การให้กู้ยืม ซึ่งมีสัญญาเงินกู้ถูกต้องตามกฎหมาย ทั้งระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งการ
ให้กู้ยืมโดยมีสัญญากู้ยืม จะได้รับผลตอบแทนในรูปดอกเบี้ยเงินกู้ แต่อาจจะไม่มากเท่ากับการกู้ยืมออก
ระบบ แต่จะมีความเสี่ยงน้อยกว่าเนื่องจากมีสัญญากู้ยืมที่ถูกต้องตามกฎหมาย

1.5 เบี้ยประกันตามกรมธรรม์ ประกันชีวิต และกองทุนเลี้ยงชีพของหน่วยงานต่างๆ เป็น
การออมเพื่อความมั่นคงในระยะยาว และเพื่อป้องกันความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

1.6 อื่น ๆ เช่น เงินหุ้นสมาชิกสหกรณ์ เงินค่าสมาชิก ฌาปนกิจสงเคราะห์

2. การออมในรูปแบบหลักทรัพย์ทางการเงินนอกระบบ ซึ่งหมายถึงการถือครองหลักทรัพย์สินทางการเงินที่ไม่อยู่ในขอบเขตของกฎหมายจะคุ้มครองไปถึงได้ยาก การออมในรูปแบบนี้ได้แก่

2.1 การเล่นแชร์

2.2 การให้กู้ยืมเป็นส่วนตัวโดยไม่มีสัญญากู้ยืม

ทั้งสองประเภทนี้จะให้ผลตอบแทนที่สูง แต่จะมีความเสี่ยงมากเนื่องจากไม่มีกฎหมายคุ้มครอง

3. อื่น ๆ เช่น การลดลงของหนี้สินของครัวเรือน อาจถือเป็นการออมในรูปแบบหนึ่ง โดยผู้ออมจะนำเงินไปใช้จ่ายชำระหนี้ตัวเอง นอกจากนี้รายจ่ายเพื่อการซ่อมแซมรักษาทรัพย์สินก็น่าจะถือว่าเป็นการออมอย่างหนึ่ง เพราะค่าซ่อมแซมดังกล่าวจะต้องนำมาจากส่วนหนึ่งของการออม

3. การออมในสถาบันการออม

คำว่า การออมในที่นี้ จะหมายถึง สถาบันการออมที่จัดตั้งขึ้นภายใต้ระเบียบข้อบังคับของกฎหมาย และดำเนินการภายใต้พระราชบัญญัติ เกี่ยวกับสถาบันการออมแต่ละประเภทที่วางเอาไว้ สถาบันการออมดังกล่าวมีอยู่หลายประเภท จัดตั้งขึ้นตามวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน การออมภายในสถาบันการออมที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจ เพราะสถาบันจะเป็นตัวกลางที่จะสร้างความสัมพันธ์ทางการเงิน รวมถึงการจัดสรรเงินออมไปสู่ผู้ลงทุน

รูปแบบของสถาบันการออมที่ได้ทำการจัดตั้งขึ้นมานั้น จะมีลักษณะเป็นสากล คือในแต่ละประเทศจะมีรูปแบบของสถาบันการออมที่คล้ายคลึงกัน สถาบันการออมของไทยส่วนใหญ่อยู่ภายใต้กฎหมายเท่าที่เป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่คือ

1. ธนาคารพาณิชย์ เป็นสถาบันการออมที่มีบทบาทมากที่สุด ในการระดมเงินออมในระบบเศรษฐกิจ สำหรับการออมที่ธนาคารพาณิชย์จะอยู่ในรูปของการฝากเงิน ใน 3 ลักษณะดังนี้

1.1 ฝากออมทรัพย์ เป็นการรับฝากที่ผู้ฝากสามารถจะฝากเป็นจำนวนเงินเท่าใดก็ได้ และสามารถถอนคืนได้ตลอดเวลาที่ธนาคารเปิดทำการ โดยจะถอนจำนวนเท่าใดก็ได้ การทำรายการฝากและถอนจะมีสมุดคู่ฝาก เป็นหลักฐานการฝากเงิน และจะมีผลตอบแทนในรูปของอัตราดอกเบี้ย

1.2 ฝากประจำ เป็นการฝากโดยมีระยะเวลาในการฝาก กำหนดไว้ 3 เดือน 6 เดือน 12 เดือน จะได้ออกเบี้ยเงินฝากก็ต่อเมื่อผู้ฝากได้ฝากเงินครบตามระยะเวลาที่กำหนด ผลตอบแทนของการฝากประจำจะสูงกว่าการฝากออมทรัพย์ การทำรายการฝากและถอนจะมีสมุดคู่ฝากเป็นหลักฐาน

1.3 ฝากโดยมีใบรับฝาก เป็นการรับฝากเงินจำนวนมาก ในจำนวนหลักแสนบาทขึ้นไป โดยมีระยะเวลาในการถอนตามที่กำหนดเอาไว้ การฝากประเภทนี้จะมีใบรับฝากเป็นหลักฐานการฝากเงิน อัตราผลตอบแทนจะสูงกว่าการฝากออมทรัพย์และฝากประจำ โดยที่ใบรับฝากสามารถซื้อขายเปลี่ยนมือกันได้

2. ธนาคารออมสิน เป็นธนาคารของรัฐบาล จัดตั้งขึ้นโดยกฎหมายพิเศษ มีจุดมุ่งหมายในการส่งเสริมให้เกิดการออมในหมู่ประชาชน โดยธนาคารมีการระดมเงินในรูปแบบต่างๆ ดังนี้

2.1รับฝากได้แก่ การรับฝากออมทรัพย์ ฝากประจำ และรับฝากเงินออมสิน เพื่อสงเคราะห์ชีวิตและครอบครัว ซึ่งวิธีการรับฝากและการให้ผลตอบแทนจะคล้ายๆ กับธนาคารพาณิชย์

2.2 ออกพันธบัตรออมสินและสลากออมสิน เป็นหลักทรัพย์ทางการเงินที่ธนาคารออมสินออกเพื่อจำหน่ายให้กับประชาชนทั่วไป เมื่อครบกำหนดอายุของทรัพย์ก็สามารถนำมาไถ่ถอนคืนได้ และในแต่ละปี ก็จะได้ผลตอบแทนในรูปดอกเบี้ยตามจำนวน เงินต้นที่ซื้อพันธบัตร หรือสลากออมสินไว้ สำหรับสลากออมสินยังมีการจับรางวัลตามเลขสลากเป็นรายงวด มีผลตอบแทนเป็นเงินรางวัล

3.บริษัทเงินทุน เป็นสถาบันการเงินที่มีการระดมเงินโดยออกหลักทรัพย์ในลักษณะตั๋วสัญญาใช้เงิน โดยตัวนี้จะกำหนดอายุและอัตราดอกเบี้ยไว้แน่นอน

4. สหกรณ์ออมทรัพย์ เป็นสถาบันการออมที่จัดตั้งขึ้นในหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง โดยการรวมตัวของพนักงานในหน่วยงานนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการออม และให้การกู้ยืมกับสมาชิก การออมนั้นกระทำโดยการที่สหกรณ์จะเรียกเก็บค่าหุ้นสะสม จากสมาชิกตามสัดส่วนของรายได้ต่อเดือน พร้อมทั้งมีการให้ดอกเบี้ยตอบแทน ส่วนการออมในอีกรูปแบบหนึ่งก็คือ การรับฝากเงินเหมือนสถาบันการออมอื่นๆ

5.บริษัทประกันชีวิต เป็นสถาบันการออมที่ผู้ออม (ผู้ทำประกัน) จะต้องจ่ายค่าเบี้ยประกันเป็นรายงวด แต่ละงวดเท่าๆกัน ซึ่งเท่ากับเป็นการสะสมทรัพย์ไปในตัว เมื่อครบกำหนดที่ทำประกันไว้ จะได้คืนเงินต้น พร้อมทั้งดอกเบี้ยซึ่งเป็นอัตราที่ค่อนข้างต่ำ แต่ผลตอบแทน ที่ผู้ออมจะได้รับในอีกส่วนหนึ่งก็คือ การได้รับเงินชดเชยก้อนหนึ่งตามสัญญาผูกพัน เมื่อเกิดอุบัติเหตุเจ็บป่วย เสียชีวิต แล้วแต่ลักษณะของการทำประกัน

6.ธนาคารอาคารสงเคราะห์ เป็นสถาบันที่รับฝากเงินทั้งเงินฝากทั้งเงินฝากประจำและออมทรัพย์ และมีการฝากเงินลักษณะพิเศษเป็นการสะสมเพื่อซื้อที่อยู่อาศัย

7. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เป็นรัฐวิสาหกิจ จัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือด้านเงินทุนกับกิจการทางด้าน การเกษตร ในขณะที่เดียวกันก็รับฝากเงินจากประชาชน เพื่อนำไปใช้ในวัตถุประสงค์ข้างต้น ประเภทของเงินฝาก ได้แก่ การออมทรัพย์ ฝากประจำ และฝากตามส่วนเงินกู้ และผลตอบแทนจากการฝากเงินจะอยู่ในรูปของดอกเบี้ยเหมือนสถาบันการออมอื่นๆ

8. กองทุนบำเหน็จบำนาญ เป็นสถาบันการออมที่จัดตั้งขึ้นในหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง เพื่อเป็นสวัสดิการ สำหรับสงเคราะห์เจ้าหน้าที่พนักงานในหน่วยงานนั้น หลังจากเกษียณอายุการทำงาน โดยในระหว่างอายุการทำงานพนักงานผู้เป็นสมาชิกจะต้องส่งรายได้สมทบเข้ากองทุนอย่างสม่ำเสมอ เมื่อเกษียณอายุแล้วรายได้จะกลับมาเป็นของสมาชิกผู้นั้น โดยมีเงินสมทบอีกส่วนหนึ่ง จากหน่วยงาน

เมื่อพิจารณาการออมของภาคครัวเรือน แยกตามสถาบันการเงินในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาล่าสุด ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2537-พ.ศ.2546 พบว่าการออมของสถาบันการเงิน เพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่องจากยอดรวมในปี พ.ศ.2537 จำนวน 2,783 พันล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น 5,188 พันล้านบาทในไตรมาสสุดท้ายของ ปี พ.ศ.2546 โดยสถาบันการเงินที่ครัวเรือนมีออมมากที่สุดตลอด 10 ปีก็ คือ ธนาคารพาณิชย์ ซึ่งมีสัดส่วนมากกว่าครึ่งหนึ่งของการออมในสถาบันการเงินทั้งหมด

จากตารางที่ 16 จะเห็นได้ว่า เงินออมของภาคครัวเรือนในธนาคารออมสิน และธนาคารอาคารสงเคราะห์เพิ่มขึ้นอย่างมากในช่วงปี พ.ศ.2539-พ.ศ.2541 ทั้งนี้เป็นผลมาจากครัวเรือนลดความเชื่อถือจากการออมในธนาคารพาณิชย์ จึงหันมาออมกับสถาบันการออมเงินที่รัฐบาลเป็นประกัน

ส่วนการออมเงินกับบริษัทประกันชีวิต ในรูปแบบของการประกันชีวิตประเภทต่างๆ มียอดรวมเพิ่มขึ้นมากกว่า 4 เท่าตลอด 10 ปี ที่ผ่านมา เนื่องจากมีการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเห็นถึงประโยชน์ของการทำประกันชีวิตมากขึ้น ตลอดจนมีบริษัทประกันชีวิตดำเนินงานในตลาดมากขึ้น ส่งผลให้การกระจายข้อมูลสู่ประชาชนขยายวงกว้างขึ้น ในด้านบริษัทประกันเองก็มีรูปแบบการออมหรือการทำประกันให้เลือกเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าในช่วง 2-3 ปี หลัง อัตราดอกเบี้ยเงินฝากธนาคารมีแนวโน้มที่จะลดต่ำลงอย่างต่อเนื่อง เป็นเหตุจูงใจให้ครัวเรือนต้องเลือกช่องทางอื่นในการออม

ส่วนการออมกับบริษัทและบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ของครัวเรือน มีขนาดที่เล็กลง โดยเฉพาะ ในปี พ.ศ.2540 มียอดการออมรวมเพียง 183 พันล้านบาท ลดลงจาก 661 พันล้านบาท ในปี พ.ศ.2539 อันเนื่องมาจากวิกฤตเศรษฐกิจที่ทำให้บริษัทเงินทุน และบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์หลายแห่งต้องปิดกิจการลง ทำให้ประชาชนไม่มีความเชื่อมั่นในการออมเงิน

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอาการของคว่ำเรือนไทย

สำนักงานสถิติแห่งชาติร่วมกับ ธนาคารแห่งประเทศไทย ได้ทำการสำรวจพฤติกรรมอาการของคว่ำเรือนไทยโดยใช้การสัมภาษณ์ในทุกภาค ทุกอาชีพในปี พ.ศ.2523,พ.ศ.2536 และครั้งสุดท้ายเมื่อปี พ.ศ.2541 โดยมีการเปรียบเทียบให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้าน อาการที่น่าสนใจ 4 ประการดังนี้

จากการสำรวจ พบว่า อัตราอาการของคว่ำเรือนลดลงโดยตลอด จากร้อยละ 30 ของรายได้ ในปี พ.ศ. 2523 เหลือร้อยละ 27.5 และ 17.3 ในปี พ.ศ. 2536 และ 2541 ตามลำดับ

ตามตารางที่ 3 โดยเป็นผลมาจากรายได้เฉลี่ย ที่เพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 15.1 ในปี พ.ศ.2536 – พ.ศ.2541 (ต่ำกว่าดัชนีผู้บริโภคที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 34.2 ในช่วงเดียวกัน) เมื่อคิดเป็นร้อยละของรายได้ พบว่ารายจ่ายเพื่อการบริโภคอุปโภคจะสูงถึงร้อยละ 71.4 ในปี พ.ศ.2541 เทียบกับร้อยละ 60.3 ของรายได้ในการสำรวจครั้งก่อน มีผลทำให้การออมของคว่ำเรือนลดลง เมื่อคิดเป็นร้อยละของรายได้ คว่ำเรือนจะมีการออมเพียงร้อยละ 17.3 เทียบกับร้อยละ 27.5 จากผลการสำรวจครั้งก่อน การที่เศรษฐกิจเริ่มชะลอตัวตั้งแต่นั้นปี พ.ศ. 2540 จากวิกฤติการณ์เศรษฐกิจ สะท้อนให้เห็นพฤติกรรมของคว่ำเรือนในการพยายามรักษาระดับมาตรฐานการครองชีพ โดยลดการออมของตนเอง

ตารางที่ 3 รายได้ รายจ่ายและเงินออมของครัวเรือน (หน่วย : บาท)

	2533	2536	2541
รายได้เฉลี่ย	3,494	11,509	12,731
		(216.5)	(15.1)
รายจ่ายเพื่อการบริโภค	2,445	6,778	9,092
อุปโภค		(172.2)	(34.1)
เงินออม	1,049	3,043	2,203
		(190.1)	(-27.6)
รายจ่าย/รายได้(%)	70.0	60.3	71.4
เงินออม/รายได้(%)	30.0	27.5	17.3

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บ คือ อัตราการเปลี่ยนแปลง

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

1. รูปแบบการออมกับสถาบันการเงิน แม้ว่าจะเกิดวิกฤติการณ์เศรษฐกิจ ในปี พ.ศ.2540 แต่รัฐบาล ได้มีนโยบายในการกำประกันเงินฝาก จากตารางที่ 4 จะเห็นได้ว่าครัวเรือนส่วนใหญ่นิยมฝากเงินกับธนาคารพาณิชย์ และธนาคารออมสินมากที่สุด จากผลการสำรวจพบว่า มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นตลอดจากร้อยละ 52 ของยอดรวมในปี พ.ศ.2523 มาเป็นร้อยละ 71 และร้อยละ 86 ของการออมกับสถาบันทั้งหมด ในปี พ.ศ.2536 และปี พ.ศ.2541 ตามลำดับ ในปี พ.ศ.2541 พบว่ายอดการออมเงินกับสหกรณ์ออมทรัพย์มีมากกว่า ปี พ.ศ.2536 ถึง 2 เท่า ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะสหกรณ์ออมทรัพย์ ได้รับผลกระทบน้อยมากจากวิกฤติการณ์เศรษฐกิจ ส่วนกองทุนสำรองเลี้ยงชีพมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในขณะที่บริษัทประกันมีบทบาทลดลง การทำประกันชีวิต เหลือเพียงร้อยละ 2.1 จากเดิมร้อยละ 12.8 ใน ปี พ.ศ.2523 และสูงถึงร้อยละ 198.9 ใน ปี พ.ศ.2536

ตารางที่ 4 รูปแบบของเงินออมภาคครัวเรือน (หน่วย : ร้อยละ)

	2523	2536	2541
เงินฝากธนาคาร	52	71	86
เงินฝากสหกรณ์ออมทรัพย์	2	3.5	7.3
กรมธรรม์ประกันชีวิต	12.8	18.9	2.1
กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ	-	0.3	2.3
ซื้อหุ้นในตลาดหลักทรัพย์	0.1	1.3	0.3
อื่นๆ	34	4.7	1.7
รวม	100	100	100

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

2. **ครัวเรือนที่ไม่มีการออมกับสถาบัน** สาเหตุหลักคือรายได้ไม่เพียงพอ รองลงมา คือ ต้องการถือเป็นเงินสด การเล่นแชร์ และการซื้อทองคำ แต่จากการสำรวจพบว่า สัดส่วนของครัวเรือนที่ไม่มีการออมกับสถาบัน เพราะรายได้ไม่เพียงพอมีสูงจนถึงร้อยละ 83 ในปี พ.ศ.2541 ตามตารางที่ 5 ในขณะที่ครัวเรือนที่ไม่ออมกับสถาบันเพราะต้องการถือเงินสด เล่นแชร์ และออมในรูปแบบของทองคำมีสัดส่วนที่เล็กลงตลอด 3 ช่วง เวลาที่ทำการสำรวจ

3. **ในด้านของวัตถุประสงค์ของการออมไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก** ส่วนใหญ่ครัวเรือน จะมีวัตถุประสงค์ในการออมคือ เก็บไว้ใช้จ่ายยามเจ็บป่วย และยามชรา ตามตารางที่ 6 เพราะในปัจจุบัน โครงสร้างประชากรได้มีการเปลี่ยนแปลงไป สัดส่วนของผู้สูงอายุมีเพิ่มมากขึ้น รองลงมาได้แก่ การออมเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการศึกษาและการออมเพื่อสินทรัพย์ ซื้อที่อยู่อาศัยและการออมเพื่อประกอบอาชีพ เป็นที่สังเกตว่าการออมเพื่อการศึกษามีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ แสดงว่าประชาชนส่วนใหญ่เห็นประโยชน์ของการศึกษาเล่าเรียนมากขึ้นเรื่อยๆ และมีประชาชนเป็นส่วนน้อยที่วัตถุประสงค์ในการออมเป็นไปเพื่อหวังผลตอบแทน

ตารางที่ 5 เหตุผลที่ไม่ออมทรัพย์กับสถาบันการเงิน (หน่วย : ร้อยละ)

	2523	2536	2541
รายได้ไม่เพียงพอ	77	58	83
ถือเป็นเงินสด	10	14	11
การเล่นแชร์และทองคำ	3	8	1
อื่นๆ	10	20	5
รวม	100	100	100

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 6 วัตถุประสงค์ของการออม (หน่วย : ร้อยละ)

	2523	2536	2541
เพื่อใช้จ่ายเจ็บป่วยและชรา	20	29	25
เพื่อการศึกษา	21	21	22
เพื่อซื้อสินทรัพย์/ประกอบอาชีพ	19	18	21
เพื่อหวังผลตอบแทน	10	8	8
อื่นๆ	30	24	24
รวม	100	100	100

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

รูปแบบการออมของครัวเรือนในประเทศไทย แบ่งเป็นการออมในรูปทรัพย์สินถาวร และการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงิน โดยการออมในรูปทรัพย์สินทางการเงิน มีทั้งการออมในระบบและการออมนอกระบบซึ่งการออมในระบบก็คือ การออมภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายคุ้มครอง การออมของภาคครัวเรือนมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจมากที่สุด ก็คือ การออมในระบบภายใต้การออมกับสถาบันการออม เพราะการออมกับสถาบันการออมซึ่งเป็นตัวกลางในการถ่ายเทเงินออม รวมทั้งจัดสรรเงินออมไปสู่ผู้ลงทุน เพราะสถาบันการออมแต่ละสถาบันมีวัตถุประสงค์ชัดเจนในการจัดตั้งที่แตกต่างกันออกไป เมื่อพิจารณาการออมแยกตามสถาบันการเงิน ของครัวเรือน

ในช่วง 10 ปีหลังสุด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537-พ.ศ.2546 พบว่าธนาคารพาณิชย์เป็นสถาบันการออมที่มีเงินออมภาคครัวเรือนมากที่สุดตลอด 10 ปี ในช่วงที่เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ ระหว่าง ปี พ.ศ. 2539-พ.ศ.2541 เงินออมของครัวเรือนในธนาคารออมสิน และธนาคารอาคารสงเคราะห์ ซึ่งมีรัฐบาลเป็นประกันเพิ่มขึ้นอย่างมาก เนื่องจากครัวเรือนลดความเชื่อถือในการออมกับบริษัทเงินทุน และธนาคารพาณิชย์

ในด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการออมของครัวเรือนนั้น ธนาคารแห่งประเทศไทย ได้ทำการสำรวจโดยการสัมภาษณ์ในปี พ.ศ.2523-พ.ศ.2536 และ พ.ศ.2541 พบว่า อัตราการออมของครัวเรือนเมื่อเทียบกับรายได้ลดลงตลอด อันเนื่องมาจากรายจ่ายเพื่อการบริโภค เมื่อเทียบกับรายได้ที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมของครัวเรือนที่พยายามรักษาระดับการบริโภคของตนเอง ในด้านรูปแบบการออม ครัวเรือนทำการออมกับธนาคารพาณิชย์มากที่สุด โดยมีสัดส่วนการออมสูงกว่าการออมในรูปแบบอื่นๆ อย่างมาก ส่วนครัวเรือนที่ไม่มีการออมกับธนาคารพาณิชย์ เหตุผลหลักก็คือ รายได้ไม่เพียงพอ ส่วนในด้านวัตถุประสงค์ของการออมของครัวเรือน พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการออม เพื่อใช้ในยามเจ็บป่วยและชรา เพื่อเป็นทุนการศึกษา และเพื่อสินทรัพย์ และเป็นทุนในการประกอบอาชีพ มีครัวเรือนจำนวนไม่มากที่ทำการออมเพราะต้องการผลตอบแทน จากการที่วัตถุประสงค์ในการออมของครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่ใช่ผลตอบแทน แสดงว่าแรงจูงใจที่ทำให้ครัวเรือนมีการออมกับธนาคารพาณิชย์ในปริมาณที่สูงมากนั้น น่าจะเป็นผลมาจากความสะดวกและความมั่นคงปลอดภัย มากกว่าแรงจูงใจที่เกิดจากผลตอบแทนของ การออม

การออมของภาคครัวเรือนในช่วงระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 - 4 (กสิกรไทย, พ.ศ. 2534)

ในช่วงของการพัฒนาประเทศไทยได้แผนพัฒนาฯ 4 ฉบับแรก (ปี พ.ศ. 2504 –พ.ศ.2524) ของไทยนั้น ในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 1(ปี พ.ศ.2504 –พ.ศ.2509) ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ที่แท้จริงมีการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 8.0 ต่อปี และลดลงเป็นร้อยละ 7.1 ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 และ 3 (ปี พ.ศ.2510 – พ.ศ.2519) จากนั้นการขยายตัวเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 7.2 ต่อปี ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 (ปี พ.ศ.2520 –พ.ศ.2524) การขยายตัวทางเศรษฐกิจมีอัตราใกล้เคียงกันในขณะที่อัตราเพิ่มของการออมในภาคครัวเรือนเฉลี่ยในแต่ละแผนพัฒนามีความแตกต่างกันมาก นั่นคือการออมของครัวเรือนในช่วงแรกขยายตัวเพิ่มขึ้นเฉลี่ย ร้อยละ 19.8 ต่อปี แล้วลดลงในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 เป็น ร้อยละ 7.5 ต่อปี จากนั้นกลับเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงถึง 30.7 ต่อปี ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 และเพิ่มในอัตราเฉลี่ย ร้อยละ 19.3 ต่อปี ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4

ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 การออมของภาคครัวเรือน เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 19.8 ต่อปี เป็นผลเนื่องมาจากในช่วงเวลานั้น สถาบันการเงินในประเทศเติบโตอย่างรวดเร็ว มีการจัดตั้งสถาบันการเงินใหม่ๆ ขึ้นคือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธนาคารพาณิชย์เองก็ได้มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ในปี พ.ศ.2504 ธนาคารพาณิชย์ มีสำนักงานทั่วประเทศเป็นจำนวน 383 แห่ง วันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ.2509 ได้เพิ่มจำนวนเป็น 489 แห่ง การขยายตัวของสำนักงานธนาคารพาณิชย์ นอกจากจะเป็นผลดีกับการพัฒนาเศรษฐกิจในท้องถิ่นแล้ว ยังเป็นการระดมการออมทรัพย์จากครัวเรือนในวงที่กว้างขวางขึ้น ส่วนสถาบันประกันชีวิต ธนาคารอาคารสงเคราะห์ และบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยได้มีการปรับปรุงกิจการ เพื่อที่จะให้เป็นสถาบันทางการเงินที่มีส่วนสนับสนุนเศรษฐกิจของประเทศได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

หากเปรียบเทียบอัตราการขยายตัวของการออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทยกับการขยายตัวของรายได้พึงใช้จ่ายของครัวเรือนแล้ว พบว่าอัตราการเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยต่อปีของรายได้พึงใช้จ่ายของครัวเรือนในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 นั้น เพิ่มขึ้นในอัตราที่ต่ำกว่าอัตราการเพิ่มในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 ทั้งนี้เนื่องมาจาก ราคาสินค้าเกษตรลดลงมาก โดยเฉพาะข้าว และยางพารา และ ในช่วงนั้นมีการถอนฐานทัพของสหรัฐอเมริกาออกจากประเทศไทย ทำให้รายได้ที่มาจากกรไ้จ่ายของทหารสหรัฐอเมริกา ลดลง

ส่วนในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 อัตราการเพิ่มขึ้นของรายได้พึงใช้จ่ายเพิ่มสูงขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 19.3 ต่อปี การออมของครัวเรือนมีอัตราการเพิ่มขึ้นเฉลี่ย ร้อยละ 30.7 ต่อปี ซึ่งเป็นอัตราการขยายตัวที่สูงกว่าอัตราการขยายตัวของรายได้อย่างมาก เหตุผลสำคัญที่ทำให้รายได้พึงใช้จ่ายและการออมของครัวเรือนเพิ่มมากขึ้นนั้น เกิดจากราคาสินค้าส่งออกขึ้นปฐมเพิ่มสูงขึ้นมากประกอบกับช่วงนั้นเกิดวิกฤตการณ์ด้านน้ำมัน ทำให้ราคาสินค้าอุปโภคบริโภคสูงขึ้นอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน ปัจจัยที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ จำนวนสาขาของธนาคารพาณิชย์ ซึ่งเพิ่มเป็นจำนวนมาก ในขณะที่เดียวกันก็มีการเพิ่มขึ้นของบริษัทเงินทุนและบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ประมาณ 77 บริษัทอีกด้วย

ตารางที่ 7 การออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 – 4

ระยะเวลา	การออม ของครัวเรือน (อัตราเพิ่ม%)	รายได้ พึงใช้จ่าย (อัตราเพิ่ม%)	อัตรา เงินเพื่อเฉลี่ย %ปี	อัตราดอกเบี้ย เงินฝาก %ปี	GDP ณ ราคาคงที่ %ปี
แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 (2504 – 2509)	19.8	10.4	1.9	6.7	8.0
แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 (2510 – 2514)	-1.5	6.4	1.8	6.6	7.1
แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 (2515 – 2519)	30.7	19.3	10.8	7.7	7.1
แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 (2520 – 2524)	19.3	18.6	11.6	8.7	7.2

ที่มา : รายงานเศรษฐกิจรายเดือนธนาคารแห่งประเทศไทย และสำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 อัตราการเพิ่มขึ้นของรายได้โดยเฉลี่ยร้อยละ 19.3 ในช่วงเกิดวิกฤติการณ์น้ำมันในปี พ.ศ.2522 ทำให้ราคาสินค้าอุปโภคบริโภคยังอยู่ในระดับสูง ในขณะที่ภาวะการเงินระหว่างประเทศมีความผันผวนมากทำให้อัตราดอกเบี้ยเคลื่อนไหว ขึ้นลงไม่แน่นอน ธนาคารพาณิชย์ประสบปัญหาภาวะเงินตึงตัว และมีการชะลอการเพิ่มจำนวนสาขา สภาพการณ์ดังกล่าวทำให้การออมของภาคครัวเรือนเพิ่มขึ้นในอัตราที่น้อยกว่า ช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3

สำหรับลักษณะแนวโน้มของอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ โดยรวมในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 – 4 ไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงมากนัก ก็อยู่ในระดับ 7 – 9 % แม้ว่าในช่วงหลัง ปี พ.ศ.2522 จะเกิดความผันผวนของอัตราดอกเบี้ยขึ้นก็ตาม

การออมในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 - 8

ในช่วงแผนพัฒนาฯฉบับที่ 1 - 4 ปริมาณความต้องการการลงทุนมีมากกว่าปริมาณเงินออมในประเทศ และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆรัฐบาลได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาช่องว่างระหว่างการออมและการลงทุน จึงได้กำหนดนโยบายเร่งระดมเงินออมเข้าสู่ระบบการเงินในแผนพัฒนาฯฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525 - พ.ศ.2529) รัฐบาลได้กำหนดเป้าหมายให้อัตราส่วนระหว่างเงินออมรวมในประเทศต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมโดยเฉลี่ยเป็นร้อยละ 27 และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว รัฐบาลได้ดำเนินนโยบายการเงินการคลังที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การเร่งระดมเงินออมให้มากขึ้นทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน โดยพยายามลดช่องว่างระหว่างการออมและการลงทุนลงจากร้อยละ 6.3 เป็นร้อยละ 4.1 ของผลผลิตรวม เพื่อแก้ไขปัญหาในการใช้จ่ายด้านการลงทุนเกินกำลังการออม และลดการกู้ยืมเงินจากต่างประเทศ จึงต้องมีการเร่งระดมเงินออมจากภาคเอกชนให้มากขึ้น สำหรับมาตรการการเร่งระดมเงินออมในภาคเอกชน ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการระดมเงินออมแห่งชาติซึ่งประกอบไปด้วยผู้แทนจากกระทรวงการคลัง กระทรวงศึกษาธิการและธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สมาคมธนาคารไทยและสมาคมไทยเงินทุนหลักทรัพย์ภายใต้สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี เพื่อทำหน้าที่รวบรวมแหล่งข้อมูลที่มีการสำรวจเกี่ยวกับพฤติกรรมออม ดำเนินการประเมินผลเพื่อให้ได้ทราบถึงอุปนิสัยเกี่ยวกับการจัดสรรรายรับรายจ่ายของเอกชน ปัจจัยที่มีผลต่อการออม มาตรการและวิธีการออมที่ได้รับความนิยม อุปสรรคต่างๆ และ ตลอดจนข้อคิดเห็นอื่นๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมออมและการก่อหนี้ แล้วนำข้อมูลที่ได้นำเสนอต่อ รัฐบาล เพื่อสั่งการให้หน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินมาตรการต่อไป รวมถึงการดำเนินงานประชาสัมพันธ์รณรงค์ให้ประชาชนมีนิสัยประหยัด รู้จักใช้เงินอย่างมีประสิทธิภาพ และให้ทุกคนตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาประเทศ ในด้านสถาบันการเงินต้องมีการจัดระเบียบ ดอกเบี้ยต่างๆในตลาดเงินให้สอดคล้องกับภาระกิจ มีการติดตามภาวะการเงินและปรับปรุงอัตรา ดอกเบี้ยให้ทันต่อสถานการณ์เสมอ เพื่อแข่งขันกับตลาดเงินนอกระบบ ส่งเสริมการออมระยะยาวด้วยการทำกรมธรรม์ประกันชีวิต โดยให้กระทรวงพาณิชย์เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการประกันภัยให้กับประชาชนทั่วไป ตลอดจนมีการดำเนินการเพื่อให้มีการจัดตั้งสถาบันการเงินเพิ่มขึ้น และมีการปรับปรุงเสถียรภาพและประสิทธิภาพของสถาบันการเงินให้ดีขึ้น

ภาพรวมของการออมของภาคครัวเรือนในช่วงนี้ จะกล่าวถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525 - พ.ศ.2529) ถึงแผนพัฒนาฯฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 - พ.ศ.2544) ซึ่งการพัฒนาประเทศภายใต้แผนพัฒนาฯฉบับที่ 5 ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ที่แท้จริง มีการขยายตัวเฉลี่ย ร้อยละ 5.4 ต่อปี เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 10.9 ในช่วงแผนพัฒนาฯฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530 - พ.ศ.2534) และขยายตัวลดลงเป็นร้อยละ 7.5 ต่อปีในช่วงแผนพัฒนาฯฉบับที่ 7 ลดลงเหลือร้อยละ 3.1 ใน

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 การขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศมีการชะลอตัว เนื่องจากวิกฤตการณ์ ทางเศรษฐกิจแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 มีการขยายตัวของรายได้พึงจ่ายของครัวเรือนเฉลี่ยเป็นร้อยละ 7.7 ในขณะที่การออมของภาคครัวเรือนมีการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 12.7 เนื่องจากปี 2525 มีการใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคขยายตัวในอัตราที่ต่ำลง ทั้งนี้เพราะรายได้ของประชากรส่วนใหญ่ในภาคการเกษตรลดลง ในขณะที่กลุ่มของผู้มีรายได้ประจำโดยเฉพาะในเขตเมืองหลวง มีรายได้ที่เป็นตัวเงิน และรายได้ที่แท้จริงเพิ่มสูงขึ้นระดับราคามีเสถียรภาพประกอบกับอัตราผลตอบแทนสุทธิของการออมทรัพย์สินกับสถาบันการเงินต่างๆ ก็เพิ่มสูงขึ้น ส่วนปี พ.ศ.2526 – พ.ศ.2529 การออมของภาคครัวเรือนเพิ่มขึ้นเล็กน้อย และอัตราเงินเฟ้อยังคงอยู่ในระดับต่ำปัจจัยสำคัญที่ทำให้การออมของภาคครัวเรือนเพิ่มขึ้น คือการชะลอตัวของการใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค และผลตอบแทนที่แท้จริงของการออม คืออัตราดอกเบี้ยเงินฝากอยู่ในระดับสูง

แม้ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 ได้มีการกำหนดนโยบายการเร่งระดมเงินออมอย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการเร่งระดมเงินออมแห่งชาติ แต่การใช้จ่ายเกินตัวทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชนก็ทำให้การออมเบื้องต้นของประเทศมีสัดส่วนที่ลดลง คือจากร้อยละ 20.6 ในปี พ.ศ.2524 เป็นร้อยละ 18.0 ปี พ.ศ.2525 และในปี พ.ศ.2528 การออมลดลงเหลือร้อยละ 17.9 ดังนั้นในแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ ประเทศไทยจึงจำเป็นที่จะต้องใช้จ่ายด้านการลงทุน ในขณะที่การออมอยู่ในระดับที่ต่ำ เป็นเหตุให้ต้องประสบปัญหาช่องว่างระหว่างการออมและการลงทุนมาโดยตลอด ในปี พ.ศ.2525 ช่องว่างระหว่างการออมกับการลงทุนเท่ากับ 21,900 ล้านบาท แต่ในปี พ.ศ.2528 ช่องว่างนี้เพิ่มสูงขึ้นเป็น 43,200 ล้านบาท นำไปสู่ปัญหาการขาดดุลบัญชีเดินสะพัด จากการที่อัตราดอกเบี้ยในประเทศตลอดแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 สูงกว่าอัตราดอกเบี้ยในต่างประเทศมาก ทำให้เอกชนหันไปกู้ยืมเงินจากต่างประเทศแทน (โดยเฉพาะอย่างยิ่งเงินกู้ในระยะสั้นที่อัตราดอกเบี้ยสูง)

ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 อัตราการเพิ่มขึ้นของรายได้พึงจ่ายของครัวเรือนเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ย ร้อยละ 14.7 ในขณะที่การออมของภาคครัวเรือนมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 15.4 ซึ่งถือว่าเพิ่มสูงกว่าในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 ทั้งนี้เนื่องจาก ปี พ.ศ.2530-พ.ศ.2532 การออมของภาคครัวเรือนขยายตัวเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะในปี พ.ศ.2531 และ ปี พ.ศ.2532 ซึ่งมีสาเหตุสำคัญจากการเพิ่มขึ้นของรายได้ภาคครัวเรือน ส่วนในปี พ.ศ.2533 แม้ว่ารายได้ภาคครัวเรือนจะเพิ่มขึ้นแต่การออมของภาคครัวเรือนกลับมีการชะลอตัวลงอย่างมาก เนื่องจากการเร่งการใช้จ่ายมาก โดยเฉพาะสินค้าคงทน ในขณะที่ปี พ.ศ.2534 การออมมีการขยายตัวสูงขึ้น เนื่องจากประชาชนมีการใช้จ่ายอย่างระมัดระวัง และอัตราดอกเบี้ยอยู่ในเกณฑ์ที่ค่อนข้างสูง

ตารางที่ 8 การออมของครัวเรือนไทยในแผนพัฒนาฉบับที่ 5 - 8

ระยะเวลา	การออม ของครัวเรือน (อัตราเพิ่ม%)	รายได้ พึงใช้จ่าย (อัตราเพิ่ม%)	อัตรา เงินเพื่อเฉลี่ย %ปี	อัตราดอกเบี้ย เงินฝาก %ปี	GDP ณ ราคาคงที่ %ปี
แผนพัฒนาฉบับที่ 5 (2525 – 2529)	12.7	7.7	2.8	11.4	5.4
แผนพัฒนาฉบับที่ 6 (2530 – 2534)	15.4	14.7	4.7	9.9	10.9
แผนพัฒนาฉบับที่ 7 (2535 – 2539)	0.6	11.3	4.9	8.8	7.5
แผนพัฒนาฉบับที่ 8 (2540 – 2544)	2.3	1.2	3.4	5.5	3.1

ที่มา : รายงานเศรษฐกิจรายเดือนธนาคารแห่งประเทศไทย และสำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนพัฒนาฉบับที่ 7 ได้มีการกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาและเร่งระดมเงินออมในระยะยาว ปฏิรูประบบโครงสร้างภาษีเพื่อส่งเสริมการออม พัฒนาเครื่องมือและช่องทางการออมระยะยาว กำหนดผลตอบแทนของพันธบัตรที่ออกใหม่ให้เป็นที่ยอมรับของตลาด ส่งเสริมการซื้อขายพันธบัตรของรัฐบาลให้มีความคล่องตัว และพิจารณายกเลิกการซื้อคืนพันธบัตร และการไถ่ถอนพันธบัตรก่อนกำหนด สนับสนุนให้มีการจัดตั้ง กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ กองทุนบำเหน็จบำนาญ การประกันชีวิต การออมในลักษณะผูกพัน เพื่อส่งเสริมการออมในระยะยาว

ในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 7 อัตราการเพิ่มขึ้นของรายได้ชะลอตัวลงเล็กน้อย เมื่อเทียบกับช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 6 ในขณะที่การออมก็ขยายตัวเพียงเล็กน้อย เช่นกัน คือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 0.6 ซึ่งอัตราการเพิ่มขึ้นนี้ชะลอตัวลงอย่างมาก หากเปรียบเทียบกับในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 6 การออมของภาคครัวเรือนเริ่มมีการขยายตัวช้าลงในปี พ.ศ. 2535- พ.ศ. 2536 ทั้งนี้เนื่องจากรายได้โดยรวมของครัวเรือนเริ่มชะลอตัวลง ถึงแม้ว่าการที่ประชาชนบางส่วนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการปรับขึ้นเงินเดือนและค่าจ้าง รวมทั้งภาษีที่ลดลงจากการลดภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาที่ตาม ส่วนปี พ.ศ. 2538 การออมของครัวเรือนขยายตัวเพิ่มขึ้นตามรายได้ที่สูงขึ้น ทั้งรายได้ของเกษตรกร และรายได้ของผู้มีเงินได้ประจำ แต่ปี พ.ศ.2537 และปี พ.ศ.2539 การออมของภาคครัวเรือนมีการ

เปลี่ยนแปลงลดลงโดยเฉลี่ยร้อยละ 8.5 และ 14.1 ตามลำดับ สาเหตุสำคัญที่ทำให้การออมของภาคครัวเรือนลดลง คือการใช้จ่ายในการบริโภคที่ขยายตัวสูงขึ้น แม้ว่าจะมีการเพิ่มขึ้นของรายได้ โดยเฉพาะรายได้ของเกษตรกรก็ตาม

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ปี พ.ศ.2540-พ.ศ. 2544 เป้าหมายการออมในแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้สืบเนื่องจากสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศ อยู่ในช่วงที่ต้องเผชิญกับการชะลอตัวเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการกระตุ้นเงินออมในประเทศให้ขยายตัวเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะเงินออมของครัวเรือนและของธุรกิจเอกชน เพราะเป็นส่วนขยายการลงทุนให้เกิดขึ้นได้ต่อเนื่องต่อไปได้ดีกว่าเงินออมของภาครัฐบาล เนื่องจากเงินออมของภาครัฐบาลไม่นำออกมาใช้ได้ทันที กลายเป็นเงินคงคลังไม่ได้กลับเข้ามาสู่ระบบเศรษฐกิจ ดังนั้นเป้าหมายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 จึงมีการกำหนดให้ระดมเงินออมของครัวเรือนเพิ่มขึ้นเป็นอย่างน้อย ร้อยละ 10 ของผลผลิตมวลรวมภายในประเทศ ในปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ และเพื่อรักษาเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจไทย จะลดช่องว่างการออมกับการลงทุนหรือการขาดดุลบัญชีเดินสะพัด ให้อยู่ในระดับ ร้อยละ 3.4 ของผลผลิตมวลรวมภายในประเทศ ในปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 นี้ เช่นกัน นอกจากนี้ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 มุ่งเน้นให้ระบบเศรษฐกิจเข้มแข็งและมีเสถียรภาพ เพิ่มระดับการออมของประเทศโดยดำเนินมาตรการทางการคลัง (เช่น การเพิ่มภาษีสินค้าฟุ่มเฟือย) ควบคู่กับการรณรงค์ให้เกิดค่านิยมการออมในหมู่ประชาชน

ในช่วงระยะเวลาตลอดแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ปี พ.ศ.2540-พ.ศ.2545 อัตราการเพิ่มขึ้นของรายได้ลดลงอย่างมาก จาก 11.3% ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 ลดลงเหลือ 1.2% สืบเนื่องมาจากปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจ ทำให้มีผู้ถูกเลิกจ้างงานเป็นจำนวนมาก อัตราการว่างงานก็เพิ่มสูงขึ้นจาก 1.55% ในปี พ.ศ.2539 ซึ่งเป็นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 เพิ่มขึ้นเป็น 4.37% ในปี พ.ศ.2541 ทำให้รายได้โดยรวมลดลง แม้ว่ารายได้พึงใช้จ่ายจะเพิ่มขึ้นเพียง 1.2% แต่การออมของภาคครัวเรือนกลับเพิ่มขึ้นจากในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 เป็น 2.3% ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 การที่การออมของภาคครัวเรือนมีการขยายตัวมากกว่ารายได้เป็นเพราะเหตุผลจากการตั้งกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ และกองทุนบำเหน็จบำนาญ ตามนโยบายส่งเสริมการออมระยะยาวของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9

สำหรับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 พ.ศ.2545-พ.ศ. 2549 เน้นการเปลี่ยนแปลงแผนพัฒนาฯ ไปสู่การปฏิบัติเป็นแผนพัฒนาฯ ที่ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ยึดหลักสายกลางในการบริหารและพัฒนาประเทศ จึงไม่ได้มีการพูดถึงนโยบายหรือการกำหนดเป้าหมายด้านการออมเหมือนแผนพัฒนาฯ ฉบับอื่นในอดีตที่ผ่านมา แต่ได้มีการกล่าวถึงการออมในลักษณะที่ต้องการให้ประชาชน

ร่วมกันสร้างจิตสำนึก ปรับทัศนคติ เปลี่ยนความเชื่อ ความคิดของประชาชน จากวัตถุนิยม และ บริโภคนิยม มาสู่ความพอประมาณ เป็นการกำหนดยุทธศาสตร์ส่วนรวม ให้มีการส่งเสริมการออม ของประเทศ โดยการปฏิรูปกองทุนบำเหน็จบำนาญ กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ และกองทุนประกันสังคม โดยครอบคลุมประชากรและผู้ใช้แรงงานอย่างทั่วถึง โดยให้ความสำคัญกับการออมเพื่อการชราภาพ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ทางการเงินในระยะยาว

ตลอดช่วงระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1-4 การขยายตัวทาง เศรษฐกิจมีอัตราใกล้เคียงกัน แต่การเพิ่มขึ้นของการออมของภาคครัวเรือน เฉลี่ยในแต่ละแผนมีความ แตกต่างกันมาก ในช่วงแผนพัฒนาฯฉบับที่ 1 การออมของภาคครัวเรือนมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นเฉลี่ย ร้อยละ 19.8 ต่อปี อันเป็นผลจากการจัดตั้งสถาบันการเงินใหม่ๆ ส่วนในช่วงแผนพัฒนาฯฉบับที่ 2 อัตราการเพิ่มของครัวเรือนกลับเป็นลบ เนื่องจากรายได้ที่เป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีผลกระทบต่อการออม เพิ่มขึ้นในอัตราที่ต่ำกว่าในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 ในช่วงแผนพัฒนาฯฉบับที่ 3 อัตราการเพิ่มของการ ออมของภาคครัวเรือนสูงขึ้นอย่างมาก อันเนื่องมาจากการขยายตัวของรายได้ จากราคาสินค้าส่งออก ขึ้นปริ่มที่พุ่งสูงขึ้น ส่วนในช่วงแผนพัฒนาฯฉบับที่ 4 การออมของภาคครัวเรือนเพิ่มขึ้นน้อยกว่า การออมในแผนพัฒนาฯฉบับที่ 3 อันเป็นผลเนื่องจากวิกฤตการณ์น้ำมัน ในปี พ.ศ.2522 ทำให้ราคา สินค้าอุปโภคบริโภคสูง ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนสูงขึ้น ดังนั้นประชาชนจึงลดการออมลง

ในช่วงแผนพัฒนาฯฉบับที่ 1-4 ความต้องการเงินลงทุน มีมากกว่าปริมาณการออมใน ประเทศ ในช่วงตั้งแต่แผนพัฒนาฯฉบับที่ 5 เป็นต้นไป รัฐบาลจึงมีนโยบายเร่งระดมเงินออม ส่งเสริมให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการออม ส่งเสริมการออมในระยะยาว ตลอดจนปรับปรุง ประสิทธิภาพของสถาบันการเงินให้ดียิ่งขึ้น ในช่วงแผนพัฒนาฯฉบับที่ 5 และแผนพัฒนาฯฉบับที่ 6 เศรษฐกิจมีการขยายตัวมาก ต่อมาในช่วงแผนพัฒนาฯฉบับที่ 7 และแผนพัฒนาฯฉบับที่ 8 การ ขยายตัวของเศรษฐกิจ เริ่มชะลอตัวลง อันเป็นผลมาจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ.2540 ในช่วงแผนพัฒนาฯฉบับที่ 5 การออมของภาคครัวเรือนมีการขยายตัวมากกว่าการขยายตัวของรายได้ เนื่องจากในช่วงนี้ผู้มีรายได้ประจำ โดยเฉพาะในเขตเมืองหลวง มีรายได้สูงขึ้น ระดับราคาก็เริ่มมี เสถียรภาพ ประกอบกับอัตราผลตอบแทนจากการออมก็อยู่ในระดับที่สูง ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 อัตราการเพิ่มของครัวเรือนก็ยังอยู่ในระดับที่สูง เนื่องจากประชาชนมีรายได้สูงขึ้น และ อัตราดอกเบี้ยก็อยู่ในเกณฑ์ที่สูง ส่วนในช่วงแผนพัฒนาฯฉบับที่ 7 อัตราการเพิ่มของการออม ชะลอตัวลงอย่างมาก เนื่องจากอัตราการเพิ่มของรายได้ลดลง แต่ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคกลับ ขยายตัวสูงขึ้น ในช่วงแผนพัฒนาฯฉบับที่ 8 อัตราการเพิ่มขึ้นของรายได้ลดลงอย่างมาก อันเนื่องจาก ปัญหาทางเศรษฐกิจ มีผู้ว่างงานเป็นจำนวนมาก ทำให้รายได้โดยรวมลดลง แต่อัตราการออมเพิ่ม สูงขึ้น อันเป็นผลมาจากการจัดตั้งกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ และกองทุนบำเหน็จบำนาญ

จากการแบ่งช่วงระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็น 2 ช่วง คือตั้งแต่ช่วงแผนพัฒนาฯฉบับที่ 1-4 และช่วงแผนพัฒนาฯฉบับที่ 5-8 จะเห็นได้ว่าช่วงแรก ตั้งแต่แผนพัฒนาฯฉบับที่ 1-4 เป็นช่วงที่มีอัตราการเพิ่มการออมของครัวเรือนมากที่สุด จะเป็นช่วงเดียวกับที่อัตราการเพิ่มขึ้นของรายได้มากที่สุด คือในช่วงแผนพัฒนาฯฉบับที่ 3 ส่วนในช่วงแผนพัฒนาฯฉบับที่ 5-8 ก็เช่นกัน เป็นช่วงที่มีอัตราการเพิ่มของการออมมากที่สุด คือในช่วงแผนพัฒนาฯฉบับที่ 6 ซึ่งทั้งในช่วงแผนพัฒนาฯฉบับที่ 3 และในช่วงแผนพัฒนาฯฉบับที่ 6 ไม่ใช่ช่วงที่ผลตอบแทนจากการออม(อัตราดอกเบี้ย) สูงกว่าช่วงอื่น ๆ อาจเป็นข้อสังเกตได้ว่า การออมของภาคครัวเรือนของไทย นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยทางด้านรายได้มากกว่าผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับ ซึ่งสอดคล้องกับการสำรวจด้านวัตถุประสงค์ของการออมโดยธนาคารแห่งประเทศไทย ที่ว่าวัตถุประสงค์ของการออมของภาคครัวเรือนมีเพียงส่วนน้อยที่ต้องการผลตอบแทน

ส่วนในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 พ.ศ.2545 - พ.ศ.2549 ซึ่งเป็นแผนพัฒนาฯฉบับปัจจุบัน เป็นแผนพัฒนาที่เน้นการปฏิบัติตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ปรับเปลี่ยนทัศนคติ ลดค่านิยมบริโภคนิยมและวัตถุนิยม เน้นการส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ กองทุนบำเหน็จบำนาญ กองทุนประกันสังคม ให้ครอบคลุมและทั่วถึง

จากการศึกษาเอกสารต่างๆ พบว่าการออมของภาคครัวเรือนมีแนวโน้มที่จะลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณการออมต่อรายได้ จากผลการสำรวจของธนาคารแห่งประเทศไทย อัตราส่วนของเงินออมภาคครัวเรือนต่อรายได้มีอัตราที่ลดลงมาโดยตลอด อันเป็นผลมาจากการที่อัตราส่วนของรายจ่ายต่อรายได้สูงขึ้น ถ้าหากดูจากการออมของภาคครัวเรือนตามระยะของแผนพัฒนาฯ การออมภาคครัวเรือนมีอัตราการเพิ่มที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ช่วงแผนพัฒนาฯฉบับที่ 4 เป็นต้นมา อันเป็นผลมาจากรายได้พึงใช้จ่ายเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลงเช่นกัน ทำให้ครัวเรือนเลือกที่จะรักษาระดับการบริโภคของตนเองเอาไว้ โดยลดการออมลงจะเห็นได้ว่าช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ในอดีต ปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่ออัตราการออมของครัวเรือนที่สำคัญที่สุด คือรายได้และรายจ่ายของครัวเรือน

ในด้านพฤติกรรมการออมของภาคครัวเรือนนั้นครัวเรือนนิยมออมกับธนาคารพาณิชย์มากที่สุด ส่วนในด้านวัตถุประสงค์ของการออม ครัวเรือนส่วนใหญ่ออมเพื่อใช้จ่ายในยามเจ็บป่วยหรือชรา เพื่อการศึกษา เพื่อซื้อสินทรัพย์ หรือเพื่อเป็นทุนในการประกอบอาชีพ แต่มีเพียงส่วนน้อยที่ต้องการออมเพื่อผลตอบแทนจากการออม

ตารางที่ 9 : เงินรับฝากภาคครัวเรือนของสถาบันการเงิน

หน่วย : พันล้านบาท

ปี พ.ศ./ไตรมาส	2546/Q3	2546/Q4	2547/Q1	2547/Q2	2547/Q3	2547/Q4
1 เงินรับฝากของสถาบันการเงิน	5,120.71	5,221.30	5,221.30	2,279.45	5,291.99	5,369.28
2 ธนาคารพาณิชย์	3,854.13	3,894.44	3,928.25	3,956.99	3,947.57	3,989.94
3 ธนาคารออมสิน	519.36	523.14	522.86	528.73	530.29	523.66
4 ธนาคารอาคารสงเคราะห์	122.36	124.06	122.96	126.64	125.80	131.91
5 ธนาคารเพื่อการเกษตรและ สหกรณ์การเกษตร	158.83	160.33	172.91	168.80	171.55	179.47
6 บริษัทเงินทุนและ บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์	154.63	150.84	115.45	124.10	129.21	136.00
7 บริษัทเครดิตฟองซิเอร์	1.56	1.53	1.46	1.35	1.29	1.21
8 บริษัทประกันชีวิต	314.85	333.69	357.41	372.84	386.27	407.10

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

หมายเหตุ :

1. ธนาคารพาณิชย์ = เงินฝาก
2. ธนาคารออมสิน = เงินฝากเพื่อเรียก สลากออมสิน เงินฝากสงเคราะห์ชีวิต
3. ธนาคารอาคารสงเคราะห์ = เงินฝาก
4. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร = เงินฝาก
5. บริษัทเงินทุนและบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ = ตั๋วสัญญาใช้เงิน
6. บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ = ตั๋วสัญญาใช้เงิน
7. บริษัทประกันชีวิต = เงินสำรองประกันภัย
8. เฉพาะเงินฝากของบุคคลธรรมดาและสถาบันการเงินที่ไม่แสวงหากำไร
9. p = ข้อมูลเบื้องต้น

ตารางที่ 10 : เงินฝากของสถาบันการเงิน

หน่วย : พันล้านบาท

ปี พ.ศ./ไตรมาส	2542	2543	2544	2545	2546	2547
1 เงินรับฝากของสถาบันการเงิน	5,924.28	6,254.28	6,595.85	6,661.00	7,111.39	7,573.80
2 ธนาคารพาณิชย์	4,672.13	4,912.94	5,109.97	5,221.48	5,472.82	5,969.70
3 ธนาคารออมสิน	377.68	422.42	483.27	522.54	554.17	560.62
4 ธนาคารอาคารสงเคราะห์	186.94	213.84	193.42	192.97	239.37	309.97
5 ธนาคารเพื่อการเกษตรและ สหกรณ์การเกษตร	158.10	196.40	242.29	274.65	306.86	341.37
6 บริษัทเงินทุนและ บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์	359.83	308.34	328.78	168.16	02.85	3.74
7 บริษัทเครดิตฟองซิเอร์	3.27	3.49	4.39	4.31	1.62	1.31
8 บริษัทประกันชีวิต	166.34	196.85	233.72	276.90	333.69	407.10

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

หมายเหตุ :

1. ธนาคารพาณิชย์ = เงินฝาก
2. ธนาคารออมสิน = เงินฝากเพื่อเรียก สลากออมสิน เงินฝากสงเคราะห์ชีวิต
3. ธนาคารอาคารสงเคราะห์ = เงินฝาก
4. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร = เงินฝาก
5. บริษัทเงินทุนและบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ = ตั๋วสัญญาใช้เงิน
6. บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ = ตั๋วสัญญาใช้เงิน
7. บริษัทประกันชีวิต = เงินสำรองประกันภัย
8. ไม่รวมข้อมูลของธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย บริษัทเงินทุน
อุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมขนาดย่อม เนื่องจากเป็น
สถาบันการเงินที่ไม่รับฝากเงิน

ตารางที่ 11 : ช่องว่างการออม – การลงทุน ณ ราคาปัจจุบัน

หน่วย : พันล้านบาท

ปี พ.ศ.	2541	2542	2543	2544	2545	2546
1 การลงทุนในประเทศไทย	945.97	950.60	1,124.16	1,237.09	1,299.76	1,483.20
2 การออมของประเทศไทย	1,470.08	1,397.66	1,549.04	1,551.00	1,666.28	1,862.19
3 ค่าความคลาดเคลื่อน	-71.58	-24.64	63.86	41.11	64.37	54.87
4 = 2-3 GNS หักค่าความคลาดเคลื่อน :						
GNS .excl.stat.	1,541.65	1,422.30	1,485.19	1,509.90	1,601.91	1,807.32
5 = 2-1 ช่องว่างการออม - การลงทุน						
GNS - GDI	524.11	447.05	424.88	313.91	366.52	379.00
6 = 4 – 1 ช่องว่างการออม - การลงทุนหัก						
ค่าความคลาดเคลื่อน :GNS.excl.stat-GDI	595.68	471.69	361.02	272.80	302.15	324.12

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 12 : ประมาณการช่องว่างการออม – การลงทุน ณ ราคาปัจจุบัน

หน่วย : พันล้านบาท

ปี พ.ศ./ไตรมาส	2546/Q1	2546/Q2	2547/Q3	2547/Q4	2547/Q1	2547/Q2
1 การออมของประเทศไทย	503,089	404,275	436,984	522,901	561,597	465,361
2 การลงทุนของประเทศไทย	3,854.13	3,894.44	3,928.25	3,956.99	3,947.57	3,989.94
3 = 1-2 ช่องว่างการออม-การลงทุน	134,232	55,669	73,316	120,837	117,827	30,496

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 13 ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์สมการถดถอย

ปี พ.ศ.	S	Y	W	R	INF	Ex _{t-1}	DF	X ₅
2537	256.00	38,733	2,829.40	9.25	5.6	1,380.40	0.4445	0
2538	318.10	43,987	3,310.60	10.75	5.8	1,489.10	0.4580	0
2539	278.00	47,357	3,726.70	8.75	5.9	1,598.00	0.4503	0
2540	297.00	49,101	4,339.30	11.50	5.6	1,691.10	0.4694	1
2541	470.30	49,729	4,408.80	6.0	8.1	1,671.90	0.4709	1
2542	409.30	49,453	4,854.70	3.75	0.3	1,478.80	0.4676	0
2543	344.90	50,285	5,032.70	3.50	1.6	1,542.80	0.4542	0
2544	284.00	51,495	5,243.60	2.75	1.6	1,618.00	0.4638	0
2545	183.30	54,519	5,463.40	2.50	0.7	1,852.00	0.4832	0
2546	229.60	59,316	5,846.60	1.00	1.8	1,947.20	0.4759	0

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทยและสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

โดยกำหนดให้

S = ปริมาณการออมของภาคครัวเรือน (หน่วยเป็นพันล้านบาท)

Y = รายได้ที่ใช้จ่ายได้จริงต่อหัวต่อปี (หน่วยเป็นบาท)

W = สินทรัพย์สุทธิ (หน่วยเป็นพันล้านบาท)

R = อัตราดอกเบี้ย (หน่วยเป็นร้อยละ)

INF = อัตราเงินเฟ้อ (หน่วยเป็นร้อยละ)

Ex_{t-1} = ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในประเทศในปีที่ผ่านมา (หน่วยเป็นพันล้านบาท)

DF = อัตราการพึ่งพิง

X₅ = ตัวแปรหุ่น

ตารางที่ 14 การออมสุทธิในประเทศ

หน่วย : ล้านบาท

รายการ	มูลค่า (ล้านบาท)		อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	
	2545	2546	2545	2546
ภาคเอกชน	461,212	564,198	(10.1)	22.3
ครัวเรือน	183,342	229,571	(27.5)	25.2
นิติบุคคล	277,870	334,627	6.9	20.4
ภาครัฐ	141,146	473,682	48.6	14.4
รัฐบาล	248,202	363,803	41.0	46.6
รัฐวิสาหกิจ	165,944	109,879	61.6	(33.8)
รวม	875,358	1,037,880	10.6	18.6
สัดส่วนการออมต่อ GDP	16.1	17.5		

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บ หมายถึง ค่าเป็นลบ

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตารางที่ 15 รายได้ รายจ่าย และการออมของภาคครัวเรือน

หน่วย : ล้านบาท

	มูลค่า (ล้านบาท)		อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	
	2545	2546	2545	2546
รายได้ส่วนบุคคล	3,494,629	3,820,212	3.4	9.3
หัก ภาษีทางตรง	110,319	123,127	8.1	11.6
เงินโอนจ่ายให้รัฐบาล	4,062	3,876	(3.4)	(4.6)
เงินสมทบประกันสังคม	32,921	47,752	14.5	45.1
รวม	147,302	174,755	9.1	18.6
รายได้พึงจับจ่ายใช้สอย	3,347,327	3,645,457	3.2	8.9
หัก ค่าใช้จ่ายเพื่อบริโภค	3,113,524	3,360,621	5.9	7.9
ดอกเบี้ยหนี้เพื่อบริโภค	34,687	39,617	6.2	14.2
เงินโอนให้ต่างประเทศ	15,774	15,648	(7.4)	(0.8)
รวม	3,163,985	3,415,886	5.8	8.0
การออมส่วนบุคคล	183,342	229,571	(27.5)	25.2

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บ หมายถึง ค่าเป็นลบ

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตารางที่ 16 ปริมาณการออมของครัวเรือนแยกตามสถาบันการออม พ.ศ. 2537 – พ.ศ.2546

	หน่วย : พันล้านบาท									
	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546
ธนาคารพาณิชย์	1,995.13	2,372.23	2,642.85	3,061.09	3,337.83	3,320.91	3,528.91	3,720.03	3,769.56	3,894.44
ธนาคารออมสิน	156.39	179.16	205.37	235.29	342.69	349.41	392.08	454.07	493.33	523.14
ธนาคารอาคารสงเคราะห์	35.97	46.77	59.37	109.96	133.87	128.48	152.47	141.99	122.10	124.06
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร	31.17	44.91	57.24	65.35	86.26	93.30	112.35	128.16	152.62	160.33
บริษัทเงินทุนและบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์	477.38	571.99	660.70	183.33	183.30	125.76	126.60	141.68	127.86	150.84
บริษัทเครดิตฟองซิเอร์	4.80	5.36	6.15	5.31	3.49	3.11	3.21	3.39	3.76	1.53
บริษัทประกันชีวิต	82.50	99.05	117.45	139.66	154.00	166.34	196.85	233.72	276.90	333.69
รวม	2,783.34	3,319.47	3,749.13	3,799.99	4,241.44	4,187.31	4,512.47	4,823.04	4,946.13	5,188.03

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นางสาวปณิศา มนต์รี
วัน เดือน ปีเกิด	6 มิถุนายน 2519
สถานที่เกิด	อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด
ประวัติการศึกษา	วทบ.(เกษตรศึกษา) สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล คณะเกษตรศาสตร์บางพระ พ.ศ 2542
สถานที่ทำงาน	บริษัทบางกอกเร็นซ์ จำกัด (มหาชน) อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
ตำแหน่ง	เจ้าหน้าที่ประสานงาน